(सुजीव पुण्यानुभाव (थाई विद्वान्) जुं च्वयाबिज्याःगु)

संगायन

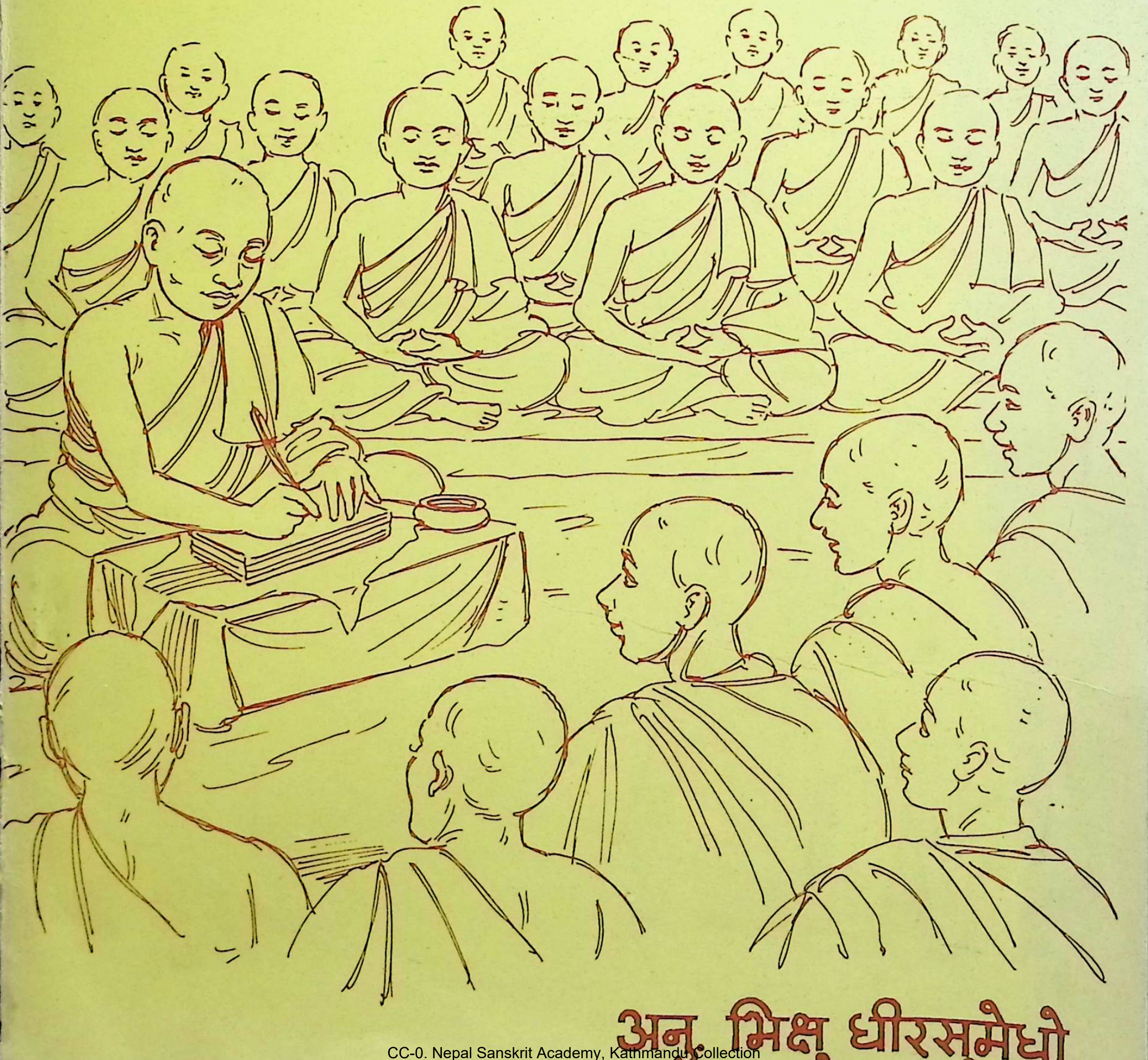

अनु. भिक्षु धीरसुमेधो

CC-0. Nepal Sanskrit Academy, Kathmandu Collection

CC-0. Nepal Sanskrit Academy, Kathmandu Collection

(सुजीव पुण्यानुभाव (थाई विद्वान्) जुं च्वयाबिज्याःगु)

संगायन

अनु. भिक्षु धीरसुमेधो

CC-0. Nepal Sanskrit Academy, Kathmandu Collection

प्रकाशक :- धर्मप्रेमी दातापिं

पिथना :- न्हापां, द्वछिगू
११२०............
बु.सं. २५४३

ब्याक्क अधिकार : अनुवादक

मू :- २०।- (नीतका) जक

द्यवः :- एकारामसिं

कम्प्यूटर सेटिङ्ग :-
युनिभर्सल कम्प्यूटर सर्भिस
७/९७ मजिपात, जैशीदेवल
काठमाडौं ।
फोन नं. २५५७६४

थाकू:- बी.एस्. प्रिन्टिङ्ग प्रेस, लगं दलाछि, यें ।

CC-0. Nepal Sanskrit Academy, Kathmandu Collection

नमो तस्स भगवतो अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स ।
वस्पोल भगवान् अर्हत् सम्यक्सम्बुद्धयात नमस्कार ।

त्रिपिटकया नक्शा

ल्याः - १

त्रिपिटक

१ विनयपिटक : विनयनियमसम्बन्धय् कनातःगु ग्रंथया नां खः ।

२ सुत्तपिटक : जिवनी व घटनात उदाहरण बियाः विविध धर्मदेशना संग्रह यानातःगु ग्रंथया नां खः ।

३ अभिधम्मपिटक : जिवनी व घटना उदाहरण मदुगु सार धर्मया विषयजक कनातःगु ग्रंथया नां खः ।

ल्याः - २

विनयपिटक

१ महाविभङ्ग : भिक्षुपिसं यायेमज्यूगु मूल नियमसम्बन्धय् कनातःगु ग्रंथया नां खः ।

२ भिक्खुणीविभङ्ग : भिक्षुनीपिसं यायेमज्यूगु मूल नियमसम्बन्धय् कनातःगु ग्रंथया नां ख ।

३ महावग्ग : दकलय् न्हापांया बुद्धजीवनी व विनयविधिसम्बन्धय् कनातःगु ग्रंथया नां खः ।

४ चुल्लवग्ग : विनयनियमया विधि व भिक्षुनीपिनि उदयक्रम अले संगायनया इतिहासया बारय् कनातःगु ग्रंथया नां खः ।

५ परिवार : विनयया पकिनक (संक्षेप) विषयय् कनातःगु ग्रंथया नां खः ।

ल्याः - ३

सुत्तपिटक

१ दीघनिकाय : ताःहाकःगु सूत्र अथवा धर्मदेशनात संग्रह यानातःगु ग्रंथया नां खः ।

२ मज्झिमनिकाय : मध्यमगु सूत्र अथवा धर्मदेशनात संग्रह यानातःगु ग्रंथया नां खः ।

CC-0. Nepal Sanskrit Academy, Kathmandu Collection

३ संयुत्तनिकाय : सूत्र अथवा धर्मदेशनात मुंकाः विषयवस्तुयात छुतय् छुतय् यानाः क्यनातःगु ग्रंथया नां खः, गथेकि महाकस्सपया सम्बन्धय् कनातःगुयात कस्सपसंयुत्त धाल, कोशल देशया घटनाक्रमय् कनातःगुयात कोशलसंयुत्त धाल, मार्गसम्वन्धय् कनातःगुयात मग्गसंयुत्त धाल इत्यादि ।

४ अंगुत्तरनिकाय : सूत्र अथवा धर्मदेशनात संख्याया हिसाबं छसिकथं छगू छगू विषययात छुतय् छुतय्यानाः क्यनातःगु ग्रन्थया नां खः । गथेकि छगूगु धर्मया संख्या, निगूगु धर्मया संख्या, स्वंगूगु धर्मया संख्या छुतय् छुतय्यानाः पुचःपुचः यानाः क्यनातःगु खः ।

५ खुद्दकनिकाय : सूत्र अथवा पकिन्नक धर्मदेशनात अले श्रावकभाषित, जीवनी व जातकया विषयय् कनातःगु खः ।

ल्याः - ४
अभिधम्मपिटक

१ धम्मसंगणी : विषयवस्तुयात छुतय् छुतय्यानाः क्यनातःगु ग्रंथया नां खः ।

२ विभंग : धर्मयात छुतय् छुतय्यानाः क्यनातःगु ग्रंथया नां खः ।

३ धातुकथा : धर्मया विषयय् धातुनाप सम्बन्ध स्वाःगुयात क्यनातःगु ग्रंथया नां खः ।

४ पुग्गलपञ्ञति : खुगू प्रज्ञप्ति व पुद्गलपिनि विषयय् प्रज्ञप्ति यानाः क्यनातःगु ग्रंथया नां खः ।

५ कथावत्थु : २१९ गू न्ह्यसः लिसः यानाः धर्मया सिद्धान्तयात निर्णय यायेगु विधि क्यनातःगु ग्रंथया नां खः ।

६ यमक : ज्वःज्वःलाक धर्मया व्याख्या यानातःगु ग्रंथया नां खः ।

७ पट्ठान : २४गू प्रकारया प्रत्यय थवंथवय् सहयोग यानाः आधार जुयाच्वनीगुयात क्यनातःगु ग्रंथया नां खः ।

CC-0. Nepal Sanskrit Academy, Kathmandu Collection

विषय सूची

		पौल्या:
१.	त्रिपिटक सीकेगु विषय	१
२.	भिक्षु उपालिया त्रिपिटकनाप सम्वन्ध	४
३.	भिक्षु सोणकुटिकण्ण व त्रिपिटकनापया गथे सम्वन्ध दत ?	४
४.	भिक्षु महाकाश्यपया त्रिपिटकनापया सम्वन्ध गथे दत ?	५
५.	भगवान् बुद्धं धर्म व विनययात स्वांमा: हनेथें हना: मिलय्यायेगु विधि कनाविज्यात	६
६.	सारिपुत्रं धर्म व विनययात स्वांमा: हनेथें हनेगु विधि कनाविज्यात	७
७.	चुन्द स्थविरया सुधारात्मक विचार	७
८.	संगायनया कारणं त्रिपिटक दत	८
९.	प्रातिमोक्ष पाठ यायेगु धयागु व संगायन यायेगुलिइ छु फरक दु ?	९
१०.	संगायनया संख्याय् प्रश्नचिन्ह	९
११.	सकसिनं स्यूगु संगायन	१०
१२.	न्हापांगु संगायन	११
१३.	निगूगु संगायन	१२
१४.	स्वंगूगु संगायन	१३
१५.	प्यंगूगु संगायन	१३
१६.	लंकाय् जूगु संगायनया संख्या	१४
१७.	वर्मीपिनिगु संगायनया संख्या	१६
१८.	थाइदेशय् जूगु संगायनया संख्या	१६
१९.	महायानपिनिगु संगायन	१८
२०.	सब्वत्थिकवाद निकायया संगायन	२०
२१.	इतिहासं पिनेया संगायन	२१
२२.	त्रिपिटक कण्ठ यानात:पिं आचार्यपिनि छसीकथंया ल्या:	२१
२३.	थाइलैण्डय् त्रिपिटक संशोधन याना: छापय्या:गु विषय	२२
२४.	न्हापां छियङम्हाइयाम्ह जुजु तिलोकराजं या:गु विषय	२३
२५.	निक्व:गु बैङककया न्हापांम्ह जुजुया पालय्	२३
२६.	स्वंगूगु संगायन कुरुङदेवयाम्ह न्याम्हम्ह जुजुं यात	२४
२७.	प्यक्व:गु कुरुङदेवयाम्ह न्हय्म्हम्ह जुजुया इलय्	२६
२८.	त्रिपिटकया प्रत्येक पिटकत मुंकूगु तरिका	२७
२९.	सुत्तपिटक	२८
३०.	सुत्तपिटकया अन्तय् होश तया: स्वयेमा:गु विषयय्	२९
३१.	अभिधम्मपिटक	२९
३२.	वुद्धधर्मया ग्रन्थक्रम	३०
३३.	अर्थकथाचार्यपिनिगु त्रिपिटकया संक्षिप्त व्याख्या	३१
३४.	न्हापांम्ह जुजुया इलय् त्रिपिटक संशोधन याना: जुजुं हे च्वयात:गु वंशावलिइ उल्लिखित विषय	३३
३५.	न्याम्हम्ह जुजुया इलय् त्रिपिटक संशोधन याना: छापय्या:गु विषय	३७
३६.	संगायनया विषय देवतापिनित प्रकाश, वु.सं. २३३१ न्हापांम्ह जुजु	३९
३७.	प्रकाशसंगायन	४२
३८.	संघपिनित जुजुं विन्ति या:गु विषय	४३

CC-0. Nepal Sanskrit Academy, Kathmandu Collection

CC-0. Nepal Sanskrit Academy, Kathmandu Collection

अनुवादकया खँ

थुगु संगायन धयागु सफू पिकाये खंगु खुसिया खँ खः । थम्हं सःगु विद्या थःकेजक सीमित याना मतःसें सकसितं सीके बीगु भीगु व्यवहार जुइमाः । थज्याःगु व्यवहार दयेकायंकेगु हे उन्नतिया लँय् वनेगु खः ।

थुगु संगायन सफू पिकायेया लागी प्रेरणा बियाविज्याःम्ह पुज्य सुदर्शन भन्ते खः । वसपोलया सुभाव अनुसारं फक्व याकनं पिकायेगु कोशिश यानाच्वनागु खः ।

थुगु सफुतिइ थाय् थासय् भिंछगूगु ग्रंथ, भिंनिगूगु ग्रंथय् अथवा भिंस्वंगूगु ग्रंथय् थथे धयातल धकाः क्यनाविया तर व भिंछगूगु, भिंनिगूगु अथवा भिंस्वंगूगु धयागु गुगु ग्रंथ खः धकाः सीके फइमखु उकिं थाइभाषायागु त्रिपिटक पीन्यागू ग्रंथ दु व पीन्यागू ग्रंथयागु नं छसीकथं नां बियाच्वना, छाय् धाःसा ग्रंथया नां सिलकि माला स्वइपिंत अःपुइ । उगु पीन्यागू ग्रंथयागु नां छसीक़थं थथे खः-

१. महाविभङ्ग
२. महाविभङ्ग
३. भिक्खुनीविभङ्ग
४. महावग्ग
५. महावग्ग
६. चुलवग्ग
७. चुलवग्ग
८. परिवार
९. दीघनिकाय सीलखन्धवग्ग
१०. दीघनिकाय महावग्ग
११. दीघनिकाय पाटिकवग्ग
१२. मज्भिमनिकाय मूलपण्णास
१३. मज्भिमनिकाय मज्भिमपण्णास
१४. मज्भिमनिकाय उपरिमपण्णास
१५. अंगूत्तरनिकाय सगाथवग्ग
१६. संयुत्तनिकाय निदानवग्ग
१७. संयुत्तनिकाय खन्धवग्ग
१८. संयुत्तनिकाय सलायतनवग्ग
१९. संयुत्तनिकाय महावारवग्ग
२०. अंगुत्तरनिकाय एक-दुक-तिकनिपात
२१. अंगुत्तरनिकाय चतुकनिपात
२२. अंगुत्तरनिकाय पञ्चक-छक्कनिपात
२३. अंगुत्तरनिकाय सत्तक-अट्ठक-नवकनिपात
२४. अंगुत्तरनिकाय दसक-एकादसकनिपात
२५. खुद्दकनिकाय
२६. खुद्दककिाय विमानवत्यु-पेत्थवत्यु-थेरेगाथा-थेरीथाथा
२७. खुद्दकनिकाय जातक प्रथम भाग
२८. खुद्दकनिकाय दुतिय भाग
२९. खुद्दकनिकाय महानिद्देस
३०. खुद्दकनिकाय चुलनिद्देस
३१. पटिसम्भिदामग्ग
३२. खुद्दकनिकाय अपदान प्रथम भाग
३३. खुद्दकनिकाय अपदान दुतिय भाग
३४. धम्मसंगणी
३५. विभङ्ग
३६. धातुकथा
३७. कथावत्थु
३८. यमक प्रथम भाग
३९. यमक दुतिय भाग
४०. पट्ठान प्रथम भाग
४१. पट्ठान दुतिय भाग
४२. पट्ठान तृतीय भाग
४३. पट्ठान चतुर्थ भाग
४४. पट्ठान पञ्चम भाग
४५. पट्ठान खष्ठम भाग

थुगु फ्रात्राइपिटक सामह्ाप प्राछाजन अर्थात् 'जनतापिनि लागी त्रिपिटक' धयागु ग्रंथय् न्याब्व थलातःगु दु । उकिइ मध्ययया थ्व न्हापांगु छब्व हे तिनि । यदि हानं हानं सहयोग दयावं वन धाःसा थथे हे यायां क्वचायेका यंकेगु इच्छा दु ।

थुगु न्हापांगु छब्व पिकाये वहः जुइक आखः मिलय्यानाब्यूपिं सुवर्ण शाक्य व अष्टमुनी वज्राचार्यपिंत नं साधुवाद दु । अले कम्प्युटरय् आखः मिलय्यानाः लेजरप्रिन्ट पिकयाव्यूम्ह आरति रंजितयात नं साधुवाद वियाः सकलसित नं मङ्गल कामना यानाच्वना ।

– भिक्षु सुमेध (धीरसुमेध)

CC-0. Nepal Sanskrit Academy, Kathmandu Collection

संगायन

मनूतय्‌के स्वार्थ दनेवं

धर्मयात नं अःखः यायेयः

अधर्मयात हे धर्म धयाः

थःत थम्हं हे ध्वंलायेयः

बुद्ध परिनिवार्ण जुयाः ख्वबि मफुवं

सुभद्र भिक्षुं स्वतन्त्रया घोषणा यात

महाकस्सपं उगु खँ तायेवं

धर्म स्यनावनीन धकाः पीर काल

धर्म व विनययात प्रसंगवद्यानाः

रक्षा यायेमाःगु खँ संघयात कन

भिक्षुसंघ छथाय् हे च्वना

धर्म व विनययात संगायन यात

थथे हे इलय् व्यलय् रक्षा जुयावंच्वंगुलिं

पीन्यादँतक वसपोलं कनाविज्याःगु धर्म

गथे खः अथे हे रक्षा जुया हे च्वन

उकिं सिल, बुद्धं गजाःगु उपदेश बिल।

भिक्षु सुमेध

पद्मसुगन्ध विहार, मजिपाः, यँ
फोन – २६६२५५

२०५६ चैत्र २२

CC-0. Nepal Sanskrit Academy, Kathmandu Collection

त्रिपिटक सीकेगु विषय

त्रिपिटक धैगु छु ?

प्रत्येक धर्मय् स्यनेकने यायेगु धर्मग्रंथ अथवा सफू दु । न्हापा न्हापा च्वयातयेगु धयागु मदु, लिपा च्वयेगु दयावःबलय् थःथःगु धर्मग्रंथ नं च्वयातयेगु जुयावल, लिपा जुयावःलिसे सफू छापय् यायेगु नं जुयावल उकिं धर्मग्रंथत नं छापय् यानाहल ।

त्रिपिटक पालिभासं तिपिटक अथवा तेपिटक नं धाइ, थ्व बुद्धधर्मया ग्रंथ खः । गथे त्रिवेद ब्राम्हणधर्मया ग्रंथ खः । बाइबल कृस्चियनधर्मया ग्रंथ खः । अलकुरान इसलामधर्मया ग्रंथ खः ।

त्रिपिटकया रूपशब्दअनुसारं कायेबलय् स्वंगू ग्रंथ धाःगु खः, थ्व शब्दयात छुतय् छुतय् यायेबलय् त्रि धयागु छगू शब्द व पिटक धयागु छगू शब्द थुपिं निगू शब्द मिलय् जुयाच्वंगु खः । त्रि धाःगु स्वंगू धाःगु खः अले पिटक धाःगुया निगू अर्थ दु व थथे खः- ग्रंथ अथवा सफू धयागु छगू व दाला अथवा धकिचा धाःगु छगू खः । दाला अथवा धकिचा धाःगु छाय्धाःसा साःमसाः जुयाच्वंगु बस्तुत छथाय्सं मुंकेगु थल जुल । अथेहे उखें थुखें लानाच्वंगु बुद्धवचनत अथे मज्वीक छथासं मुंकीगु जुयाः खः ।

त्रिपिटक ग्वःगू भाग दु ?

त्रिपिटक धयागु स्वंगू ग्रंथ अथवा स्वंगू पिटक धयागु सिल, आः थन सीकेमाःगु छु धाःसा स्वंगू पिटक धयागु छु छु खः, अले उकीया अर्थ छु खः धयागु विषय खः ।

स्वंगू पिटक धयागु थथे खः-

१ विनयपिटक - भिक्षु भिक्षुणीपिनिगु विनय अथवा शीलया विषय खः ।

२ सुत्तपिटक - विविधप्रकारया धर्मदेशनाया विषय खः ।

३ अभिधम्मपिटक - मुकं धर्मजक व महत्त्वं जाःगु धर्मया विषय खः ।

थुकीया विषयय् विविध भाग छुतय् छुतय्यानाः उकीया अर्थ नं बियाः त्रिपिटकया थुगु ग्रंथय् स्पष्टजुइक क्यनावयेधुंगु दु । आः थन विनयपिटक, सुत्तपिटक व अभिधम्मपिटक भागभागथलाः छुतय्याये मखुनि छाय्धाःसा त्रिपिटकया विषयय् सीकेमानिगु मेमेगु खँत बाकिदनि गथेकि त्रिपिटक गथेजुयाः दयावल धयागु इत्यादि विषयय् क्वचायेकाः जक छगू छगू पिटकयात भागभागथलाः क्यनेगु ज्या क्रमानुसार यानायंके ।

त्रिपिटक दैवःगु विषय

त्रिपिटक दैवःगु विषय धायेबलय् आखः च्वयेगु मदुनिबलय् कंथयानाः लुमंकातये माःबलय् धर्मत उखेंथुखें छ्यालब्याल जुयाच्वंबलय् संगायन यायेमाःबलय् अथे धयागु भागभागथलाः छुतय्यायेगु, च्वयातयेगु, सफू छापय्यायेगु घटनाक्रमंनिसें उल्लेख यायेमाः ।

CC-0. Nepal Sanskrit Academy, Kathmandu Collection

आः थन दकलय् न्हापां त्रिपिटक दयावःगुया इतिहासनाप सम्बन्ध दुपिं प्यम्ह श्रावकपिनिगु विषयय् उल्लेख यायेमाः, व थथे खः-

१ भिक्षु आनन्द, भगवान् बुद्धया (शुद्धोदनया दाजुकिजाया सन्तान) किजा परय्‌जूम्ह खः, भगवान् बुद्धया सत्तिक च्वनाः उपस्थानयानाः आपालं बुद्धवचनत लुमंकातःम्ह खः ।

२ भिक्षु उपालि, विनय लुमंकाः उकी धुरंधुर विद्वान्म्ह खः ।

३ भिक्षु सोणकुटिकण्ण, सुत्तपितकया गुलिं गुलिं भाग कंथ यानाः भगवान् बुद्धया न्ह्यःने परं धायेफुम्ह, उकिं भगवान् बुद्धं हे बांलाक लुमंकातल धकाः प्रशंसा यानाबिज्यात अले वं धाःगु नं आखः छगः छगः छुतय् ज्वीक त्याजिक उदाहरण कायेबहः ज्वीक धयाक्यंम्ह खः ।

४ भिक्षु महाकस्सप, दकलय् न्हापां संगायन यानाः बुद्धवचनयात भागभागथलाः क्रमानुसारं मिलय्‌ज्वीक तःम्ह खः । थुगु ज्यानाप संबन्ध दुपिं भगवान् बुद्ध, भिक्षु सारिपुत्र व भिक्षु चुन्द सारिपुत्रया किजा खः, गुम्हसिनं संगायनया महत्त्व क्यनाः न्हापा हे प्रस्ताव तःम्ह खः, अथे धयागु धर्म व विनययात क्रमानुसारं भागभागथलाः छुतय्‌यायेगु खः थुकिया विषयय् लिपा उल्लेख ज्वीहे तिनि ।

भिक्षु आनन्दया त्रिपिटकनाप गथे सम्बन्ध दत ?

भगवान् बुद्धं गृहत्याग यानाः प्रव्रजित जुयाः बुद्धत्व प्राप्त यानाबिज्याये धुंकाः धर्मयां नायः जुयाच्वंपिं अले विविध देश व जनपदया जुजु व महाजनपिनित धर्म उपदेश बियाः बोध यानाबिज्यात । उगुहे वर्षया अन्तपाखे वस्पोलया बौनं दूत छ्वयाहयाः कपिलवस्तु नं बिज्यानाः धर्मउपदेश कंबिज्याहुँ धकाः प्रार्थना याकेहल, भगवान् बुद्धं नं कपिलवस्तुइ बिज्यानाः थः बौ व थःथितिपिनित करुणातयाः उपदेश बियाबिज्यात । वस्पोलया उपदेश न्यनाः थःथितिपिं सकलें प्रभावित जुयाः आपालं राजकुमारपिं वस्पोलयाथाय् प्रव्रज्या कायेके हल ।

भिक्षु आनन्द धयाम्ह शुक्कोदन शाक्यया काय् खः । शुक्कोदन धयाम्ह भगवान् बुद्धया अबु शुद्धोदन महाराजया किजा खः । उकिं थःया सम्बन्ध स्वाःगुअनुसारं व नं भगवान् बुद्धया किजा हे खः । वस्पोल प्रव्रजित जूवंबलय् मेमेपिं राजकुमारपिंनाप जूवंगु खः । अथे नापं प्रव्रजित जूवःपिं राजकुमारपिनिगु नां थथे खः - १. अनुरुद्ध, २. भग्गु, ३. किम्बिल, ४. भद्दिय, ५. आनन्द नापं यानाः शाक्यकुलं वःपिं न्याम्ह खः , कोलीयवंसं वःम्ह देवदत्त छम्ह व अले राजदरबारय् इमित हे सँ खाकीम्ह उपालि धयाम्हनापं यानाः जम्मा न्हय्‌म्ह नापं प्रव्रजित जूवःपिं खः । उपिं न्हय्‌म्हमध्यय् लिपा नां जाःपिनिगु नां थथे खः -

१ भिक्षु आनन्द भगवान् बुद्धया उपस्थापक जुयाः आपालं बुद्धवचनत लुमंकाः नामी जुयावन ।

२ भिक्षु अनुरुद्ध दिव्यचक्षु ज्ञान लाभयानाः उकी चतुरता दुम्ह जुयाः नामीम्ह जुयावन ।

३ भिक्षु उपालि विनययात कंठस्थ यानाः उकी हे विद्वान् जुयाः नामीम्ह जुयावन ।

CC-0. Nepal Sanskrit Academy, Kathmandu Collection

४ देवदत्त संघयात फायाः बुद्धया सत्ताय् जि हे बुद्ध जुयाः संघयात कःघाये धकाः कलंक पिकयाज्वीगु ज्याय् नामीम्ह जुयावन ।

विषेशयानाः आनन्द भगवान् बुद्धयात उपस्थापक याकेया लागी संघपिसं ल्ययाब्यूम्ह खः । अथे धयागु वस्पोलया न्ह्याबलें सत्तिक च्वनाः वस्पोलयात सेवा यानाच्वनीम्ह खः । वस्पोलं थुगु भार कुबीत भगवान् बुद्धयाके च्यागू प्रकारया वरदान फ्वंगु दु, व च्यागू वरदानमध्यय् प्यंगू स्वीकारात्मक प्रार्थना व प्यंगू अस्वीकारात्मक प्रार्थना दु । व थथे खः-

अस्वीकारात्मक प्रार्थना -

१ छल्पोलयात प्राप्तजूगु बांबांलाःगु चीवर जितः बियाबिज्यायेमते ।
२ छल्पोलयात प्राप्तजूगु साःसाःगु भोजन दुगु पिण्डपात्र जितः बियाबिज्यायेमते ।
३ छल्पोल च्वनाबिज्यायेगु थासय् जितः तयाबिज्यायेमते ।
४ छल्पोलयात जक निमन्त्रणा यानातःथाय् जितः ब्वनायंकाबिज्यायेमते ।

स्वीकारात्मक प्रार्थना

१ जिं स्वीकार यानातयागु निमन्त्रणाय् छल्पोल बिज्यायेमाः ।
२ छल्पोलयात नापलाये धकाः तातापाकं वःपिं परिषद्पिनित इपिं थ्यनेवं नापलाके हये दयेमाः ।
३ जिके मनय् संका जुयावयेवं छलपोलयाथाय् वयाः न्यंवये दयेमाः ।
४ जि मदुगु थासय् छल्पोलं कनाबिज्याःगु उपदेश हानं जितः छकः कनाबिज्यायेमाः ।

भगवान् बुद्धं न्यनाबिज्यात- 'छुकीया लागी अस्वीकारात्मक प्रार्थना यानागु खः ?' आनन्द भिक्षुं थथे बिन्तियात- 'व आनन्द लाभ सत्कारया लागी भगवान् बुद्धया उपस्थापक जूम्ह खः धैगु अपवाद मवयेकेया लागी ।'

वसपोलं हानं न्यनाबिज्यात- 'स्वीकारात्मक प्रार्थना प्यंगूया कारण छु ले ?' आनन्दं थथे बिन्तियात- 'दकलय् न्हापांयागु स्वंगू प्रार्थना भगवान्या उपस्थापक जुयाच्वनां नं छुयाये थुलि खँ हे मस्यूम्ह धकाः निन्दा मजुइकेया लागी खः । दकलय् अन्तिमगु प्रार्थना यानागुया कारण खः, छल्पोल मदुथाय् सुं व्यक्तिपिं वयाः न्यं वै । थुगु धर्म, थुगु विनय, थुगु सूत्र, थुगु जातक भगवान् बुद्धं गन कनाबिज्याःगु खः धकाः न्यनीबलय् फलाना थाय् कनाबिज्याःगु धकाः कने मफुत धायेवं मेपिसं जितः उपहास याइ कि भगवान्या किपालु थें ल्यूल्यूजक जुयाच्वनां छुयाये थुलि खँ हे मस्यूम्ह धकाः धायेकाच्वने म्वायेकेत खः । थुलि खँ न्यनाः भगवान् बुद्धं वैगु व च्यागू प्रार्थनायात नं स्वीकार यानाबिज्यात ।

विशेषयानाः भिक्षु आनन्दयागु च्यागूगु प्रार्थना बुद्धवचनयात भाग भाग छुतय्यानाः मुंकातयेया लागी यक्व हे उपकार जुल छाय्धाःसा भगवान् बुद्ध महापरिनिर्वाण ज्वी धुंकाः स्वलालिपा न्हापांगु संगायन जुल, उबलय् आनन्दं धर्मसम्बन्धी न्यसःया लिसः वीगु जिम्मा कयाबिज्यात । (विनयया बारय् उपालि) उकिं भगवान् बुद्धं कनाबिज्याःगु धर्मयात प्रसंग

CC-0. Nepal Sanskrit Academy, Kathmandu Collection

मिलय्ज्वीक भाग भाग थला: मुंका: क्रमानुसारं मिलय्यानातयेगु ज्या जुल, थुगु संगायन भगवान् बुद्ध परिनिर्वाण जुया: स्वलालिपा जूगु ख: ।

न्हापा थौंकन्हय् थें च्वयातयेगु धैगु मदुनिबलय् आख:या विकास मजूनिबलय् उबलय्या महत्त्वपूर्णगु खँत रक्षा यानातयेगु तरिका हे कंठ याना: लुमंकातयेगु ख: अले वं मेम्हसित कना:, वं नं न्यना: अथेहे लुमंका: हानं मेम्हसित कना: रक्षा यानावयाच्वंगु ख: । उकीयात पालिभासं मुखपाठ धाइ ।

आनन्द भगवान् बुद्धं लुमंकातयेफुम्ह ख:, बहुश्रुतम्ह ख: धका: प्रशंसा यानात:म्ह भिक्षु ख:, उकिं भगवान् बुद्धं कनाबिज्या:गु उपदेशयात भागभागथला: मुंका: थौंतक रक्षा यानातयेगुया आपालं विशेषता वस्पोल आनन्दयागु हे ख: ।

भिक्षु उपालिया त्रिपिटकनाप सम्बन्ध

उपालि न्हापा कपिलवस्तुया राजदरबारय् सँ खाकेगु ज्या यानाच्वंम्ह ख:, उकिं व नं छम्ह विशेषता दुम्ह ख:, वस्पोल आनन्द व मेमेपिं राजकुमारपिंनाप भिक्षु जूव:गु विषय च्वय्हे उल्लेख ज्वी धुंकल । उपालि धयाम्ह न्हापांनिसें थ:मिनि सेवक जुयाच्वंगु नातां दकलय् लिपा प्रव्रजित ज्वीमा:म्ह ख: तर इपिं राजकुमारपिसं वैतनिं न्हापलाक प्रव्रजित यायेगु क्व:छित अले व न्हापालाक प्रव्रजित जूगुलिं वैत वन्दना याना: थ:पिंके दुगु दिट्ठि व अभिमानयात हतय्याना: लिपातिनि थ:पिं प्रव्रजित जुल । वस्पोल नं राजकुमारपिसं गौरव त:गुयात ल्वयक हे विशेष गुण दुम्ह जुल । प्रव्रजित ज्वी धुंका: विनयसम्बन्धय् विशेषरूपं सयेके सीके याना: उकीयात लुमंका नं तल, थुगु विषयय् विनयपिटकया न्ह्यगूगु सफुतिइ १२९ पेजय् थथे उल्लेख यानात:गु दु, भगवान् बुद्धं भिक्षुपिनित विनयया शिक्षा बियाबिज्याइबलय् विनययात प्रशंसा यानाबिज्याइ थें उपालियात नं आपालं प्रशंसा यानात:गु दु । उकिं भिक्षुपिं उपालियाथाय् वना: विनय नियम सयेक:वनीगु ख: । उलिजक मखु विनय पिटकया च्यागूगु सफुतिइ ४४३ पेजअनुसारं बुद्धभाषित विनयसम्बन्धी आपालं न्ह्यस:या लिस: उपालिं बियाबिज्यात, थेर भिक्षुपिसं बियाबिज्या:गु न्ह्यस:या लिस:यात उपालि-पञ्चक धका: नं धयात:गु दु । उकिइ महत्त्वपूर्णगु शीर्षक हे भिंगू दु । न्हापांया संगायन जूबलय् उपालिं विनयपिटकसम्बन्धी लिस: बीगु जिम्मा कयाबिज्यात, उकिं वस्पोल विनयसम्बन्धी खँ मुंकेगु ज्याय् भाग कायेगुली तप्यंक हे सम्बन्ध दुम्ह जुल गुकिं याना: भिक्षु भिक्षुणीपिनिगु सम्बन्धित विषयवस्तुयात छुतय् मज्वीक मुंका: संरक्षण यानात:गुलिं थौंतक नं प्रमाणितरूपं रक्षा जुयावयाच्वंगु ख: ।

भिक्षु सोणकुटिकण्ण व त्रिपिटकनापया सम्बन्ध गथे दत ?

भिक्षु सोणकुटिकण्ण त्रिपिटकनाप तप्यंक सम्बन्ध दुम्ह ला मखु, तर वस्पोलया जीवनी स्वयायंकेबलय् वस्पोलं त्रिपिटक न्ह्यवयेकात:गु दु । उकिं तिपिटक दयाव:गुया इतिहास सीकेया निंतिं वस्पोलया पाखें यक्व ग्वाहालि जूगु दु । उकीया कारणं थन वस्पोलया नां नं उल्लेख यानाच्वनागु ख: । वस्पोलयागु २५ गूगु सूत्रपिटकय् १६० पानाय् उदान धयागु ग्रंथय् प्रकट

CC-0. Nepal Sanskrit Academy, Kathmandu Collection

जुयाच्वंगुया संक्षिप्त खँ थथे खः- न्हापा वस्पोल छम्ह उपासक खः, महाकच्चायन थेरयात सेवा यानाच्वंम्ह खः, व च्वनाच्वंगु जनपदया नां आनथःद् धयागु पहाडनाप स्वानाच्वंगु कुररघर नांगु नगरय् च्वनाच्वंम्ह खः । वस्पोलया कच्चायन स्थविरप्रति श्रद्धा दु, अले प्रव्रजित जुयाः भिक्षु नं ज्वी मास्तिवःगु खँ वस्पोलयात कनीबलय् वस्पोल स्थविरं वैत थथे धाइ, ब्रम्हचर्य पालन यायेगु धैगु थाकु, थथे धयाः वैत गृहस्थिइनिं च्वनाच्वनेगु सल्हा बियाबिज्याइगु खः । थःगु आचरण अनगारिक अथे धयागु छँ मदुम्ह थें जुयाः च्वँ धकाः सम्झय् बुझय् याइगु जुयाच्वन तर सोणकुटिकण्णं बार बार पिरय्यानाच्वंगु जुयाः वस्पोलं वैत प्रव्रजित यानाबिल । अनं स्वदँति लिपा भिक्षुपिं झिम्ह खाकाः उपसम्पदा नं यानाबिल । उकिं सोणकुटिकण्ण स्वदँतक श्रामणेर ज्वी धुंकाः लिपा उपसम्पदा प्राप्त यानाकाल ।

छन्हुया दिनय् कच्चायन थेरयाके बिदा कयाः भगवान् बुद्धया दर्शन यायेया लागी श्रावस्तिइ च्वंगु जेतवनाराम विहारय् वन । अन थ्यनेवं भगवान् बुद्धं वैके न्यनाः अवन्ति दक्खिणापदंनिसें वःगु धकाः सीकाः आनन्दयात सःताः च्वनेगु थाय् व्यवस्था याकेबिल । अवन्ति धयागु भारतया दक्खिणभागय् लाः, आनन्द भिक्षुं सीकाकाल- वस्पोलं उम्ह भिक्षुयाके छुं खँ न्यनाबिज्याये त्यंगु ज्वीमाः धकाः भगवान् बुद्ध च्वनाबिज्याइगु थाय्या आसपासय् हे वैत च्वनेगु थाय्या व्यवस्था यानाबिल ।

उकुन्हुया चान्हय् वस्पोल भगवान् बुद्ध लिबाकतक नं खुल्लागु थासय् च्वनाः तिनि कुटिइ दुहांबिज्यात, सोणकुटिकण्ण नं लिबाकतक नं खुल्लागु थासय् च्वनाः तिनि कुटिइ दुहांबिज्यात । दय्ः तुइथें च्वंबलय् भगवान् बुद्धं भिक्षु सोणयात धर्मया खँ कंके बिल, भिक्षु सोणं नं झिंखुपु सूत्र थ्यंक क्वचायेक कनाबिज्यात । थुगु खँ सुत्तपिटकया सुत्तनिपात अट्ठक वग्गय् उल्लेख जुयाच्वंगु दु । उगु सूत्र क्वचाये धुंकाः भगवान् बुद्धं अनुमोदन यानाः लुमंकातयेफुगुयात प्रशंसा यानाबिज्यात । अले उम्ह भिक्षुं कंगु तरिका नं नियमबद्ध जुयाः सल्लं वंगु जुल । अनं लिपा भगवानं वैगु व्यक्तिगतसम्बन्धी मेमेगु खँ नं न्यनाबिज्यात गथे कि 'गुलि वर्षावास दत ? भिक्षु जूवयागु गुलि दत ? अले उकीया कारण छु ?' इत्यादि ।

थज्याःगु खँ त्रिपिटकया इतिहास गुकथं सुरु जुल धयागु विषयय् सीकेया लागी उदाहरणत खः । भगवान् बुद्धया जीवमानकालंनिसें हे कंठ यानाः लुमंकातयेगु बानि बसय् जुयावयाच्वने धुंकूगु खः, उबलय् गुम्हसिया गुगुपती सीके मास्ति वः उकीयात कंठ यानातैगु खः, उकिं यानाः छगू छगू विषयया छम्ह छम्ह हे गुरु अलग अलग दुगु जुल गथेकि विनयसम्बन्धय् कंठ यानातःम्हसित विनयधर सूत्र व अभिधर्मसम्बन्धी कंठ यानातःम्हसित धर्मधर धाइगु जुल, थुकीया विषय विश्लेषण लिपा वइ हे तिनि ।

भिक्षु महाकाश्यपया त्रिपिटकनाप गथे सम्बन्ध दत ?

भिक्षु महाकाश्यप यक्व बैस दयेधुंकाः भिक्षु जूम्ह खः । वस्पोलं थाकुक नियम पालन यानाः उकथं मेहनत यानायंकाच्वनेगुली हे संतोष कयाच्वनीम्ह खः, छाय् धाःसा वहे छगू लिपायापिं भिक्षुपिनि लागी उदाहरण ज्वी धकाः खः । वस्पोल शास्तां हे वस्पोलयात थथे प्रशंसा

CC-0. Nepal Sanskrit Academy, Kathmandu Collection

यानाबिज्याःगु दु , छैंय् छैंय् वनेगुलिइ शरीर व मन नं तापाकाच्वंम्ह, न्ह्याबलें न्हूम्ह जुयाच्वने सःम्ह, गृहस्थीकुलय् वनाः शरीर, वचन व मन चन्चल मयासे उदाहरण कायेबहः ज्वीक आचरण यानाच्वंम्ह खः । उलिजक मखु, ध्यानसमापत्तिइ च्वने फुगुली नं प्रशंसा यानातःगु दु ।

वस्पोलया अपाय्च्वः स्यने कने यायेगु चलन मदु, तर आचरणसम्बन्धय् उदाहरण काये बहः ज्वीक च्वनाबिज्यानाच्वंम्ह खः । वस्पोल शास्ता महापरिनिर्वाण जुयाबिज्याये धुंकाः महाकस्सप स्थविर थःहे नायः जुयाः भिक्षुसंघपिं मुंकाः संगायन यायेगु, अथे धयागु धर्म व विनययात स्वांमाः हनेथें हनाः नियमानुसारं मिलय् यायेगुली अतिकं सकृय जुयाः तिपिटक दयेकेगुली योगदान बियाबिज्याःम्ह खः । मेगु छगू खँ छु धाःसा दकलय् न्हापांया संगायनय् वस्पोल हे नायः जुयाः भिक्षुपिं मुंकाः संगायन यानाबिज्याःगुलिं विनय व धर्मया बारय् न्यनेगु जिम्मा नं वस्पोलं हे कयाबिज्यात । उपालिं विनयया विषयय् लिसः बिया बिज्यात । भिक्षु आनन्दं धर्मया बारय् लिसः बियाबिज्यात । थुकीया विश्लेषण संगायनया विषय वैबलय् न्ह्यथने हे तिनि ।

च्वय् उल्लेख यानावयागुअनुसारं प्यम्ह स्थविरपिं त्रिपिटकया विषयय् ज्ञान दुपिं खः, वस्पोलपिनिगु नां थथे खः- भिक्षु आनन्द, भिक्षु उपालि, भिक्षु सोणकुटिकण्ण व महाकाश्यप, वस्पोलपिं भगवान् बुद्ध, भिक्षु सारिपुत्र व भिक्षु चुन्द (सारिपुत्रया किजा) नाप सम्बन्ध स्वानाच्वंपिं खः, व खँ थथे खः-

भगवान् बुद्धं धर्म व विनययात स्वांमाः हनेथें हनाः मिलय्यायेगु विधि कनाबिज्यात

छगू समयय् निगण्ठनाटपुत्रपिनि मुख्यम्ह गुरु छम्ह परलोक जुयावन । श्रावकपिनि फूट जुल । सारिपुत्रया किजा भिक्षु चुन्द स्थविरं थजाःगु हे घटना बुद्धधर्मय् नं ज्वीफु धकाः मतिइ तयाः आनन्द भिक्षुयाथाय् वनाः वस्पोलयात उगु घटनाया खँ कन । आनन्दं नं वैत भगवान् बुद्धयाथाय् ब्वनायंकल । वस्पोलयात उगु खँ बिन्ति यायेवं वस्पोलं उकीया लिसः बियाः आपालं खँ कनाबिज्यात, तर उकी महत्त्वपूर्णगु छगू खँ छु धाःसा (११ गूगु सूत्रपिटकया पासादिकसूत्र पेज १२८...१५६) पेज नं, १३९ स भगवान् बुद्धं चुन्दयात थथे उपमा कनाबिज्यात, जिं कनागु धर्म भाषितत मुंकि अले संगायन या, अथे धयागु अर्थ व व्यन्जनयात नियमानुसारं मिलय् यानाति गुकिं यानाः ब्रम्हचर्यशासन चिरकालतक स्थिर जुयाच्वनी ।

बुद्धभाषितयात छथासं मुंकाः उगु बुद्धवचनयात स्वांमाः हनेथें हनाः प्रसंगअनुसारं मिलय्यानाः मुंकाः क्रमानुसार मिलय्ज्वीक ति धयाबिज्याःगु वस्पोलं दकलय् न्हापां उपाय कनाबिज्याःगु खः, गुकीया कारणं थौंतक नं त्रिपिटक ल्यनाच्वन ।

CC-0. Nepal Sanskrit Academy, Kathmandu Collection

सारिपुत्रं धर्म व विनययात स्वांमाः हनेथें हनेगु विधि कनाबिज्यात

उगु हे समयय् वहे खँया प्रसंगय् अथे धयागु इमि गुरु परलोक जुयावनेधुंकाः इमि श्रावक निगण्ठनाटपुत्रपिं फूट जूकुन्हुया दिनय् सन्ध्याइलय् वस्पोल भगवान् बुद्धं धर्मदेशना यानाः क्वचायेकाबिज्यात । भिक्षुपिनि हानं उपदेश न्यने मास्तिवःगु भाव पिज्वयाच्वन, उकिं सारिपुत्रयात धर्मउपदेश बीगु जिम्मा बियाबिज्यात अले वस्पोलं धर्म व विनययात छथासं मुंकाः स्वांमाः हनेथें हनाः मिलय् यानातयेगु उपाय कनाबिज्यात । वस्पोलं अथे मिलय् यायेगु विधि छगूनिसें भिगूतकया उदाहरण बियाः थथे धयाबिज्यात...छगूया पुचलय् छु छु धर्म दु, निगूया पुचः, स्वंगूया पुचःनिसें भिगूतक कनाबिज्याःगुली भगवान् बुद्धं थथे स्वीकार यानाविज्यात, बांलाक मिलय्यानाः धर्मदेशना कन, अथे कंगु थिक हे जू । थ्व खँ(११ गूगु सूत्रपिटकया संगीतिसूत्र पेज २२२-२८७) त्रिपिटकय् प्रमाणित जुयाच्वंगु अनुसारं सारिपुत्रं न्हापालाक धयातःगु धकाः मदु अथवा भगवान् बुद्धं चुन्दयात न्हापालाक कनाबिज्यात धयागु हे जक दु । उकिं थुकीया मूल खँ थथे खः कि न्हापांया संगायन मजूनिबलय् हे भगवान् बुद्ध व सारिपुत्रया नं बुद्धवचनयात मुंकाः स्वांमाः हनेथें हनाः भाग भाग छुतय्यानाः प्रसंगबद्ध यानातयेगुया महत्त्वयात ध्यान बियाबिज्याःगु दु ।

चुन्द स्थविरया सुधारात्मक विचार

त्रिपिटकया इतिहासक्रम गथेजुयाः सुरु जुल धयागु बारय् न्ह्यथनेबलय् भगवान् बुद्धं संगायन यायेगु उपाय कनाबिज्याःगु हे थज्वीमा चुन्द स्थविरयात लोमंकल धाःसा उकी ध्यान बियाः सुरु याःपिं हे मदुगु थें ज्वी । वस्पोलया बांलाःगु प्रार्थना गुबलय् निगण्ठनाटपुत्रया श्रावकपिं फूट जुल, उगु हे कारणं थःगु हे मनं खनाः उगु खँ स्युसांनिसें जूगु खः । त्रिपिटकय् उल्लेख जुयाच्वंगु अनुसारं वस्पोलं निक्वःतक आनन्दयात नापलाःवंगु दु । न्हापांया पटकय् आनन्दं थःहे नापं ब्वनायंकाः भगवान् बुद्धया दर्शन याके यंकल, उबलय् भगवान् बुद्धं संगायन यायेगु उपाय कनाबिज्याःगु खँ च्वय् हे उल्लेख याये धुन । लिपा हानं निगण्ठनाटपुत्रपिनि भ्रन् भ्रन् हे फूट जुयावल, हानं वस्पोलं आनन्दयात नापलानाः बुद्धधर्मय् थुजाःगु कारणत उत्पन्न ज्वीगुलिं पनेगु उपाय भगवान् बुद्धयात बिन्ति यायेगु खँ धाःवन । भगवान् बुद्धं आनन्दयात बोधिपक्खियया धर्मउपदेश बियाबिज्यात । थ्व उपदेश बुद्धधर्मय् महत्त्वपूर्ण जू । अले ल्वापु ज्वीगुया मूल कारण खुगू, अधिकरण प्यंगू, अधिकरणयात निर्णय यायेगु विधि न्हय्गू, दकलय् अन्तिमय् नापं च्वनेबलय् सुखपूर्वकं च्वनेगु धर्म खुगू, गुकियात साराणीय धर्म धकाः नं धाइ । थुगु हे रूपं संग्रह अनुग्रह यानाः परस्परय् मैत्री तयाच्वनेगु, बांलाःगु खँय् समानभावया आचरण दयेकाः सामूहिक निर्णय यायेगु, थुजाःगु विषयय् देशना यानाः कनाबिज्यात । थ्व खँ १४गूगु सूत्रपिटकय् ४९ गूगु पेजया सामगामसूत्रय् उल्लेख जुयाच्वंगु दु । थ्व खँ थन उल्लेख यानाच्वनागु चुन्द स्थविरया बुद्धधर्मयात बल्लाक स्थिर यानातयेया लागी चिन्ता कयाः भिंगु प्रार्थना दुगुलिं वस्पोलया गुणयात पूजा यायेया लागी उल्लेख यानाच्वनागु खः ।

CC-0. Nepal Sanskrit Academy, Kathmandu Collection

संगायनया कारणं त्रिपिटक दत

त्रिपिटकनाप क्वातुगु सम्बन्ध दुपिं तःम्हमछि महास्थविरपिनिगु नां च्वय् उल्लेख ज्वीधुंकल तर त्रिपिटक उदय जूगु वस्पोल स्थविरपिं मुनाः बुद्धवचनयात विधिपूर्वक स्वांमाः हनेथें हनाः मुंके धुंकाः हे तिनि जुल । भगवान् बुद्धया समयय् विधिपूर्वक मुंकाः छुतय् छुतय्याना तयेगु धयागु मदुनि ।

भगवान् बुद्धया पालय् भिक्षुपिनि बाःछी छकः प्रातिमोक्ष विनयनियमत छसीकथं नियमानुसारं मिलय्यानातःगु उदाहरणबाहेक विनयपिटक, सुत्तपिटक, अभिधम्मपिटक धकाः छुतय्यानातःगु मदु । बुद्धं प्रज्ञप्ति यानातयाबिज्याःगु अनुसारं सारिपुत्रं संगीतिसूत्र व दसुत्तरसूत्रया धर्मयात नियमानुसारं मिलय्यानातयेगु तरिका क्यनातःगु दु । भगवान् बुद्धं धर्मयात विधिअनुसारं मिलय्ज्वीक मुंकातयेगु खँ चुन्द थेर व आनन्दयात पासादिकसूत्र व सामागामसूत्र उदाहरण वियाः कनाबिज्याःगु खँ च्वय् हे उल्लेख यानावये धुंगु दु ।

भगवान् बुद्धं थाय्थासय् समय समयय् आपालं उपदेशत कनाबिज्याःगु दु । श्रावकपिसं वस्पोलयागु उपदेशयात कण्ठ यानातल, वस्पोल परिनिर्वाण ज्वीधुंकाः उगु उपदेशयात मिलय्यानाः मुंकाः पिटक दयेकल । उकीयात उपमाया रूपं भीसं थुकथं नं कायेफु, भगवान् वुद्ध फलफुलमा अथे धयागु अंगुर वा सुन्तला दुगु बगीचाया मालिक खः, वस्पोलया शिक्षायात मिलय्ज्वीक नियमानुसारं मुंकातयाबिज्याःपिं स्थविरपिं उगु फलफुलयात भ्वँतं मोरय्यानाः वाकसय् स्यनीगु भय मदयेक न्वके माःथाय् न्वकातःपिं थें खः । दकलय् न्हापांया समस्या खः वाकसय् प्वःचिनातयेगु, अथे धयागु दकलय् न्हापां भगवान् बुद्धं स्यनेकने यानाबिज्याःगु फुक उपदेशयात धर्म व विनय धाल । वस्पोल बुद्धं महापरिनिर्वाण जुयाबिज्याये त्ययेकाः आनन्दयात थथे धयाबिज्यात- 'धर्म व विनयया खँ जिं छिमित स्यनेकने यानाथके धुन, उगु धर्म व विनय हे छिमि शास्ता ज्वी, गुबलय् जि परिनिर्वाण ज्वी ।'

उकीया कारणं थथे प्रमाणित जूवन कि भगवान् बुद्धया पालय् त्रिपिटक धयागु शब्द मदुनि, उबलय् धर्म व विनय धयागु हे जक दु । त्रिपिटक अथवा तेपिटक धयागु लिपा हे जक दुगु खः । ग्वःगूगु संगायनं लिपा दयावल धयागु बारय् लिपा उल्लेख याये ।

न्ह्याथे हे जूसां त्रिपिटक धयागु शब्द वस्पोल बुद्ध महापरिनिर्वाण ज्वीधुंकाः दुगु जूसां नं त्रिपिटक धयागु शब्द दयावःगुलिं वस्पोलया शिक्षाया महत्त्व घतय्यानाब्यूगु मदु छाय्धाःसा त्रिपिटक धयागु थलथें जक खः । दाला व बाकस धयागु फलफुल तयेत जक खः । फलफुल अथवा बुद्धवचन धयागु वस्पोलं धर्मया शिक्षा स्यनेकने यानाबिज्याःबलय् निसें हे दयावःगु खः ।

CC-0. Nepal Sanskrit Academy, Kathmandu Collection

प्रातिमोक्ष पाठ यायेगु धयागु व संगायन यायेगुलिइ छु फरक दु ?

प्रातिमोक्ष पाठ यायेगु धयागु सफू मस्वसे धयायंकेगु खः, अथवा न्हापां १५०गू विनयनियम दुगु खः लिपा उकिं बरय्जुयाः २२७गू थ्यन, थुकथं प्रज्ञप्ति जुयाच्वने धुंकूगु विनययात भिक्षुपिसं बाछिया छकः दोहरय्यानाः न्यनेमाः । यदि छुं विशेष कारण मदयेकं नं न्यंमवन धाःसा वयात आपत्ति अथे धयागु दोष लाइ । थुगु पाटिमोक्ख पाठ यायेत विनयअनुसारं कंठ हे यायेमाः । अथे धयागु सकलसिनं पाःलाक पाठ यायेगु मखु, पाठ याइबलय् छम्हसिनं जक याइगु खः अले ल्यंदुपिसं न्यनाः गनं द्वन धाःसा धयाजक बीगु खः ।

संगायन यायेगु धयागु शब्दया अनुसारं स्वयेबलय् माःहनेगु धाःगु खः । अथे धयागु संघपिं मुनाः बुद्धवचनयात नियमितअनुसारं भाग भाग छुतय्यानाः मुंकेगु खः । अले संघपिनित थथे निर्णय जुल धकाः न्यंकेमाः । थुकथं हे कंठ यानाः परंपरा न्ह्याकायंकाच्वंगु खः ।

न्हापां न्हापां संगायन याःगुया कारणः बुद्धधर्मयात बःलाकातयेगु उद्देश्य तयाः खः । उकीया कारणं बुद्धवचनयात भाग भाग यानाः मिलय्यानातःगु खः । लिपा लिपा द्वंगु धारणा दयावःलिसे अर्थयात अनर्थ यात, उकी द्वंक अर्थ छ्यःगुयात निर्णय यायेमाल, द्वंक छ्यलाच्वंगुयात मिलय्जूगु गुकथं खः धकाः क्यनेत नं संगायन यायेमाल, मिलय् जुयाच्वंगुयात दोहरय् यायेगुया लागी, घटना घतय्जूगु विषयय् उल्लेख यानाः च्वयातयेगु नं जू । गुलिं गुलिं विषय नियमानुसारं मिलय्यायेगु नं जू । लिपा लिपा ताडपत्रय् च्वयातयेगु नं जू । ताडपत्रय् च्वयागुयात जाँचय् यायेगु नं जू, उकीयात हे संगायन धाःगु खः । धारणा द्वनाः वा अर्थ याःगु द्वनाः जक मखु । उकिं संगायन धयागु शब्दया अर्थअनुसारं बिचार यायेबलय् संगायन धयागु हे विधिअनुसारं नियमपूर्वक मिलय्यायेगु खः । धुलं किनाच्वंगुयात सफा यायेगु नं खः । संगायन धयागु छकः यायेबलय् छकः हे फाइदा ज्वी गथे थः च्वनेगु थासय् सफा सुघर यानाः नियमपूर्वक सामानत थाय्थासय् मिलय् ज्वीक तयाच्वने सःगु थें खः । उकिं संगायन यायेगु धयागु व पाटिमोक्ख पाठ यायेगुनापं फरक जू । अःपुक धायेबलय् पातिमोक्ख यायेगु धयागु विनयया विषय बाःछिया छकः दोहरय् यानावं च्वनेगु खः । संगायन यायेगु धयागु थुलिया छकः यायेमाः धयागु मदु तर गब्लय् द्वंगु व मिलय् मजूगु धारणायात सचय् यायेमाल धयागु खँ मनय् लुयावइ उबलय् समयानुकूलअनुसारं यायेमाःगु खः । मिलय् मजूगु द्वंगु धारणा हे मदुसां नं त्रिपिटक छकः जाँचय् यानास्वयेमाल धयागु विचार वैबलय् आखः सचय्यायेत बाय् शब्द विपलास जुयाः गरबर जुयाच्वंगुयात सचय् यायेया लागी नं संगायन याइ । उकीया विषय थथे खः-

संगायनया संख्याय् प्रश्नचिन्ह

थौंकन्हय्या बर्मीजपिनि विचारअनुसारं न्हापांयागु संगायननिसें आःतक खुक्वःतक संगायन जुल धाइ । खुक्वःगु संगायन ला बर्माय् धूमधामनक्सां हे यात । थुगु संगायन न्हीत्यासःगु बुद्ध शताब्दिइ ससःतिक जूगु खः । अले खुगूगु संगायन व न्ह्यीन्यागूगु बुद्ध शताब्दिइ

CC-0. Nepal Sanskrit Academy, Kathmandu Collection

उत्सव नं छक्वलं हे याःगु जुल तर संगीतीय वंश अथवा संगायनया इतिहास च्वयाबिज्याःम्ह थाइ स्थविरं प्रमाणित यानातःगु अनुसारं थथे धयातःगु दु, सोमदेच फ्रा फुद्धयःद्फ्वाःचूलालोकया राज्यकालय् वस्पोलं थःपाखें जूगु संगायनय् त्रिपिटक जाँचय्यानाः त्रिपिटकयात सचय्यानाः ताडपत्रय् च्वयाः प्रमाणित यानातःगु नापं कायेबलय् संगायन गुक्वःतक जुल धकाः च्वयातःगु दु ।

संगायनया ज्ञान दुगुया कारणं त्रिपिटकया इतिहास उदय जुयावःगुयात सीकातयेगु महत्त्वपूर्ण जू । अथे जूगुलिं संगायनया विषयय् विभिन्न देशयापिनिगु बिचारयात कदर यानाः ल्याःखायेगुली प्रश्नचिन्ह जुयाच्वंगुयात मुंकाः न्यागू शीर्षक बियाः थन प्रमाणित यानाच्वना । व थथे खः-

१- सकसिनं स्यूगु संगायन,

२- लंकाय् जूगु संगायन,

३- बर्माय् जूगु संगायन,

४- थाइलैण्डय् जूगु संगायन,

५- महायानीपिसं याःगु संगायन,

थ्व खँया च्वमिं थुकीया प्रमाणित न्हय्गूगु विनयपिटक व अट्ठकथा, महावंश, संगीतीय वंश व B.jinananda यागु लेख अले भारतय् छापय्जूगु २५ गूगु बुद्धशताब्दीया उत्सवय् पिहांवःगु 2500 Year of Buddhism धयागु सफू व मेमेगु नं सफूया आधार कयाः च्वःगु खः ।

सकसिनं स्यूगु संगायन

सकसिनं स्यूगु संगायनया ल्याः थथे खः । थेरवादपिनिपाखें भारतय् जूगु न्हापांगु, निगूगु व स्वंगूगु संगायन खः । भारतया उत्तरपाखे कनिष्क जुजु दाता जुयाः हानं छगू संगायन जूगु दु, थुगु संगायन ल्वाकज्याःगु संगायन खः । उकिं थ्व प्यक्वःगु संगायन जुल, थुगु प्यक्वःगु संगायनयात थेरवादं स्वीकार मयाः, (थुगु विषयय् १५ पेजय् उल्लेख ज्वीधुंकल) छाय्धाःसा शासनयात परम्परां न्ह्याकायंकेगु विधि हे पाःगु जुल, धर्मग्रंथया भाषा नं पाः । अथे धयागु थेरवाद मानय्यानाच्वंगु देश गथेकि थाई, बर्मा, लंका, खमेरु, लाओस, थुगु देशय् पालिभाषाया धर्मग्रंथयात मानय्यानावयाच्वंगु देश खः । महायान मानय्यानाच्वंगु देश गथेकि जापान, चीन, तिब्बत, भियतनाम, व काउलि खः, थुगु देशय् संस्कृतभासं च्वयातःगु धर्मग्रंथयात मान्यता बीगु खः । लिपा संस्कृतभासं च्वयातःगु धर्मग्रंथत लोप जुयावँसेंलि चीन व तिब्बतभासं अनुवाद यानातःगु धर्मग्रंथयात मान्यता बीगु यात, हानं उगु भाषायात मूल ग्रंथ यानाः मेमेगु भासं नं अनुवाद जुल, गथेकि जापानीभाषा इत्यादि खः ।

CC-0. Nepal Sanskrit Academy, Kathmandu Collection

न्हापांगु संगायन

थुगु संगायन सत्तपण्णी गुफा धयागु राजगृहया सत्तिक च्वंगु वेभार पर्वतया लिक्क खः, थुगु थाय् भारतय् लाः, थुगु संगायन महाकस्सप महास्थविरया प्रधानत्वय् जूगु खः, थुगु संगायनया न्ह्यसः न्ह्यब्वयेगु जिम्मा महाकस्सप स्थविरं कयाबिज्यात, विनयसम्बन्धी न्ह्यसःया लिसः बीगु जिम्मा भिक्षु उपालिं कयाबिज्यात । धर्मसम्बन्धी न्ह्यसःया लिसः बीगु जिम्मा भिक्षु आनन्दं कयाबिज्यात, थुगु संगायन जूबलय् ५००म्ह अरहंत भिक्षुपिं मुनाः न्ह्यला समय बितय्यानाः क्वचायेकुगु जुल । थुगु संगायनया दाता जूम्ह अजातशत्रु जुजु खः, थुगु संगायन भगवान् बुद्ध महापरिनिर्वाण जुयाबिज्याये धुंकाः स्वलालिपा जूगु खः । थुगु संगायन ज्वीमाःगुया कारण सुभद्र धयाम्ह बुरा ज्वीकाः भिक्षु जूम्ह भिक्षुं भगवान् बुद्ध महापरिनिर्वाण जूगुलिं दःखित जुयाः ख्वयाच्वंपिं भिक्षुपिनित थथे धकाः धयाः सान्त्वना ब्यू वन, "भ्ही छाय् ख्वयाच्वनेमाःगु दु, वस्पोल दुबलय् भ्हीत थथे यायेमज्यू अथे यायेमज्यू धकाः विविध नियम दयेकाः व नियमं भ्हीत चिनातःगु खः, आवंनिसें भ्हीत सुनानं थथे यायेमते अथे यायेमते धकाः धाइपिं मन्त उकिं आः भ्हीसं न्ह्याथे याःसां जिल, स्वतंत्र जुल" धकाः धयाः हेकाच्वंगु शब्द महाकस्सप स्थविरं तायाः वस्पोलया मन खिन्न जुल, उकिं वहे कारणं वस्पोलं भिक्षुसंघपिं मुंकाः भगवान् बुद्धं कनाबिज्याःगु धर्म व विनययात नियमानुसारं मिलय्यानाः रक्षा यानातयेगु खँ न्ह्यथनाः संगायन यायेगु प्रस्ताव तल । थुगु प्रस्तावयात फुक संघपिसं स्वीकार यात । आः थन विचार यायेमाःगु खँ छु धाःसा न्हापांगु संगायन व निक्वःगु संगायनया इतिहासया बारय् न्ह्यगूगु तिपिटकया चुल्लवर्गय् ३७९-४२३ पेजय् उल्लेख जुयाच्वंगु दु, उकिं थुगु खँ स्वंगूगु संगायन जूबलय् विनयपिटकय् लिपा बरय्यानाः दुथ्याकातःगु ज्वीमाः । उकिं अतिरिक्त प्रथम संगायन व द्वितीय संगायनतक पिटक धैगु शब्द छ्यलामतःनि, उबलय् विनयविसज्जना (विनयया लिसः बीगु) धम्मविसज्जना (धर्मया विषयय् लिसः बीगु) धकाः जक छ्यलातःगु दु अभ्ह नं प्रथम संगायन जूबलय् ला दशवत्थुपुच्छाविसज्जना (भ्हिगू बस्तुया न्ह्यसः लिसः) धकाः छ्यलातःगु दु उकिं थथे सीदु, प्रथम संगायन व द्वितीय संगायन याःबलय् तक स्वंगू पिटक यानाः अलग छुतय् मयाःनि उबलय् धर्म व विनय धकाः जक धाइगु खः, धर्म धकाः धायेबलय् व शब्दय् सुत्तपिटक व अभिधम्मपिटक नं दुथ्याःगु जुल ।

भनवान् बुद्ध परिनिर्वाण जुयाबिज्याये धुंकाः १०००दँ ति लिपा त्रिपिटकयात व्याख्या यानाः तैतःगु अट्ठकथा धयागु ग्रंथय् थथे अर्थ बियाः तैतल, भाग थलाः छुतय् छुतय्यायेगु धयागु न्ह्यागुकथं याःसां ज्यू गथेकि बुद्धवचन धयागु छगूजक दु नं धाये ज्यू, व खः मुक्ति प्राप्त यानाकायेगु गथे महासमुद्रय् न्ह्याक्व हे लः दुसां नं उकीया रस छगू हे जक ज्वी, व खः चिसवाः वैगु, निगूजक दु नं धाये ज्यू, व थथे खः धर्म व विनय, स्वंगू दु धकाः नं धाये ज्यू, व थथे खः त्रिपिटक, अथे धयागु विनयपिटक, सुत्तपिटक व अभिधम्मपिटक, न्यागू दु धकाः नं धाये ज्यू व थथे खः न्यागू निकाय, अथे धयागु १. दीघनिकाय, २. मज्झिमनिकाय, ३. संयुत्तनिकाय, ४. अंगुत्तरनिकाय, ५. खुद्दकनिकाय । थुकथं भाग थलेगु सुत्तपिटकया अनुसारं खः । छाय्धाःसा विनयपिटक व अभिधम्मपिटकया सारांश खुद्दकनिकाय्य् हे समावेश जुयाच्वंगु दु अथे धयागु छुं अंशत खः (पकिनक) हानं थथे व्याख्या यानातल कि बुद्धवचन गुंगू दु धकाः नं धाये ज्यू अथवा

CC-0. Nepal Sanskrit Academy, Kathmandu Collection

८४,००० दु धकाः नं धाये ज्यू । थुकीयात थन विस्तृतरूपं व्याख्या याये मखुनि उकिं थुलिनिं क्वचायेके ।

निगूगु संगायन

थुगु संगायन वालुकाराम धयाथाय् वैशालीया वज्जि जनपदय् भारतय् हे जूगु खः । थुगु संगायन यायेत संघपिं मुंकूम्ह भिक्षु यशकाकण्डकपुत्र खः । थुगु संगायन यायेत सहयोग ब्यूपिं ततःधंपिं स्थविरपिं ८म्ह दु, वस्पोलपिनिगु नां थथे खः-

१) भिक्षु सब्बकामी, २) भिक्षु साल्ह, ३) भिक्षु खुज्जसोभित,४) भिक्षु वासभगामिक ।

वस्पोलपिं प्यम्ह पाचिनकयापिं खः । (वस्पोलपिं च्वनाबिज्याइगु थाय् पूर्वपाखे खः)

५) भिक्षु रेवत, ६) भिक्षु सम्भुतसाणवासी, ७) भिक्षु यशकाकण्डपुत्र, ८) भिक्षु सुमन ।

वस्पोलपिं प्यम्ह पावायापिं खः । थुगु संगायनया ज्या न्ह्याकेत रेवत भिक्षुं न्ह्यसः न्ह्व्वयाबिज्यात । अले विनयसम्बन्धी लिसः भिक्षु सब्बकामीं बिल । थुगु संगायन ७००म्ह भिक्षुपिं मुनाः जूगु खः । थुगु संगायन यायेत च्याला समय बित । थुगु संगायन भगवान् बुद्ध महापरिनिर्वाण जुइधुंकाः १०० दँ दयेकाः जूगु खः । थुगु संगायन ज्वीमाःगुया कारण भिक्षु यशकाकण्डपुत्रं वज्जिपुत्र भिक्षुपिसं झिगू प्रकारया विनययात छ्वासुकायंकूगुया कारणयात कयाः सुरुयाःगु खः गथेकि नयेया लागी न्यकुतिइ चि तयातये ज्यू, बान्हि फपुलाः निलांगू वनेधुंकाः नं नये ज्यू, लुँ वहः ग्रहण याये ज्यू, इत्यादि खँय् भिक्षु यशकाकण्डपुत्रं थाय्थासय् च्वंपिं स्थविरपिन्त सःताः थुगु द्वंगु धारणायात सकसिनं निर्णय यायेमाःगु खँ धयाबिज्याःगु खः ।

थुगु संगायनया व्याख्या ७ गूगु विनयपिटकय् ३९६ पृष्ठय् उल्लेख जुयाच्वंगु दु तर थुगु संगायन जूगुलिं त्रिपिटकयात नियमानुसारं मिलय्यात धयागु खँ उल्लेख जुयाच्वंगु मदु । वज्जिपुत्र भिक्षुपिंगु १० गू प्रकारया द्वंगु धारणायात सचय्यात धयागु खँ जक उल्लेख जुयाच्वन । हानं थ्व नं धयामतः कि संगायन यायेत गुलि समय बित, तर अर्थकथालय्[1] च्याला समय बिकाः सिधल धयातःगु दु ।

जिं न्हापांया संगायनया अन्तिमय् बिचार यानास्वयेमाःगु विषयय् धायेधुन । विनयपिटकय् प्रमाणित जुयाच्वंगु अनुसारं न्हापांगु व निक्वःगु संगायनय् तिपिटक धयागु शब्द उल्लेख जुयाच्वंगु मदु । तर भगवान् बुद्ध महापरिनिर्वाण जुयाबिज्यायेधुंकाः १०००दँ ति लिपा विनयपिटकसम्बन्धी व्याख्या यानातःगु समन्त पासादिकाय् प्रमाणित जुयाच्वंगु अनुसारं धायेबलय् (पृष्ठ २८,२९ व ३३) वस्पोलं बांलाक हे धयाबिज्याःगु दु बुद्धवचनयात मिलय्यानाः संगायन जूगुया रूपं त्रिपिटक न्हापांयागु संगायनय् हे दये धुंकूगु खः, निक्वःगु संगायनय् ला उकीयात जक दोहरय्यात ।

---

[1] विनयपिटकया व्याख्या यानातःगु समन्तपासादिका

CC-0. Nepal Sanskrit Academy, Kathmandu Collection

अथे जूगुलिं अर्थकथास प्रमाणित जुयाच्वंगु अनुसारं कायेबलय् संगायन यानाः नियमानुसारं मिलय्यानातःगुया रूपं त्रिपिटक दकलय् न्हापांया संगायन जूबलय् निसें हे दयाच्वने धुंकूगु जुल ।

स्वंगूगु संगायन

पूर्ववत् उल्लेखअनुसारं संगायनया खँ विनयपिटकय् प्रकट जुयाच्वंगु निगू हे जक दु, न्हापांया संगायन व निगूगु संगायन खः । स्वंगूगु संगायनया खँ अट्ठकथालय् जक उल्लेख जुयाच्वंगु दु, उकीया सार खँ थथे खः ।

स्वंगूगु संगायन भारतया पाटलिपुत्र नगरया अशोकारामय् जूगु खः । थुगु संगायन भिक्षु मोग्गलिपुत्त तिस्स स्थविर नायः जुयाः भिक्षुसंघपिं १०००म्ह मुनाः ९ ला बिकाः सिधःगु जुल । थुगु संगायन भगवान् बुद्ध महापरिनिर्वाण जुयाः २३४ अथवा २३५ दँ[२] ति लिपा जूगु खः । थुगु संगायन यायेमाःगुया कारण थथे खः- तीर्थंकर अथवा मेगु धर्मया त्यागीपिं थुगु धर्मय् धमाधम प्रव्रजित जूवल अले इपिं नक्कलिपिं भिक्षुपिसं थःथः विश्वास जुयाच्वने धुंकूगु न्हापाया थःगु धर्मयात हे बुद्धधर्म धाल । भिक्षु मोग्गलिपुत्त तिस्स स्थविरं अशोक महाराजया सहयोग कयाः इपिं तिर्थंकरपिंके धर्मया विषय न्यनाः धर्म मिलय्मजूपिं इमित धर्म व विनयं अलग यानाः शुद्ध यायेधुंकाः तिनि धर्म व विनयया संगायन यात ।

थुकी बिचार यायेमाःगु खँ छु धाःसा थुगु संगायनय् भिक्षु मोग्गलिपुत्रं कथावत्थु धयागु सफू च्वल गुकिं यानाः अभिधर्मपिटकया ग्रंथ बरय्जुल । इतिहासया अनुसारं थथे धयातःगु दु उगु खँ दया हे च्वने धुंकूगु खः, उकीयात वस्पोलं विचित्ररूपं व्याख्याजक याःगु खः । कथावत्थु धयागु ग्रन्थय् बुद्धधर्मया मूलधर्मयात न्ह्यसः व लिसः यानातःगु जक खः । उकी ५०० गू न्ह्यसः व ५०० गू लिसः दु । संगायन सिधये धुनेवं धर्मदूतपिं विभिन्न देशय् छ्वयाः धर्म प्रचार याकेछ्वत ।

अशोक महाराजया काय् महेन्द्र स्थविर नं लंका देशय् वनाः बुद्धधर्म स्थापना यानाबिज्यात । उबलय् विभिन्न श्रमण व दूतपिं छ्वःगुली न्याम्हसिगु पुचः छ्वयेगु निर्णय याःगु खः गुकिं यानाः श्रद्धावानपिन्त उपसम्पदा याये दइ तर न्याम्हसिगु नां उल्लेख मजुसे प्रायःयानाः उगु पुचःया नायः छम्हसिया नांजक उल्लेख जुल ।

प्यंगूगु संगायन

थुगु संगायन महायाननाप ल्वाकज्याःगु खः । थुगु संगायन भारतया दक्षिण भागय् कनिष्क महाराजया दायकत्वय् जूगु खः । थुगु संगायनयात थेरवादं मान्यता मब्यू गथेकि थेरवाद बुद्धधर्म मानय्यानावयाच्वंगु देश खः । व देशत थथे खः, थाइ, लावस, खमेर, बर्मा, लंका देशयापिसं प्यंगूगु संगायन धकाः स्वीकार मयाः, छाय् धाःसा सब्बत्थिकवाद धयापिं थेरवादनापं

[२] थुगु विषय् अनुमानजक खः छायधाःसा अशोक महाराजया राज्याभिषेक बुद्ध परिनिर्वाण जुयाः २१८ वर्ष दयेकाः खः । अनं १६ वर्ष (गनं गनं १७ वर्ष नं धयातःगु दु) दयेकाः संगायन याःगु खः उकिं राज्याभिषेकनिसें ल्याः तःगु जुल ।

CC-0. Nepal Sanskrit Academy, Kathmandu Collection

अलग जुयावंपिसं महायानयापिंनापं मिलय्जुयाः याःगु जूगुलिं खः। हानं स्यने कने यानाः सहलह व्याकेगु ज्या नं जूगु मदु, उकिं थेरवादयापिसं थुकीयात प्रमाणितया रूपय् कयाः च्वयामतः। त्रिपिटकया भाषा नं पाः। इमिसं संस्कृतभाषा छ्यल(आचरण नं पाः) थेरवादं पालिभाय् छ्यलावयाच्वंगु खः।

च्वय् कनावये धुंगु अनुसारं स्वंगूगु संगायनयात तिब्बत व चीनयापिसं स्वीकार मयाः छाय्धाःसा निकायभेदया कारणं खः।

तर, थुगु संगायन जूगु विषय बुद्धधर्म अध्ययन याइपिनि पुचलय् सकसिनं स्यूगु जूगुलिं ऐतहासिकरूपं महत्त्वपूर्ण जुयाः थन उल्लेख यानाच्वनागु खः। समयअनुसारं विचार यायेवलय् भारतय् जूगु थ्व प्यंगूगु संगायन अनुमानं इ.सं. १०० अथवा बु.सं. ६४३ सालय् खः। थुगु संगायनया खँ गुलिं गुलिं सफुतिइ फरक जुयाच्वंगु दु। थुगु संगायन गुलिंगुलिंसिनं जालन्धरनगरय् जुल धाइ तर गुलिं गुलिं ग्रंथय् उल्लेख जुयाच्वंगु अनुसारं थुगु संगायन काश्मीर अथवा ब्यायछ्मियाय् जुल धयातःगु नं दु। गुलिं गुलिं विस्तृत खँ सब्वत्थिकवादीपिनिगु संगायनया बारय् च्वयागुलिइ हे उल्लेख ज्वी धुंकूगु दु।

थुकी सीकातयेमाःगु खँ छु धाःसा भारतया इतिहासय्[३] उल्लेख जुयाच्वंगु अनुसारं इ.सं.६३४ (बु.सं. ११७७) सालं शीलादित्य धयाम्ह जुजुं भारतया दक्षिणभागय् महासंगायनया व्यवस्था यात। उकी भाग काःवःपिं जुजुपिं हे २१म्ह दुगु जुल। थुगु ज्याय् विद्वान् विद्वान्पिं भिक्षुसंघपिं सःस्यूपिं ब्राम्हणपिं मुनाः दकलय् न्हापां कुन्हु बुद्धया रूपयात पूजा यात, निन्हु कुन्हु सुरियदेव तल, स्वन्हु कुन्हु शिवरूप तल। उकिं थुगु संगायन ल्वाकज्याःगु हे जुल। अथे धयागु बौद्ध व ब्राम्हणत, अले थेरवाद व महायानी भिक्षुपिनिगु सहभागिता नं दुगु जुल। हियनचाङ्[४] भिक्षुया इतिहास स्वयेवलय् थुथाय्यागु घटना थथे उल्लेख यानातःगु दु। उबलय् मुंगु महायान बुद्धधर्मयात प्रशंसायानाः सफू च्वःम्ह हियनचाङ्नाप वादविवाद यायेत जक खः। धात्थें हे संगायन यायेत मखु। आः थन थुगु खँ उल्लेख यानाच्वनागु छाय्धाःसा भारतय् जूगु संगायनयात पूवंकेया लागी जक खः।

लंकाय् जूगु संगायनया संख्या

लंकादेश नं थाइदेश थें हे थेरवाद धर्मयात मानय्यानाच्वंगु देश खः, अथे जूगुलिं इमिसं नं भारतय् जूगु स्वंगू संगायनतक जक स्वीकार यात। प्यंगूगु सब्बत्थिकवाद व महायानयापिंनापं मिलय्जुयाः याःगु संगायनयात स्वीकार मयाः।

विनयपिटकयात व्याख्या यानातःगु समन्तपासादिका धयागु सफुतिइ थथे धयातल स्वंगूगु संगायन सिधयेधुंकाः अशोक महाराजया काय् महेन्द्र स्थविर व वस्पोलनापं मेपिं स्थविरपिं न्याम्ह खाकाः लंकाय् विज्यानाः बुद्धधर्म प्रचार याःविज्यात। अन देवानंप्रिय तिस्स जुजु नापलानाः उम्ह

---

[३] Sir W.W.Hunter यागु Brief of the Indian peoples पेंज 81

[४] चाईनिज भाषायागु थाइभासं अनुवाद याःम्ह नायखेइल्हीयन सीवुनरुअःङ्ग्यागु फ्रायाःङ्सामचाःङ् जीवनी पेज २३८

CC-0. Nepal Sanskrit Academy, Kathmandu Collection

जुजुयात धर्मउपदेश बिया: श्रद्धा उत्पन्न याके बिल । अन बुद्धधर्म स्थापना याये धुंका: संघसभा यात । अले वस्पोल महेन्द्र स्थविरया शिष्य भिक्षु अरिट्ठयात विनय पाठ याका: विनयपिटकया संगायन यात । हानं मेमेगु सफू गथेकि संगीतीय वंशअनुसारं थथे धयात:गु दु स्वंगू पिटकया नं संगायन या:गु दु । थुगु संगायन अनुराधपुर शहरया थूपाराम धैथाय् जूगु ख: । थुगु संगायन महेन्द्र स्थविरयात प्रमुखत्वय् तया: जूगु ख: ।

थुगु संगायन भारतय् जूगु स्वक्व:गु संगायननापं अपायच्वतं तामपा: । अथे धयागु भारतय् जूगु स्वक्व:गु संगायन बु.सं. २३५ साल ख: । उगु संगायन सिधया: छुं समयलिपा (बु.सं. २३६) हे महेन्द्र स्थविर लंकाय् वना: बुद्धधर्म प्रचार या:वंगु ख: । बु.सं. २३८ सालय् लंकाय् संगायन या:गु ख: । थुगु संगायनया कारण बुद्धधर्मयात स्थिर यायेया लागी धका: वियात:गु दु । थुगु संगायन स्वंगूगु संगायननाप ३,४ दँति जक पा:गुया कारणं गुलिंसिया मतअनुसारं थुकीयात संगायन धका: स्वीकार मया: । गथेकि बर्मीपिनिगु मतिइ ख: । जिगु बिचारय् थुगु संगायन लंकायापिन्त त्रिपिटक कण्ठ यायेगु बल्ला:गु जग बसय् याना:थकुगु थें जुइमा:, उकिं भारतय् जूगु स्वक्व:गु संगायनया नियम मिलय् यानाथकूगु बुद्धवचनया तरिकायात सकलें मुंका: उकीया रूप थ्वीकाब्यूगु ज्वीमा:थें च्वं । उकिं थुकीयात लंकाय् जूगु दकलय् न्हापांया संगायनया ल्याखय् कायेफु ।

लंकाय् जूगु निक्व:गु संगायन बु.सं. ४३३[५] सालपाखे वट्टगामी अभय जुजुया पालय् जूगु ख: । थुगु संगायन ज्वीमा:गुया कारण थथे प्रकट जुयाच्वंगु दु । यदि बुद्धवचन कण्ठजक याना: सुरक्षा यानातयेगु जुलधा:सा अ:पुक हे द्वना: विपरीत जुयावनेफु छाय्धा:सा कुलपुत्रपिनिगु स्मरणशक्ति पा:जुजुं वनाच्वंगु दु । उकिं बुद्धवचनयात ताडपत्रय् च्वयातल धयात:गु नं दु । अथेहे अट्ठकथा नं च्वयातल धयात:गु दु । थुगु संगायन लंकाया मतले धयागु जनपदय् (थाइपिसं मलाइ जनवथ धाइ) आलोकलेनस्थानय् भिक्षु महारक्खित स्थविरया प्रधानत्वय् जुल । गुलिंगुलिंसिया मतअनुसारं महेन्द्र स्थविरया संगायनयात भारतय् जूगु संगायननिसें कया: प्यंगूगु संगायनया संख्याय् ल्या: मखा: तर लंकाय् जूगु निक्व:गु संगायनयात धा:सा सकसिनं नं स्वीकार यात । उकिं गुलिंसिया मत मतानुसारं थ्व न्याक्व:गु जुल तर महेन्द्र स्थविरयागु संगायनयात मान्यता मब्यूपिनिगु मतअनुसारं कायेबलय् प्यक्व:गु संगायनजक जुल ।

लंकाय् जूगु स्वंगूगु संगायन १००दँ हे मदुनि अथे धयागु बु.सं. २४०८[६] (इ.सं. १८५६) सालय् रत्नपुरय् जूगु ख: । हिक्खकदुवे सिरिसुमंगल थेर भिक्षुया नायकत्वय् न्यालाबिका: सम्पन्न जुल । थुगु संगायन आपा:सिनं मस्यू छाय्धा:सा लंकायापिं जक च्वना: या:गु जूगुलिं ख: । बर्माय् जूगु खुगूगु संगायन थें घोषणा नं अपायच्वतं मया: ।

[५] गुलिं गुलिं सफुतिइ बु.सं. ४५० नं धयात:गु दु

[६] लंकाया ल्याखं २४०९ ख: ।

CC-0. Nepal Sanskrit Academy, Kathmandu Collection

बर्मीपिनिगु संगायनया संख्या

च्वय् न्त्यथनागु अनुसारं लंकाय् जूगु दकलय् न्हापांगु संगायनयात बर्मितसें स्वीकार मया:, अले लंकाय् जूगु निक्वःगु संगायनयात हे जक स्वीकार यात उकिं लंकाय् जूगु निक्वःगु संगायन भारतय् जूगु स्वक्वःगु संगायनयां ल्यू थुगु संगायनयात प्यक्वःगु संगायनया रूपय् काल, अले अनं लिपा न्याक्वःगु व खुक्वःगु संगायन बर्माय् हे जुल।

बर्माय् जूगु न्हापांगु संगायन संगायनया क्रमअनुसारं कायेबलय् थुगु संगायन न्याक्वःगु संगायन जुल। थुगु संगायन लंकाय् जूगु त्रिपिटकयात ताडपत्रय् च्वयाः जूगु संगायनया ल्यू जूगु खः, थुगु संगायन याःगुलिं त्रिपिटकयात ७२९ पाः दुरुल्वहँतय् कियाः मण्डले धयागु शहरय् जूगु खः, थुगु संगायनया, दाता जूम्ह मिणदङ धयाम्ह जुजु खः। थुगु संगायन बु.सं. २४१४ (इ.सं. १८७१) सालय् जुल। उबलय् स्वम्ह स्थविरपिं पालंपाः प्रधान जुयाः उगु संगायन जूगु खः। वस्पोलपिं स्वम्ह स्थविरपिनिगु नां थथे खः, भिक्षु जागराभिवंस, भिक्षु नरिन्द्राभिधज, भिक्षु सुमंगलसामी। थुगु संगायन त्रिपिटकय् धुरंधुर विद्वान्पिं २४०० म्ह भिक्षुसंघपिं मुनाः न्याला विकाः क्वचायेकूगु खः।

बर्माय् जूगु निक्वःगु संगायनया क्रमअनुसारं कायेबलय् खुक्वःगु संगायन जुल, थुगु संगायन 17 May बु.सं. २४९७ संनिसें सुरु जुयाः 24 May बु.सं. २४९९ स क्वचायेकूगु जुल। थुगु संगायन क्वचाःगु सिलसिलाय् उबलय् २५ बुद्धशताब्दी क्यंगु उपलक्ष्ययात नं कयाः उत्सव मानय्याःगु जुल (बर्मीतय् ल्याःखाइगु थाइतय् स्वयाः दच्छि न्त्यः वः अथे जूगुलिं बु.सं. २४९८ सालं सुरु जुयाः बु.सं. २५०० सालं क्वचायेकूगु खः) बर्मा देशयापिसं थुगु पटकय् संगायन याःगुया कारण त्रिपिटक छापय्यायेगु उद्देश्य तयाः याःगु खः। अनं ल्यू अट्ठकथा(त्रिपिटकया व्याख्या) नं छापय्यायेगु योजना याःगु खः। थुगु संगायन यायेत थेरवाद बुद्धधर्म मानय् यानावयाच्वंगु देश गथेकि बर्मा, श्रीलंका, थाइ, लाओस, खमेर, थुपिं न्यागू देशय् नं प्रचार यानाः इमित नं प्रतिनिधिया रूपय् सःताः इपिं न्यागू देशयात नं प्रधानत्व बियाः बर्मीजभासं अनुवाद याःगु खः, थाइतय्गु पालय् व लंकायापिनि पालय् नक्कलिगु गुफा दयेकाः उगु गुफाय् २५००म्ह भिक्षुपिं च्वने जीक दयेकूगु खः। उगु गुफाया थाय् २०० रोपनीं मयाक थाय् काःगु खः अले उगु संगायन सिधयेकाः बर्मिज आखःया त्रिपिटक विभिन्न देशय् इनाबिल। उकीया नापनापं थाइदेशयात नं ब्यूगु दु।

थाइदेशय् जूगु संगायनया संख्या

थाइदेशया परियत्तिधर्मया अध्ययनार्थी विद्यार्थीपिसं भारतय् जूगु न्हापांगु व निक्वःगु अले स्वक्वःगु संगायनयात स्वीकार यात अले लंकाय् जूगु छक्वःगु व निक्वःगु संगायनयात नं मान्यता ब्यू, उकिं न्याक्वःगु संगायनतक स्वीकार याःगु जुल उकिं धर्म व विनय गुकथं दयावल धयागु खँ सीकेत थुपिं न्यागू संगायनया इतिहासयात सीकातयेमाः तर सोमदेच फ्रा महासमणचाउक्रमफ्रायावजिरञाणवरोरस धयाम्हसिया विचारअनुसारं लंकाय् जूगु निगुलिं

CC-0. Nepal Sanskrit Academy, Kathmandu Collection

संगायन थःगु देशय् दुनेजक जूगु खः उकिं उगु संगायनयात सार्वजनिक रूपं स्वीकार यायेमज्यू धका बुद्धजीवनीया स्वंगूगु भागय् अन्तपाखे थःगु बिचार प्वंकातःगु दु ।

तर थाइदेशया न्हापांम्ह जुजुया पालय् जेतवनविहारय् च्वंम्ह सोमदेच फ्रा वनरात धयाम्ह विमलधम्म जुयाच्वंगु अवस्थाय् वस्पोलं पालिभासं च्वयातःगु संगीतिय वंश अथवा संगायनया इतिहासअनुसारं संगायन याःगु क्रम गुक्वः यानाः क्यनातःगु दु, व थथे खः-

न्हापांगु, निक्वःगु व स्वक्वःगु संगायन भारतय् जूगु खः धयागु खँ च्वय् हे उल्लेख यानावये धुन ।

प्यक्वःगु व न्याक्वःगु संगायन लंकाय् जुल । अथे धयागु लंकाय् जूगु न्हापांगु व निक्वःगु संगायनया विषयय् लंकाय् संगायन जूगुलिइ उल्लेख यायेधुंगु दु ।

खुक्वःगु संगायन लंकाय् जुल थुगु संगायन जूगु वर्ष बु.सं. ९५६ सालय् जूगु खः । थुगु संगायन भिक्षु बुद्धघोषं त्रिपिटकयात व्याख्या यानातःगु अट्ठकथा मुंकाः अनुवाद यानाः लंकाया भाषायात पालिभाषं याःगु खः । थुगु ज्या महानाम धयाम्ह जुजुया समयय् जूगु खः । अट्ठकथायात पालिभाषं दयेकुगु जूगुलिं त्रिपिटक संगायन जूगु मखु । लंकायापिसं नं थुकियात संगायन जूगु धकाः मानय्मयाः, संगायन यायेगु धयागु संगायनया विधिअनुसारं धायेबलय् त्रिपिटकयात शुद्ध यायेगु खः ।

न्हय्क्वःगु संगायन बु.सं. १५८७ सालय् जूगु खः । थुगु संगायन जूगुलिइ प्रधान जुयाबिज्याःम्ह कस्सप स्थविर खः । थुगु संगायन जूगुलिइ १०००म्ह भिक्षुपिं मुनाः जूगु खः । थुगु संगायन त्रिपिटकयात पालिभासं व्याख्या यानातःगु अट्ठकथायात व्याख्या याःगु खः, अथे धयागु भिक्षु बुद्धघोषं खुगूगु संगायन जूबलय् पालिभासं च्वयातःगु अट्ठकथायात व्याख्या याःगु खः थुकियात विद्यार्थीतय्गु भासं धायेबलय् टीकाग्रंथ धाइ, त्रिपिटकयात पालि धाइ, त्रिपिटकयात व्याख्या यानातःगुयात अट्ठकथा धाइ, अट्ठकथायात व्याख्या यानातःगुयात टीका धाइ, थुगु संगायन त्रिपिटकया संगायन मखु, लंकाबासीपिसं हे नं थुकियात संगायन धकाः स्वीकार मयाः ।

न्ह्याथेजूसां संगीतीय वंश धयागु ग्रंथय् उल्लेख जुयाच्वंगु ग्रंथअनुसारं भ्मीत त्रिपिटक अट्ठकथा टीका धयागु छु गथे जुयाः दयावल धयागु विषय सीकेत आपालं ग्वाहालि दत । च्यागूगु संगायन, थुगु संगायन थाइ देशय् बु.सं. २०२० सालपाखे जूगु खः, थुगु संगायन जूगु छियङ्म्हायिइ च्वंम्ह तिलोकराज धयाम्ह जुजुं त्रिपिटकय् च्वंगु आखः शुद्ध यायेमाल धकाः त्रिपिटकया विषय ज्ञान दुपिं सलंसः भिक्षुपिं निमन्त्रणा यानाः वाट बोधाराम धयागु विहारय् याःगु खः । थुगु संगायनयात दछितक समय बिकाः क्वचायेकुगु खः । थुगु संगायन थाइदेशय् जूगु दकलय् न्हापांगु संगायन खः ।

गुंगूगु संगायन - थ्व नं थाइदेशय् हे जूगु खः, थुगु संगायन जूगु बु.सं. २३३१ सालय् जूगु खः । थुगु संगायन रतनकोसिनयाम्ह न्हापांम्ह चक्रीवंशया न्हापांम्ह जुजु फ्रावाथस मदेचफ्राबुद्धयःदफ्वाःचुलालोक धयाम्ह जुजुं त्रिपिटकयात शुद्ध यायेया लागी २१८ म्ह भिक्षुपिन्त निमन्त्रणा यानाः ३२म्ह राजपण्डिताचार्य उपासकपिंत सःताः त्रिपिटक संशोधन याके ब्यूगु खः । अले अथे शुद्ध यायेधुंकाः ताडपत्रय् च्वकेबिल । थुगु संगायन न्याला बिकाः क्वचायेकूगु खः ।

CC-0. Nepal Sanskrit Academy, Kathmandu Collection

उकिं थुगु संगायन थाइदेशय् जूगु निक्व:गु संगायन जुल । संगीतिय वंशय् उल्लेख जुयाच्वंगु अनुसारं संगायनया इतिहासय् गुक्व:तक संगायन जूगु जुल धका: समदेचफ्रावनरात धइम्हसिनं च्वयात:गु ख:, थुकियात पालिभाषाया आचार्य जिनानन्द व नालन्दाया पालिभाषा सोसाइटीं इङ्गलिशभासं भारतया २५०० वर्षया बुद्धधर्म धयागु सफुतिइ उल्लेख जुयाच्वंगु दु । थुगु ग्रंथ भारतय् २५गूगु बुद्ध शताब्दीया उत्सवय् पिका:गु ख: ।

थाइदेशय् जूगु त्रिपिटक संशोधनया विषयय् सीकातयेगु थाइ बुद्धधर्मावलम्बीपिनि लागी महत्त्वपूर्ण जू, उकिं थुगु विषय मेमेगु विषय क्वचायेवं विशेषरूपं हानं छक: व्याख्या याये ।

महायानपिनिगु संगायन

महायानपिनिगु संगायनया विषय कायेबलय् थेरवादयापिंनाप अलग जुयावंपिंकथं थन थ्व छाय् उल्लेख यानागु धा:सा थेरवादया त्रिपिटकय् दुथ्यानाच्वंगु सुत्तपिटकयात चाइनिजभासं अनुवाद यानात:गु दु उकिं इमिगु ग्रंथय् नं थेरवादया विषयय् प्रमाणित खँत दु उकिं महायानयापिसं त्रिपिटक गथे जुया: दयावल धयागु विषय गुकथं कनातल धका: सीकेया लागी नं अध्ययन यानास्वयेमा:गु ख: ।

बुद्ध जीवनी व तिब्बतया न्हापांगु संघमण्डलया इतिहासयात इंगलिशभासं[7] अनुवाद यानात:गुअनुसारं कायेबलय् सकसिनं स्यूगु भारतय् जूगु निगू संगायनजक उल्लेख यानात:गु दु, व थथे ख:- न्हापांगु संगायन व निक्व:गु संगायन, अले थुकीया विषयय् सीकातयेमा:गु विषयजक थन उल्लेख याये, व थथे ख:-

थेरवादअनुसारं प्रमाणित जुयाच्वंगु दकलय् न्हापालाक संगायन जूगुलिइ धर्म व विनयया संगायन यात धयात:गु दु उगु संगायन जूगुलिइ आनन्दं धर्मया विषयय् लिस: बियाबिज्यात, अथे धयागु भिक्षु आनन्दं सुत्तपिटक व अभिधम्मपिटकया लिस: बियाबिज्या:गु ख: तर तिब्बतया ग्रन्थय् थथे धयातल, महाकस्सप स्थविरं अभिधम्मया विषयय् लिस: बियाबिज्यात, भिक्षु आनन्दं सुत्तपिटकया विषयय् लिस: बियाबिज्यात, अले उपालिं विनयपिटकया विषयय् लिस: बियाबिज्यात । अनंलि हानं थथे व्याख्या यानातल कि दकलय् न्हापां सुत्तपिटकया संगायन यात, उकी आनन्दं प्रथम देशनाया विषयय् कने क्वचायेवं भिक्षु अञ्ञाकोण्डञ्ञं थिकजू धका: स्वीकार याना: थथे धाल- थुगु सूत्र जिं नं अथे हे न्यनातयागु ख: । हानं निपुगु सूत्र (अनत्तलक्खण सुत्त) क्वचा:बलय् नं भिक्षु अञ्ञाकोण्डञ्ञं अथे हे स्वीकार यात । थथे हे मेमेगु विश्लेषणया विषय तसकं गरबर जुयाच्वंगु दु उकिं उगु विषय थन उल्लेख यानाच्वने मखुत, हानं मेगु छगू सीकातयेमा:गु खँ छु धा:सा उगु प्रमाणितरूपय् उल्लेख यानावयागु ग्रंथय् अभिधम्मपिटकया सत्ताय् मातिका धैगु शब्द छ्यलात:गु दु ।

निक्व:गु संगायनया विषयय् तिब्बतया महायानपिसं च्वयात:गु ग्रंथय् थेरवादया प्रमाणित ग्रंथनाप लसिवयेक च्वयात:गु दु । अंतपाखे उगु सभां वज्जिपुत्र भिक्षुपिनिगु द्वंगु धारणायात

---

[7] The Life of the Buddha and the Early History of His order translated by W.W.Roekhill from Tibetan works in the Bkah-HGYUR and BSTNHGYUR

CC-0. Nepal Sanskrit Academy, Kathmandu Collection

निन्दा यानातःगु खः । उकिं महायानीपिनिगु प्रमाणित खँअनुसारं स्वयेबलय् थुगु विषयय् मिलय्ज्वीक स्वीकार यानातल, थुगु ग्रंथया अनुवादकं (Rockhill) थथे धयातःगु दु- चाइनिजभाषायात इंगलिशभाषां अनुवाद यानातःगु ग्रंथय् मालास्वयाबलय् भिगू द्वंगु धारणायात निन्दा यानातःगु जक बाहेक मेगु छुं मदु ।

भारतयाम्ह कलकत्ता युनिवर्सिटीया डा. नलिनक्श धयाम्हसिनं निगूगु संगायनया इतिहास विषयय् बांलाक स्वंगू तहलं अध्ययन यानास्वःगु खः, व थथे खः- न्हापांगु, बिचय्यागु, अन्तिमगु तहलं खः, साधारणरूपं प्रमाणित यानातःगुलिइ फरकं नं ज्वीफु तर निर्णय जुयाच्वंगु अनुसारं महायानयापिसं नं न्हापांगु संगायन व निगूगु संगायनयात[८] नं स्वीकार यानातःगु दु ।

महायानीपिनिगु धर्मग्रंथे थेरवादीपिनिगु ग्रंथय् स्वयाः छुं छुं पानाहे च्वंगुया कारणं यानाः थुपिं ग्रन्थत गथे दयावःगु धयागु न्ह्यसः दनीबलय् उकीया प्रायः लिसः थथे वै- महायानीपिनि संगायन जूगुलिं उगु ग्रन्थत दुगु खः । संगायन याःपिं गुपिं गुण व विद्यां जाःपिसं न्यनातःगु, थेरवादीपिसं न्यनातःगु स्वयाः पाःगुलिं खः ।

महायानीपिनिगु ग्रन्थ जाँचय् यानास्वयेबलय् महायानीपिंनाप ल्वाकज्याःगु संगायन कनिष्क जुजुया पालय् जूगु खः, अन्दाजि बु.सं. ६४३ सालय् खःसां नं आपाःयानाः धयाथें त्वह तइगु न्हापांगु संगायन व निगूगु संगायनबलय् हानं मेपिं संघपिं छगू पुचः अलग जुयावनाः उकीया प्रतिस्पर्धाया रूपय् संगायन याःवंगु खँ कनीगु खः, व थथे खः-

१ दकलय् न्हापां महाकस्सप प्रधान जुयाः संगायन याःगु राजगृहया वेभार पर्वतया लिक्क च्वंगु सप्तपर्णि गुफाय् खः । उकीयात महायानीयापिसं थथे धयातल, उगु महाकस्सप प्रधान जुयाः संगायन याःबलय् संघपिसं ल्ययामकाःपिं मेमिं भिक्षुपिं मुनाः इमि नं संगायन यात, उकीयात गुफांपिने संगायन जूगु धाल । गुफांपिने पिने संगायन याःपिनिगु संख्या आपाः दुगु कारणं इमितं हानं मेगु छगू शब्दं थथे धाल, संगायन महासांघिक, अथे धयागु आपाः पुचः दुपिं धाःगु खः । थुगु खँ ल्हवङचीन हियङचाङ, धयाम्हसियागु जीवनीइ उल्लेख जुयाच्वंगु दु । गुम्ह व्यक्ति भारतय् वनाः बुद्धधर्म स्वःवंम्ह खः । नायिखेङल्हियन् सीबुनरुअङ धयाम्हसिनं थाईभासं अनुवाद यानातःगु सफूया पृष्ठ १६९ स दु । उकी हे हानं थथे धयातःगु दु कि उकी न्यागू पिटक छुतय्यानातःगु दु । उगु थथे खः- सूत्र, विनय, अभिधम्म, पकिण्णक व धारणी ।

गुफांपिने जूगु न्हापांगु संगायनया प्रमाण निगूगु संगायन[१]नाप ल्वाकःबुकः जुयाच्वंगु खनेदु । अथे धयागु निगूगु संगायनया खँ हयाः न्हापांगु संगायन धकाः च्वयातल, व थथे खः-

२ महासांघिकपिनि संगायन जूगु बारय् थथे च्वयातल, वज्जिपुत्रपिसं छ्वासुका यंकाच्वंगु भिगू प्रकारया विनययात कयाः यशकाकण्डपुत्रं विभिन्न थासय् च्वंपिं भिक्षुपिं मुंकाः सकलें मिलय्जुयाः संगायन यात, धर्मय् दयाच्वंगु कचिंगःयात निर्णययानाः भिगू प्रकारया गलत

---

[८] थुकिया विषयय् बांलाक सीकेत Early Monastie Buddhism निगूगु भाग, पेज ३१-४६ ग्रंथ स्वयादिसँ ।

[१] ल्हुवङ्चीनहियनचाङ्या जीवनी वया हे शिष्य भिक्षु हुयिलिउँ च्वयातःगु दु, ल्हुवङ्चीनहियन्चाङ् हे च्वयातःगु हानं मेगु छगू सफू दु उकियात युरोपियनतसें मान्यता बियाः आपालं प्रमाणितया रूपय् कयातःगु दु ।

CC-0. Nepal Sanskrit Academy, Kathmandu Collection

धारणायात विनयय् गथे धयातःगु खः धयागु बारय् निर्णययानाः संगायन यात । उगु हे वखतय् वज्जिपुत्रपिनि नं थःगु मतयापिं १०,००० म्ह भिक्षुपिं मुंकाः कूसमपुर(पाटलिपुत्र) धयाथाय् थःपिनि हे संगायन यात । उगु संगायन याःगुयात महासंगीति धाल । अथे धयागु महासंगायन जूगुया कारणं महासांघिक धयागु निकाय दयावःगु खः । अबलय्तकं महायान धयागु मदुनिसां दकलय् न्हापां थेरवादनाप फूट जुयावंपिं खः । इमित हे लिपा महायानी धाल । थुगु संगायन याःवलय् न्हापा दयाच्वंगुयात आपालं हे अदलबदल याःगु दु । महायानपिनिगु गुलिं गुलिं सफुतिइ महासंघपिं दयावःगुया बारय् च्वयातल तर १०गू वत्थुया बारय् उल्लेख मजूगु नं दु । तर थथे धयातल कि अरहन्तपिनिगु विषयस महादेवं ५गू प्रकारया खँ धाःगु दु, गथेकि पूरारूपं क्लेश मफूनि इत्यादि । उकिया कारणं निक्वःगु संगायन ज्वीमाल । अले महासंघपिं अलग जुयावनाः थःपिसं हे संगायन यात ।

सब्बत्थिकवाद निकाययया संगायन

कनिष्क जुजुया संगायन अन्दाजि बु.सं. ६४३(इ.सं.१००) सालय् जुल । उगु बखतय् कनिष्क जुजुया शक्ति भारतया उत्तरपाखे लानाच्वन । वस्पोलं ग्वाहालियानाः संगायन याकल । उगु संगायनयात संयुक्त संगायन धायेमाः । उगु संगायन जूगु थाय् जालन्धर धयागु शहर अथवा गुलिं गुलिं थासय् काश्मिरय् जूगु धकाः नं धयातःगु दु । ल्हवङचीन हियन्चाङया चिट्ठिइ धयातल- कनिष्क जुजु बुद्धधर्म व उकीया धर्मग्रंथय् श्रद्धा तयाः न्हिं छम्ह छम्ह भिक्षुपिं सःताः उपदेश न्यनाच्वन, तर इपिं छम्ह छम्ह भिक्षुपिसं कनिगु उपदेश फरक फरक जुयाच्वन, गवलें गवलें छम्हसिनं कंगु उपदेश मेम्हसिनं कनीबलय् उकियात खंडन जुइगु जुयाच्वन, उकीया कारणं कनिष्क जुजुयात संखा जुयावल, उकिं गुगुपत्तिइ उपदेश विश्वास यायेगु ? गुगुपत्तिइ थिक जू धयागु विषयय् निर्णय याये मफुत, उकीया कारणं पारशवथेर भिक्षुनाप सल्हायानाः धात्थें हे मिलय् जूगुपत्तिइ गुगु खः धयागु विषयय् वस्पोलं थुइकाब्यूगु न्यनाः अले लिपा संगायन यायेगु निर्णय यात, थुलि निर्णय याये धुंकाः न्यासःम्ह भिक्षुपिं च्वनेजीक छगू विहार दयेकेबियाः विविध निकाययापिं भिक्षुपिंत निमन्त्रणा यानाः त्रिपिटकयात व्याख्या यानाः च्वकेबिल, सुत्तपिटकयात व्याख्या यानाः च्वःगु अट्ठकथाजक १००००० श्लोक दुगु जुल । विनयपिटकया अट्ठकथास १००००० श्लोक दु । अभिधम्मया अट्ठकथायात अभिधम्मविभाषा धाल, थ्व नं १००००० श्लोक दुगु जुल । थुपिं फुकं थुगु संगायन जूबलय् दयेकूगु खः, थुगु संगायन क्वचायेवं सिजःया पाताय् च्वकाः लोहँया सन्दुखय् तयाः उकीया लागि चैत्य छगः दयेकाः उगु चैत्यया दुने संरक्षण यानातल । थुगु संगायन जूगुली ध्यान बीमाःगु छु धाःसा तिब्बतया ग्रंथय् उल्लेख जुयाच्वंगु अनुसारं ल्हवङचीन हियङचाङ धयाम्हसिनं च्वयातःगु स्वयाः लिपा जूगु खः, तर बुद्धधर्मयागु घटनाक्रम बुद्ध सम्बत् तःगूमछि थासय् फरक यानाः क्यनातःगु दु, उकीया कारणं थुकीया विषयय् विचार यायेमाःगु खँत यक्व हे दु ।

थुगु संगायन सब्बत्थिकवाद निकाययापिसं याःगु खः । गुपिं थेरवादनाप बायावंपिं खः, उकी महायानपिं नं ल्वाकज्याःगु दु, उकिं थ्व ल्वाकज्याःगु संगायन हे जुल ।

CC-0. Nepal Sanskrit Academy, Kathmandu Collection

इतिहासं पिनेया संगायन

इतिहासय् उल्लेख मजूगु हानं मेगु छगू संगायन दु । बुद्धधर्मया अध्ययनशील शिक्षकपिसं नं थुकीयात स्वीकार मयाः । उगु खँ महायानया चीन व जापानया बुद्धशासनिकपिनिगु परम्परागत विश्वासजक नं ज्वीफु । अथे धयागु मञ्जुश्री बोधिसत्त्व व मैत्रेय बोधिसत्त्वया संगायन । थुपिं खँत जापानीतय्गु बुद्धधर्मया १२ गू निकाय धयागु संक्षिप्त इतिहासय्[1] ५१ पृष्ठय् प्रकट जुयाच्वंगु दु तर समय व थाय्सम्बन्धी छुं विस्तृत खँ मदु । थन उल्लेख यानाच्वनागु गथे जुयाः तिपिटक दयावल धयागु सम्बन्धय् मालास्वयाबलय् लुयावःगु खँ सीकेत ज्यू धकाः च्वयागु खः ।

संगायनसम्बन्धी थेरवाद व महायानया खँ हयाः विशेषयानाः त्रिपिटकसम्बन्धी बुद्धधर्मया शिक्षा दयावःगुया बारय् सीकेगु लँपुजक चायेकाबियागु खः । थुगु सम्बन्धय् थन तस्सकं हे चिकिहाकः यानाः च्वयागु खः । यदि अथे मयासे बुद्धधर्मसम्बन्धी वृतान्त बांलाक च्वल धाःसा थुकिया बारे हे तःपँगु इतिहास दःवनी ।

त्रिपिटक कण्ठ यानातःपिं आचार्यपिनि छसीकथंया ल्याः

च्वय् धयावयागु अनुसारं त्रिपिटकयात ताडपत्रय् च्वयातयेगु मजूनिवलय् वस्पोलया उपदेशयात कण्ठ यानातैगु खः । कण्ठ यानातैगु नं अलग अलग यानाः कण्ठ याइगु खः । त्रिपिटकया गुगुपत्ती भाग थःत कण्ठ याये मास्तिवः उगु उगु भाग कण्ठ याइ, गथेकि दीघभाणवक, अथे धयागु दीघनिकाय (ताहाकःगु धर्मदेशना) पाठ याइम्ह, मज्झिमभाणवक मज्झिमनिकाय (मध्यमगु धर्मदेशना) पाठ याइम्ह, थुगु हे ल्याखं छगू छगू विषयस छम्ह छम्हसिनं जिम्मा कयाः त्रिपिटक कण्ठ यानातैगु खः । अले छगू छगू विषयस धुरंधुर विद्वान् जुयाच्वंपिसं उगु उगु विषयया खँ थः शिष्यपिन्त स्यनेकने याइ, वअनुसारं शिष्यपिसं नं कण्ठ यानातैगु जुल । थुगु हे रूपं त्रिपिटक सुरक्षित यानावं वयाच्वंगु खः ।

त्रिपिटकया व्याख्या यानातःगु ग्रंथ अथवा अट्ठकथाया छगू छगू विषयया गुरुपिनिगु भ्वःवः क्यनातःगु दु, व थथे खः- विनयपिटक, सूत्रपिटक, अभिधम्मपिटकयात आचार्यपरम्परा धकाः नं धाः । उपिं गुरुपिंगु संख्या थथे खः-

विनयपिटक[1] पक्षयापिं गुरुपिं

१) भिक्षु उपाली, २) भिक्षु दासक, ३) भिक्षु सोणक, ४) भिक्षु सिग्गव, ५) भिक्षु मोग्गलिपुत्त तिस्स ।

---

[1] A short history of twelve japanese Buddhist by Bunyiu Nantio

[१] समन्तपासादिक, न्हापांगु भाग, पेज ६१ लंकाय् १००म्हति भिक्षुपिं विज्यानाः शासन फैलय्याःगु लिपाया आचार्यपिनिगु विषयय् उल्लेख जुयाच्वंगु खः ।

CC-0. Nepal Sanskrit Academy, Kathmandu Collection

सूत्रपिटक पक्षयापिं गुरुपिं

अट्ठकथा ग्रंथय् तोकय् यानातःगु ला मदु, तर कण्ठ यायेगु जिम्मा बियाः उकीया प्रथा न्ह्याकावयाच्वंपिं थथे खः[२] :-

१) आनन्दयात दीघनिकाय लुमंकाः स्यनेगु जिम्मा बियातःगु खः ।

२) सारीपुत्रया शिष्यपिन्त मज्झिमनिकाय लुमंकातयेगु जिम्मा ब्यूगु खः ।

३) महाकस्सपयात संयुत्तनिकाय लुमंकेगु जिम्मा ब्यूगु खः ।

४) अनुरुद्धयात अंगुत्तरनिकाय लुमंकेगु जिम्मा बिल । तर खुद्दकनिकाय सुयात जिम्मा बिल धयागु क्यनातःगु मदु ।

अभिधम्मपिटक पक्षयापिं[३] गुरुपिं

१) सारिपुत्र, २) भद्दजि, ३) सोभित, ४) पियजाली, ५) पियपाल,

६) पियदस्सी, ७) कोसियपुत्र, ८) सिवग्ग, ९) संदेह १०) मोग्गलिपुत्त,

११) तिस्सदत्त, १२) धम्मिय, १३) दासक, १४) सोणक, १५) रेवत ।

थुपिं भिक्षुपिसं २३५ दँतक कण्ठ यानाः न्ह्याकाबिज्याःगु जुल । अनंलिपा बुद्धधर्म लंकाय् फैलय् जुयावँसांनिसें ला आपालं हे कंठ याइपिं दुगु जुल ।

थाइलैण्डय् त्रिपिटक संशोधनयानाः छापय्याःगु विषय

च्वय् धयावयागुअनुसारं थाइलैण्डय् छापय्जूगु त्रिपिटकया बारय् भतिचा विस्तारं हे च्वये धयागुअनुसारं थाइनाप त्रिपिटकया सम्बन्ध स्वाःगु विषयस सीकेगुलिं भीत फाइदा हे ज्वी । आः थन प्यब्व थलाः व्याख्या याये ।

संशोधनयानाः ताडपत्रय् च्वःगु समय दकलय् न्हापांगु खः । उबलय् तिलोकराज धयाम्ह जुजुं छियङम्हाइ धयाथाय् संगायन याःगु खः । थ्व अन्दाजि बु. सं. २०२० सालय् जुल ।

संशोधनयानाः ताडपत्रय् च्वयाः जूगु निक्वःगु समय बैङककय् जूगु खः । अनया न्हापांम्ह जुजु फ्रा वाद समदेच फ्रा बुद्धयःद फवा चुलालोक धयाम्हसिनं बु. सं. २३३१ स याःगु खः ।

संशोधनयानाः सफू छापय्याःगु स्वंगूगु समय खः । थ्व नं बैङ्ककय् जूगु खः । थ्व बु. सं. २४३१ सं निसें बु. सं. २४३६ स फ्रा वाद समदेच फ्रा चुलचःम कलाउ चाउ यू हुवा धयाम्ह न्याम्हम्ह जुजुया पालय् जूगु खः ।

संशोधनयानाः सफू पिकाःगु प्यंगूगु समय नं बैङ्ककय् हे जूगु खः । बु. सं. २४६८ निसें बु. सं. २४७३ स फ्रावादसमदेचफ्रापककलाउचाउ यू हुवा धयाम्ह न्हय्म्हम्ह जुजुया पालय् जूगु खः ।

---

[२] सुमङ्गलविलासिनी, न्हापांगु भाग, पेज १८ ।

[३] अट्ठलासिनी, पेज ४३

CC-0. Nepal Sanskrit Academy, Kathmandu Collection

न्हापां छियङम्हाइयाम्ह जुजु तिलोकराजं याःगु विषय

उगु बखतय् छियङम्हाइ स्वतन्त्रगु शहर खः । उबलय् उगु थाय्यात लान्नाथाइ धाइ । लिपा उगु फुकं छगू हे जुयाः थाइलैण्ड ज्वीधुंकाः त्रिपिटक संशोधन जूगु विषययात कयाः ताडपत्रय् च्वयेगु जूगु खँ नं उल्लेख यायेमाः ।

फ्रा चाउ तिलोकराजयागु चिचिहाकःयानाः च्वयातशागु जिनकालमाली पकरण धयागु सफुतिइ थथे धयातःगु दु, चुलसम्बत् ८४५ स बुद्धमूर्ति दयेकल, संगीतियवंश धयागु सफुतिइ तःधिकःम्ह बुद्धमूर्ति दयेकल धयातःगु दु । जिनकालमाली पकरण धयातःगु थें हे मिलय्जू । अले त्रिपिटक संगायन जूगु बारय् खँ उल्लेख यानातःगु दु । तिलोकराज धयाम्ह जुजुं त्रिपिटकया बारय् स्यूपिं सलंसः भिक्षुपिं मुंकाः धम्मदिन्न थेरया प्रधानत्वय् त्रिपिटकया आखःग्वः मिलय्याके ब्यूगु खः । थ्व बोधाराम धयागु विहारय् दच्छिबिकाः क्वचायेकूगु खः । अले उकीया उत्सव सिधयेधुंकाः बोधाराम विहारय् त्रिपिटक तयेगु थाय् दयेकाः प्रतिस्थापन यात ।

थन विचार यायेबहःगु खँ छु धाःसा उबलय् त्रिपिटक दयेकेगुली छ्यःगु आखःयात थाइलान्ना आखः धाइ । व आखः बर्मीआखः लसिवः । पाःगु नं दयेफु अथेसां अन्दाज यानाकायेफु ।

निक्वःगु बैङककया न्हापांम्ह जुजुया पालय्

त्रिपिटक संगायन जूगुया विषय विस्तृत खँ वंशावली धयागु जुजुपरम्पराया जीवनीसम्बन्धी इतिहासय् थथे च्वयातःगु दु । थुगु संगायन बु. सं. २३३१ स न्हापांम्ह जुजुया पालय् जूगु खः । उकीया संक्षिप्त खँ थथे खः-

बु. सं. २३३१ स फ्रावादसमदेच फ्रा बुद्धयःदफवाचुलालोक धयाम्ह जुजुं थःगु व्यक्तिगत सम्पत्ति खर्चयानाः ताडपत्रय् त्रिपिटक च्वकेबिल । अले संशोधन व अनुवाद यानाः लाओसया आखलं रामःन्या आखलं खःमया आखलं च्वकेबियाः धर्मया किताब तयेगु मञ्च दयेकाः उकी तयाबिल । हानं उगु त्रिपिटक प्रत्येक विहारय् छ्वयाः थथे प्रार्थना यानाछ्वत, त्रिपिटक अट्ठकथा टीकाग्रंथय् आपालं विपल्लास जुयावनाच्वंगु दु । त्रिपिटकयात स्यूपिं नं तस्सतं हे कम, उकिं संघराज व महास्थविर व परियन धर्म पास जूपिं दक्वसिके न्यनाहयाच्वना, त्रिपिटकय् गुलितक विपरित जुयावनाच्वंगु दु ?

समदेच संघराज व जुजुया पाखें सम्मान प्राप्तपिं भिक्षुपिसं जुजुयात थथे लिसः बिल, आपालं हे विपरित जुयावनाच्वंगु दु धायेधुंकाः च्याक्वःतक संगायन जूगुया बारय् नं कनाछ्वत । वस्पोलं थ्व खँ सीवं त्रिपिटक शुद्धयानाः संगायन यायेया लागी भिक्षुसंघपिंके प्रार्थना यात । अले भिक्षुपिं २१८ म्ह ल्यल, राजपण्डित उपासकपिं ३३ म्ह ल्यल,(तर देवतापिंत प्रकाश याःगुली भिक्षुसंघपिं २१८ म्ह राजपण्डित उपासकपिं ३० म्ह धयातल) थुगु संगायन याःगु विहारया नां वाद श्री सानफेछ (थौंकन्हय् वाद महाधातु युवराज राङश्रीत धाइ) थुकीया ज्या प्यब्व थल । सूत्रपिटकय् संघराज प्रधान जुल । विनयपिटकय् फ्रावनरात प्रधान जुल । अभिधम्मपिटकय् फ्राविमलधम्म प्रधान जुल । श्रद्धा विशेषय् (व्याकरण व शब्दया व्याख्या) फ्रा बुद्धाचरिय प्रधान

CC-0. Nepal Sanskrit Academy, Kathmandu Collection

जुल । जुजु व वया किजा न्हिं निक्वः विहारय् वनी । सुथय् भोजन दान ब्यूवनी, बहनी सर्वत दान ब्यूवनी, थुगु रूपं न्यालाबिकाः क्वचाःगु जुल । अले लिपा ज्याला बियाः ताडपत्रय् कीके बिल । अले उकी न्ह्यःने व ल्यूने लुं तिकेबिल । अले कापतं भुंकेबिल । पञ्चवर्णया कां चिकेबिल । किसिया दन्तय् मसिया आखः च्वकाः तल अले प्रत्येक ग्रंथय् आखः थाकाः तिकेबिल ।

थुगु खँय् बिचार यानास्वयेबलय् जुजु हे न्हिं निक्वः वनाः त्रिपिटकया ज्या याना बिज्यानाच्वंपिन्त सेवायानाः वस्पोलपिन्त उत्साह बरय्यानाः भगवान् बुद्धया उपदेशयात रक्षा यानाबिज्याःगु वस्पोलया तःधंगु हे योगदान खः ।

लिपा लिपायापिसं थुगु संगायनयात आखःजक मिलय्याःगु व सीमदुगु आखःयात सीदयेकूगु जक खः धकाः न्याम्हम्ह जुजु फ्रावादसमदेचफ्राचुलचःमकलाउचाउयूहुवा धयाम्हसिनं थेरवाद व महायानया तुलना यानाः च्वयातःगु सफुतिइ १३ पृष्ठय् थथे धयातल "ग" ज्वीमाःथाय् "तू" जुयाच्वन, उकिं उजाःगुजक तालतुल यानाः मिलय्याःगु खः ।

जिगु बिचालय् न्हापांम्ह जुजुं संगायन याःगुयात निक्ति खने मज्यू, थ्व खँ संगायन धयागु शब्दय् भुलय्जुयाः मखु तर कं धयागु भतिचाजक जूसां नं चीका हे छ्वयेमाः । न्हापांया संगायन जूवलय् नं ला अपाय्च्वतं तःधंगु कारण ला खहे मखु, छम्ह बुराम्ह भिक्षुया वचन बांमलाःगु, उलि हे जक खः । महत्त्वपूर्णगु खँ ला बुद्धवचनयात छसीकथं नियमानुसारं मिलय्यानाः रक्षा यानातयेगु हे जक खः । न्हापांम्ह जुजुया पालय् आपालं आखःत मिलय्मजुयाः त्वःफिनाच्वंगुयात शुद्धयानाः मिलय्यायेगु धयागु कारण उगु ज्या यायेत अनुकूलगु समय हे खः । यदि थुकी जुजुं सहयोग मब्यूगु जूसा थुगु ज्या सफल ज्वी थाहे थाकुइ । थुकियात संगायन धायेगु वा मधायेगु अपाय्च्वतं महत्त्वपूर्णगु खँ मखु । महत्त्वपूर्ण ला त्रिपिटकयात बांलाक सुधार याःगु हे सन्तोष काये बहःगु खँ खः । न्हापांगु, निक्वःगु, स्वक्वःगु संगायन नं छम्ह छम्ह व्यक्तिपिनिगु कारणं हे जूगु खः । अन्तिमय् धर्म व विनयया संगायन हे धायेमाल, बुद्धया वचनयात छसीकथं नियमानुसारं मिलय् यानातयेगु धैगु थुकीया उद्देश्य खः । विशेषयानाः न्हापांगु संगायन छम्ह सुभद्र भिक्षुया कारणं जक जूगु खः । सुयागुं छुं द्वंगुयात सुधार यायेगु रूपं मखु । उकिं जिं फ्रा बाथसमदेच फ्राबुद्धयःदफ्वाःचुलालोक धयाम्ह रतनकोसिन्दया न्हापांम्ह जुजुया गुणयात लुमंकाः आपालं गौरव तयाच्वना ।

स्वंगूगु संगायन कुरुङदेवयाम्ह न्याम्हम्ह जुजुं यात

त्रिपिटकग्रंथ छापय्याःगुया प्रमाणया विषय थथे खः- न्हापां न्हापां ताडपत्रय् च्वयाः रक्षा यानावयाच्वंगु खः । थुकियात सफूया रूप ब्यूगु विषयय् न्याम्हम्ह जुजुया कालया कानून संग्रह धयागु ग्रंथ (मुंकाः छापय् याःम्ह ल्हुवङरतनाञपति) छापय् यानातःगुलिइ ८३९ पानाय् थथे धयातल, बुद्धधर्मयात ग्वाहालि यायेगु लक्षण धयागु हें शासनूपथम्भक खः, शासनूपथम्भक धयागु त्रिपिटक छापय्यायेगु संगायन यानाः प्रकाश यायेगु खः, थुकिया कारणं जुजुं संघपिनित थःगु विचार व्यक्त याःगु गुलिं गुलिं अंश जुजुं थम्हं हे संघपिनि न्ह्यःने व्यक्त यानाच्वंगुली वने हे धुंकल ।

CC-0. Nepal Sanskrit Academy, Kathmandu Collection

थन महत्त्वपूर्णगु ज्या छु जुल धाःसा ताडपत्रय् खःम आखलं च्वयातःगुयात थाइआखलं हीकाः अले उकीयात जाँचय्यानाः ३९ गू सफू यानाः पिकाल(पीगू दै धयागु अनुमान याःगु खः) थुलि यायेधुंकाः संगायनया घोषणा ज्वीत्यंगु खः तर मनूतय्गु धारणाअनुसारं संगायन यायेगु धयागु धर्मया कं थें जुयाच्वंगुयात लिकयाः शुध्द यायेगुयात हे जक संगायन यायेगु धाइ । थ्व ला सफू छापय् यायेगु जुल, उकीया कारणं थुकीयात संगायन धयागु शब्द मछ्यल । संगायन खः बाय् मखु धयागु अपाय्च्वः महत्त्वपूर्णगु खँ मखु, महत्त्वपूर्णगु खँ ला थ्व खः- त्रिपिटकयात बांलाक जाँचय्यानाः शुद्धयाये धुंकाः सफू छापय्यानाः बुद्धवचनयात प्रमाणितया रूपय् रक्षायानाः बुद्धधर्मयात सहीधंगं शिक्षा कयाः उकीया आचरण यायेगु लँ चायेकाः कुलपुत्रपिनित धर्मया आचरण यायेगु सयेकाबियातयेगु खः ।

थाइदेशय् दकलय् न्हापां त्रिपिटक छापय्याःगु विषयय् छगू छगू यानाः विचार यायेमाःगु खँ थथे खः-

१ त्रिपिटक शुद्धयानाः छापय्याःगु बु.सं. २४३१ स सुरुयानाः बु.सं. २४३६ सालं क्वचायेकूगु खः । थुकी १००० प्रति सफू छापय्जूगु जुल । थुगु पटकय् थाइआखलं त्रिपिटक छापय्जूगु थ्व दकलय् न्हापांयागु खः । अले थुगु ग्रंथया उत्सव फ्राबाथसमदेच फ्राचुलचःमकलाउचाउयूहुवाया राज्यकाल २५ वर्ष क्यंगु उपलक्ष्य नापं हे मानय्याःगु जुल ।

२ फ्राबाथसमदेचफ्राचुलचःमकलाउचाउयूहुवायागु थःगु हे व्यक्तिगत धन खर्चयानाः याःगु खः । (न्हय्म्हम्ह जुजुनापं तुलना यायेबलय् सरकारयागु दां नं खर्चयानाः थःगु व्यक्तिगत सम्पत्ति नं खर्चयानाः अले जनतायापाखें नं सहयोग कयाः याःगु खः ।)

३ थुगु न्हापांगु सफू पिहां वःगुलिइ ३९ गू सफू दुगु जुल, थुकी तनावनाच्वंगु ६ गू ग्रंथ खः । अले थुगु तनावनाच्वंगुयात न्हय्म्हम्ह जुजुया पालाय् पूरा यात । उकिं न्हय्म्हम्ह जुजुया इलय् ४५ गू ग्रंथ दुगु जुल । उकी उबलय् पूरा हे जूगु जुल । उबलय् तनाच्वंगु बरय्जूगु ग्रंथ थथे खः-

१) नीखुगूगु ग्रंथ थथे खः- विमानवत्थु, पेतवत्थु, थेरगाथा, थेरीगाथा ।

२) नीन्हय्गूगु ग्रंथ थथे खः- जातक ।

३) नीच्यागूगु ग्रंथ नं जातक हे खः ।

४) स्वीनिगूगु ग्रंथ अपदान खः ।

५) स्वीस्वंगूगु ग्रंथ थथे खः- अपदान, बुद्धवंश, चरियापिटक ।

६) पीछगूगु ग्रंथ अनुलोमतिकपट्ठान निगूगु भाग ।

७) पच्चनीय पट्ठानअनुलोम पच्चनीय पट्ठान पच्चनीयानुलोम पट्ठान खः, अनंलि ४४ गूगु ग्रंथया बछि तनाच्वंगुयात नं पूरा यात, व थथे खः- अनुलोमतिकतिकपट्ठान व अनुलोमदुकदुकपट्ठानयात नं पूरा याःगु खः । उकिं ग्रंथया ल्याखं न्हय्गू ग्रंथ पाःजुयाच्वंगु खः,

CC-0. Nepal Sanskrit Academy, Kathmandu Collection

व न्हय्गू नं पूरा जुल । न्याम्हम्ह जुजुया पालय् अभिधम्मपिटकया यमक ग्रंथयात स्वंगू भाग थलातःगु खः, लिपा उकीयात निगू भागजक यानाबिल । उकी पाःजुयाच्वंगु ग्रंथ खुगू हे जक जुल । अथे धयागु न्याम्हम्ह जुजुया कालय् ३९ गू ग्रंथ दुगु खः, न्हय्म्हम्ह जुजुया इलय् ४५ गू खाकूगु थुकथं खः ।

न्ह्याथे हे जूसां नं दकलय् न्हापां पूरा मजूसां नं बुद्धधर्म अध्ययन याइपिनि लागी आपालं अःपुल, थाइदेशय् बुद्धधर्मया जग च्वन । उकीया कारणं फ्राबाथसमदेचफ्राचुलचःम कलाउचाउयूहुवाया ज्या आपालं हे प्रशंसनीय जू ।

प्यक्वःगु कुरुङदेवयाम्ह न्हय्म्हम्ह जुजुया इलय्

थुकीया प्रमाणित थाइदेशय् त्रिपिटक दयेकेगुया स्पष्टीकरण बियातःगुली खुलय् जुयाच्वंगु दु । थुगु ग्रंथ छापय्याःगु न्हय्म्हम्ह जुजु फ्राबादसमदेचफ्रापककलाउचाउयूहुवाया इलय् खः, थुगु त्रिपिटक छापय्जूगु बु.सं. २४६८ सालं सुरुजुयाः बु.सं. २४७३ सालय् क्वचाःगु खः ।

थुगु पटकय् त्रिपिटक छापय्जूगुया विषय् कनेमाःगु खँ थथे खः-

१. थुगु त्रिपिटकय् चिन्ह व अक्खरविधित समदेचमहासमणचाउकमफ्रायावजिर ञाणवरोरस उबलय् मदये धुंकूसानं वस्पोलं न्हूगु तरिकां बिचाःयानाः आखः दयेकाः उगु आखः हे छ्यःगु खः ।

२. उवलय् १५०० प्रति पिकाःगु खः, उकी मध्यय् २०० प्रति थःगु देशय् हे इनाबिल, विभिन्न देशय् ४५०प्रति छ्वयाबिल, अले ल्यंगु ८५० प्रति चन्दादातापिं काःवःपिनित इनाबिल ।

३. थुगु पटकय् त्रिपिटक छापय्जूगुलिइ पाःजुयाच्वंगुयात नं पूरा याःगु जुल, पूरा याःगु खँ ताडपत्रय् च्वयाः सरकारया पाखें रक्षा जुयाच्वंगुली कयाः पूरा याःगु खः । (थ्व ग्रंथ न्हापांम्ह जुजुया इलंनिसें हे परम्परा स्वानावयाच्वंगु ज्वीमाः)

४. त्रिपिटक विदेशय् छ्वःगुया कारणं थाइआखः सयेकाः थाइआखःया त्रिपिटक ब्वने फुपिं दत, इमिसं जुजुया गुणयात प्रशंसा नं यात । गथेकि जर्मनयाम्ह भिक्षु ञानतिलोक थेर उपसम्पदा जुयाः लंकाय् च्वनाच्वंम्ह खः । वं च्वःगु Guide Through the Abhidhamma Pitaka धयागु ग्रंथय् इंगलैण्डया पालिप्रकरण सोसाइटिइ छापय्यानातःगु स्वयां नं थाइया त्रिपिटक आपालं पूरा जू धकाः प्रशंसा यानातःगु दु ।

५. थुगु पटकय् विभिन्न अनुक्रमत सफूया अन्तय् बियातःगुलिं मालेत अःपुल, पूरा मजूसां उकिं यक्व अःपुकाबिल । हानं लिपा लिपा पूरा यायेगु लँ क्यनाब्यूगु थें जुल ।

आः सिल हे ज्वी त्रिपिटक दयावःगुया बारय् सुरुंनिसें क्वचायेक, उकिं आः त्रिपिटक गथे यानाः कथं हंक मिलय्यानातल धयागु बारय् कने, गुकिं यानाः लुमंकातयेत अःपुइ । गुकीया क्रम न्हापांगु संगायनय् हे जूगु खः । अनं लिपा व स्वयाः नं बालाक मुंकेगु जुजुं वल ।

CC-0. Nepal Sanskrit Academy, Kathmandu Collection

त्रिपिटकया प्रत्येक पिटकत मुंकूगु तरिका

त्रिपिटक धयागु हे विनयपिटक, सुत्तपिटक, अभिधम्मपिटक खः धःकाः छसिंनिसें वयाच्वंगु खः । थाइया पोराणाचार्यपिसं उकीयात लुमंकातये अःपुकेया लागी संक्षिप्त आखलं दयेकातःगु दु । उगु संक्षिप्त आखः विनयपिटकय् न्यागः आखः दु, सुत्तपिटकय् न्यागः आखः दु, अभिधम्मपिटकय् न्हय्गः आखः दु, उपिं थथे खः-

मेमेगु ग्रन्थय् संक्षिप्त यायेगु छुं समस्या मदु तर विनयपिटक छगुली समस्या दु व थथे खः- आ, पा, म, चु, प, ।

१) आ. आदिकम्म (न्हापां प्रज्ञप्ति ज्वीमायेक जूगु ज्या) गथेकि पाराजिकनिसें संघादिसेसतक खः ।

२) पा. पाचित्तिय पातिमोक्खय् उल्लेख जुयाच्वंगु आपत्ति खः, थुगु आपत्ति संघादिसेसया क्वंनिसें खः । थुपिं शब्दार्थया हिसाबं मजुसें भावार्थया हिसाबं जुल । आः नांयागु हिसाबं वयाच्वंगु थथे खः-

महाविभंग अथवा भिक्खुविभंग, पाटिमोक्षस वयाच्वंगु भिक्षुपिनिगु शीलया बारय् भिक्खुविभंग, भिक्षुनीपिनिगु शीलया बारय् भिक्खुणीविभङ्ग खः ।

३) म. महावग्ग, तःधंगु वर्गत उकीयात खन्धया हिसाबं ब्वथलातःगु उपिं भिब्व दु ।

४) चु. चुलवग्ग, चिकिधंगु वर्ग खन्धकया हिसाबं ब्वथलातःगु १२ ब्व दु ।

५) प. परिवार, चिचीधंगु उगुं थुगुं विषयया शीर्षकत संक्षिप्त यानातःगु सार खँ च्वय्यागु प्यंगू प्रश्नया विषयय् निर्णय यानातःगु खः ।

पालिपकरणसंघसंस्थाया युरोपियनतसें च्वयातःगु विनयपिटकयात स्वब्व थलातःगु दु । व थथे खः-

१) सुत्तविभंग, भिक्षु व भिक्षुणीपिनिगु शीलया बारय् मुंकातःगु विषय खः ।

२) खन्धक, महावग्ग, चुलवग्ग, मुंकातःगु विषय खः ।

३) परिवार, उगुं थुगुं संकलन यानातःगु विषय खः ।

थुकिं त्रिपिटक अप्वः म्हो जूगु छुं मदु । इमिसं संग्रह याःगु व नां भतीचा पाकूगु उलि हे जक खः ।

अट्ठकथा व विनययात अट्ठकथाचार्यपिसं संक्षिप्त थथे नां बियातःगु दु, पातिमोक्ख निगू, विभंग निगू, खन्धक नीनिगू, परिवार भिंखुगू, थुपिं खँत नं मुंके धुंकाः उकीयात नां तयेगु विषय जुल । उकीयागु खँ थम्हं नं थुलधाःसा थथे संक्षिप्तं जक धाःसां ज्यू, आ, पा, म, चु, प, उकीया फाइदा ला उलि हे खः । त्रिपिटकया स्वंगूगु भाग थ्यनीबलय् पाठकपिसं स्वयं हे थुयावइ

CC-0. Nepal Sanskrit Academy, Kathmandu Collection

छाय्धाःसा ततःधंगु शीर्षकयात अलग अलग यानातःगु क्वय्क्वय्यागु शीर्षकत स्वयाः थुइकेत अःपुइ धयागु विचार यानाः खः ।

सुत्तपिटक

सुत्तपिटकयात न्यागू शब्द यानाः संक्षिप्त यानातःगु दु, व थथे - दी, म, सं, अं, खु,

१) दी. दीघनिकाय, थुगु सूत्रय् ताताःहाकःगु सूत्रतजक मुंकातःगु खः, थुकी ३४ पु सूत्रत दु ।

२) म. मज्झिमनिकाय, थुकी बिचय्यागु सूत्रतजक मुंकातःगु खः, अथे धयागु अपाय्च्वतं ताहाकःगु नं मखु अपाय्च्वतं चिकीहाकःगु नं मखुगु, थुकी १५२ पु सूत्र दु ।

३) सं. संयुक्तनिकाय, थुकी छगू छगू सम्बन्धित खँत छथाय् छथाय् हे मुंकातःगु खः, गथेकि कस्सपसंयुत्त, इन्द्रियसंयुत्त, मग्गसंयुत्त । थुकी ७७६२ पु सूत्र दु[1] ।

४) अं. अंगुत्तरनिकाय, धर्मयात अंकया अनुसारं पुचः पुचः यानाः मुंकातःगु खः, गथेकि छगू छगूजक जुयाच्वंगु धर्मत मुंकाः उकीयात एकनिपात धाल, निगू निगू धर्मत मुंकाः उकीयात दुकनिपात धाल, स्वंगू स्वगूगु धर्मत मुंकाः उकीयात तिकनिपात धाल, थुगु हे रूपं झिगूतक दु, उकीयात दसकनिपात धाल । झिगुलिं अतिरेकगुयात अतिरेक दसकनिपात धाल । थुगु ग्रन्थय् ९५५७ पु सूत्र दु ।

५) खु. खुद्दकनिकाय, च्वय् धयावयागु प्यंगू शीर्षकय् उल्लेख मजूगु मेमेगु उगुं थुगुं मुंकातःगु खः । थुकी ताताःहाकःगु शीर्षक १५गू दु । उपिं थथे खः-

१) खुद्दकपाठ, थुकी चिचीहाकःगु बुद्धधर्मसम्बन्धी उगुं थुगुं सुत्रत दु ।

२) धम्मपद, अथे धयागु धर्मया पदत चिचीहाकःगु ३०० पु भाषितत दु ।

३) उदान, भगवान बुद्धया पाखें छगू छगू कारणं प्रकट जुयावयाच्वंगु धम्मभाषित उदानत दु ।

४) इतिवुत्तक, थुकीया अर्थ खः वस्पोलं थथे धयाबिज्यात, थुकी मेगु खँत मदु, जिं थथे न्यनातया, भगवानबुद्धं थथे धयाबिज्याःगु दु धयागु खँत वयाच्वनी ।

५) सुत्तनिपात, सूत्रत मुंकातःगु, अथे धयागु उगुं थुगुं सूत्रत मुंकाः उकीया नां नं बियातःगु दु ।

६) विमानवत्थु, भिंगु ज्या याःगुया कारणं उकीया फलं विमान प्राप्त जूगु विषय वयाच्वंगु दु ।

७) पेतवत्थु, मभिंगु ज्या याःगुया विपाकं प्रेत जूवंपिंगु खँत दु ।

८) थेरगाथा, अरहन्त श्रावक थेरपिनिगु विभिन्न भाषित दु ।

९) थेरीगाथा, अरहन्त श्राविकापिनिगु भाषितत दु ।

---

[1] थन बियातयागु सूत्रया संख्या अट्ठकथा अनुसारं खः । संयुत्तनिकाय व अंगुत्तरनिकायय् गनं गनं जक सूत्रया नां उल्लेख जुयाच्वंगु दु, आपाः थासय् उल्लेख जुयाच्वंगु मदु ।

CC-0. Nepal Sanskrit Academy, Kathmandu Collection

१०) जातक, भासित शब्दतय्त जीवनीया उदाहरण बियाः थ्वीकातःगु दु ।

११) निद्देश, निद्देश धयागु महानिद्देश व चुलनिद्देश धकाः निगू दु । महानिद्देश धायेबलय् सुत्तपिटक बुद्धभाषितया व्याख्या यानातःगु खः । थुकी १६पु सूत्र दु ।

चुलनिद्देश धयागुली सुत्तनिपातय् च्वंगु बुद्धभाषितया व्याख्या यानातःगु दु । थुकी भिंखुम्ह मानवकपिनिगु प्रश्न व खग्गविसान सुत्त सारीपुत्र थेरया भाषित खः धयातःगु नं दु ।

१२) पटिसम्भिदामग्ग, उकीया अर्थ खः प्रज्ञाज्ञानं छुतय् छुतय् यानाः स्वयेसःगु बुद्धधर्मया मूलसिद्धान्तया व्याख्या खः । थुकीयात सारिपुत्र थेरं कनातःगु धकाः धाइपिं नं दु ।

१३) अवदान, थुकीया अर्थ खः ग्रंथया प्रमाण बीगु प्रत्येक व्यक्तिपिसं व्यक्तिगत विचारं जीवनी कनातःगु खः । थुकीयात छुतय् यायेबलय् थथे खः– भगवान् बुद्धया अतीत जीवनी, थेरभिक्षु अरहन्त श्रावकपिनिगु व थेरी भिक्षुणी अरहन्त श्राविकापिनिगु खः । अले प्रत्येक बुद्धपिनिगु भिंगु ज्याया विषयय् व्याख्या यानातःगु बुद्धभाषितत आनन्दयात कनातःगु खः ।

१४) बुद्धवंश, थुकीया अर्थ खः भगवान बुद्धया वंश । विशेषयानाः २४ म्ह बुद्धपिनिगु जीवनी क्यनातःगु दु । आः जुयाबिज्याःम्ह गौतम बुद्धनापं यायेबलय् २५म्ह खः । अले मेमेगु साधारण खँत नं भति भति दुथ्यानाच्वंगु दु ।

१५) चरियापिटक, थुकीया अर्थ चरियासम्बन्धी व्याख्या यानातःगु धाःगु खः । अथे धयागु भगवान् बुद्धं विविध पारमिता पुरय्यानाबिज्याःगु खः । तःतःधंगु विषय थथे खः- दान (बीगु), शील (शरीर व वचनयात संयम यायेगु) । नेक्खम(गृह त्यागयानाः प्रवजित ज्वीगु) खः ।

सुत्तपिटकया अन्तय् होशतयाः स्वयेमाःगु विषय्

सुत्तपिटकय् न्यागू निकाय दु, व थथे खः- दीघनिकायनिसें खुद्दकनिकायतक खः । गबलें गबलें अट्ठकथाचार्यपिसं थथे नं धाः, थुपिं न्यागू निकायय् हे त्रिपिटकया फुक्क खँ दुथ्यानाच्वंगु दु धाइपिं नं दु । अथे धयागु दकलय् च्वय्यागु प्यंगू निकायय् बुद्धवचनत उल्लेख ज्वीधुंकल, मेगु बाकि बुद्धवचनत खुद्दकनिकायस संक्षिप्तरूपं संग्रह जुयाच्वंगु दु । अथे धयागु ल्यंपुल्यं फुक्क गथेकि विनयपिटक व अभिधम्मपिटकया संक्षिप्त खँत फुकं खुद्दकनिकायस दुथ्यानाच्वने धुंकुगु दु । निकाययात गनं गनं आगम धकाः नं धयातःगु दु । चीनया भाषां अनुवाद यानातःगु थेरवादया त्रिपिटकयात आगम धयागु शब्द छ्यलातःगु दु । व छगू शब्दं थेरवादया त्रिपिटकयात कय्च्याकातःगु खः ।

अभिधम्मपिटक

अभिधम्मपिटक नां लुमंकेगु आखः न्ह्यग्ः दु । व थथे खः- सं, वि, धा, पु, क, य, प, । थुकीया पुरा आखः थथे खः-

CC-0. Nepal Sanskrit Academy, Kathmandu Collection

१) सं. संगणी, थुकी धर्मया पुचः मुंकातःगु दु । गथेकि न्ह्याक्व हे धर्म दुसां नं उगु धर्मत स्वंगू धर्मं पिहां मवं ।

२) वि. विभंग, धर्मयात छगू छगू छुतय्यानाः कनातःगु खः । गथेकि पञ्चस्कन्ध इत्यादि । संगणी व विभंगयात संग्रह(Synthesis) व विग्रह(Analysis) यानाः स्वयेगु तर विज्ञान व धर्मया लँ पाः अथेनं छगू जुयाच्वंगुयात अलग अलग यानाः स्वयेगु । अलग अलग छुतय् जुयाच्वंगुयात छगू यानाः स्वयेगु, तरिका अथे हे खः गथेकि छगः मोटरया पार्टपूर्जा अलग अलग यानाः छुतय्यायेगु अले छुतय् छुतय् जुयाच्वंगुयात मिलय्यानाः छगू यायेगु थें हे खः ।

३) धा. धातुकथा, धयागु धातुसम्बन्धी कनातःगु खः । फुकं धर्मयात धातुरूपं गथे कायेज्यू, उकीयात क्यनातःगु खः ।

४) पु. पुग्गलपञ्ञति, प्रज्ञप्ति खुगूया बारय् कनातःगु गथेकि खन्धप्रज्ञप्ति, आयतन प्रज्ञप्तिनिसें कयाः पुग्गलप्रज्ञप्ति अले व्यक्तिपिनिगु विषय छुतय् छुतय्यानाः क्यनातःगु प्रज्ञप्तिया बारय् व्याख्या यानातःगु खः ।

५) क. कथावत्थु, बुद्धधर्मया बारय् न्ह्यसः लिसःया रूपं थ्वीकातःगु खः ।

६) य. यमक, ज्वःज्वःलागु धर्म खः ।

७) प. पट्ठान, न्हीप्यंगू प्रकारया प्रत्ययनाप सम्बन्धित विषय क्यनातःगु खः ।

उकिं त्रिपिटकयात लुमंकेगु अःपुगु उपाय थथे खः- अ, प, म, चु, प, दी, म, सं, अं, खु, सं, वि, धा, पु, क, य, प, ।

थुगु रूपं लुमंकातलकि त्रिपिटकसम्बन्धी फुकं सफूया नां वयेकेत अःपुइगु जुल ।

बुद्धधर्मया ग्रन्थक्रम

बुद्धधर्मया त्रिपिटक ग्रंथ महत्त्वपूर्णगु जुयाः नं मेमेगु ग्रंथया नं सम्बन्ध स्वाः वयाच्वंगु दु । उकिं बुद्धधर्मया ग्रंथसम्बन्धी थथे खः-

१) बुद्धधर्मया मूल ग्रंथ पालि त्रिपिटक खः ।

२) त्रिपिटकया व्याख्या जुयाच्वंगु निगूगु ग्रंथयात अट्ठकथा अथवा वण्णना धाइ ।

३) अट्ठकथायात व्याख्या यानातःगु स्वंगूगु तहया ग्रंथयात टीका धाइ ।

४) टीकायात व्याख्या यानातःगु प्यंगूगु तहया ग्रंथयात अनुटीका धाइ ।

थुकिं नं अलग जुयाच्वंगु मेमेगु ग्रंथ गथेकि पालि व्याकरणत, शब्दया व्याख्या जुयाच्वंगु, थुकीयात समूह शब्दं सद्दाविसेस धाल । थुगु खँ जुजुपिनिगु इतिहासय् रतनकोसिनया न्हापांम्ह जुजुं संगायन याःगुली फ्रा बुद्धाचार्य प्रधान जूगुलिं त्रिपिटकयात संशोधन याःगु क्रमय् सद्दाविसेस ग्रंथया नं संशोधन जूगु जुल । थुगु संगायन बु.सं. २३३१ जूगु खः ।

CC-0. Nepal Sanskrit Academy, Kathmandu Collection

आः थन त्रिपिटक धयागु ला न्हापांनिसें हे दयाच्वने धुंकुगु खः उकिं थुगु ग्रंथ दकलय् न्हापांयागु जुल, थुगु हे ग्रंथयात भगवान् बुद्ध महापरिनिर्वाण जुयाः अन्दाजि ९५६ सालय् तिनि व्याख्या जुल । उकिं उगु अट्ठकथा निगूगु तहया जुल । उगु अट्ठकथायात नं अन्दाजि बु.सं. १५८७स व्याख्या जुल, उकीयात टीका धाल, थ्व स्वंगूगु तहयागु खः । अले हानं टीकायात नं लिपा व्याख्या जुल । उकीयात अनुटीका धाल, अनुटीका प्यंगूगु तहयागु जुल ।

त्रिपिटक धयागु दकलय् न्हापांया ग्रंथ खः, उकीयात तक नं वस्पोल भगवान बुद्धं कालामसूत्रय् 'मा पिटकसम्पदानेन' अर्थात् सफुतिइ धयातल धायेवं विश्वास यायेमते धकाः धयाबिज्याःगु अनुसारं उकी जक प्यप्पुनाच्वनेगु नं वस्पोलं शिक्षा बियाबिमज्याः । वस्पोलं प्रज्ञाज्ञानं बिचाः यानाः आचरणद्वारा प्राप्तजूगु कारणयात बिचाः यानास्वयाः जक विश्वास यायेगु खँ धयाबिज्यात । उकिं बुद्धया शिक्षा काइपिन्त पूर्णरूपं हे स्वतंत्र बियाबिज्याःगु दु । उगु शिक्षाअनुसार आचरण यायेवं थःथम्हं हे अनुभव जुयावइ । उकिं उगु कालामसूत्रय् वस्पोलं ग्रंथयात जक विश्वास यायेमते धयाबिज्याःसां नं भ्तीसं उगु ग्रंथयात शिक्षा कायेया लागी रक्षा यानातये हे माः, यदि ग्रंथयात रक्षा यानामतःसा भगवान् बुद्धया शिक्षा थ्व खः धकाः गथेयानाः सीकेगु ? अथे जूगुलिं त्रिपिटकया शिक्षायात सीका हे तयेमाः । दकलय् न्हापां त्रिपिटकयात सयेकेगुयात परियत्ति धाइ । थःथःगु चरित्रयात ल्वःगुअनुसारं ल्ययाः आचरण यायेगुयात पटिपत्ति धाइ । उगु आचरणद्वारा प्राप्त जूगु फलयात पटिवेध धाइ ।

अर्थकथाचार्यपिनिगु त्रिपिटकया संक्षिप्त व्याख्या

अर्थकथा धयागु त्रिपिटकया व्याख्या खः धयागु खँ भ्तीसं ब्वना हे वये धुन, उगु अर्थकथा च्वःपिन्त अर्थकथाचार्य धाइ, वस्पोल अर्थकथाचार्यपिसं त्रिपिटकयात सारांश थथे व्याख्या यानातल, व थथे ख[1] :-

१) (क) विनयपिटक आणादेसना खः । थुगु धर्मदेशनाया लक्षण आपालं यानाः पालन हे यायेमाःगु जुल ।

(ख) सुत्तन्तपिटक वोहारदेसना खः । थुगु धर्मदेशना न्यनीपिनिगु बानि व चरित्रयात बिचाःयानाः इमित ल्वःगु रूपं कनातःगु उपदेश खः ।

(ग) अभिधम्मपिटक परमत्थदेसना खः । वोहार अथवा थाय्बाय्नाप सम्बन्ध मतसे प्रयोजनया हे जक बिचाः यानाः देशना यानातःगु अति हे उत्तमगु धर्मदेशनात खः ।

२) (क) विनयपिटक यथापराधसासना खः । दोष जुइगु ज्या यानाहःलिसे उकीया दोषयात क्यनाः उकिं अलग जुइगु विषय खः ।

(ख) सुत्तन्तपिटक यथानुलोमसासन खः । न्यनीपिनिगु बानि व चरित्र स्वयाः छसीकथं फरक फरक यानाः कनातःगु उपदेशत खः ।

---

[1] विनयपिटकया न्हापांगु भाग समन्तपासादिक अट्ठकथा, पेज ३१

CC-0. Nepal Sanskrit Academy, Kathmandu Collection

(ग) अभिधम्मपिटक यथाधम्मसासन खः । अथे धयागु धर्मया सार सार उपदेशत खः ।

३) (क) विनयपिटक संवरासंवर कथा खः । संयम ज्वीगु व संयम मज्वीगुया बारय् कनातःगु खः ।

(ख) सुत्तन्तपिटक दिट्ठिविनिवेठन कथा दिट्ठि धयागु द्वंगु धारणायात तोताछ्वयेगु आरम्मणया बारय् देशना यानातःगु खः ।

(ग) अभिधम्मपिटक नामरूप परिच्छेदकथा खः । अथे धयागु नाम व रूपयात चायेकेगु विषय देशना यानातःगु खः । अथे धयागु शरीर व मन खः ।

४) (क) विनयपिटक अधिसीलसिक्खा खः । अथे धयागु अधिसीलया बारय् सीकेगु खः । अथे धयागु च्वय्यागु शील खः ।

(ख) सुत्तन्तपिटक अधिचित्तसिक्खा खः । अथे धयागु च्वय्यागु समाधिया बारय् सीकेगु खः ।

(ग) अभिधम्मपिटक अधिपञ्ञासिक्खा खः । अथे धयागु उच्चतम प्रज्ञाया शिक्षा खः ।

५) (क) विनयपिटक वीतिकक्कमपहान खः । अथे धयागु मोतागु शीलयात तोते फैगु खः गुकिया कारणं शील उल्लंघन याइगु खः ।

(ख) सुत्तन्तपिटक परियुट्ठानपहान खः । अथे धयागु चित्तयात सालातैगु बिचय्यागु क्लेश खः । अथे धयागु नीवरण खः । उगु क्लेश चित्तयात पनाः समाधि ज्वीके मबीगु खः ।

(ग) अभिधम्मपिटक अनुसयपहान खः । मसीनुगु क्लेशयात तोते फैगु खः । अथे धयागु उकी हे थःगु बानि हे बसय्जुयाः दबय् जुयाच्वने धुंकूगु खः । गथे लखय् क्वसियाच्वंगु फोहर छुकिं नं मध्वःसा थाहां वैमखु, हानं मेगु पहान धयागु रूप शब्दत दनि । थुलिं हे गाःथें च्वंगु जुयाः हानं मेमेगु उदाहरणत बियाच्वने मखुत ।

थन अर्थकथाचार्यपिनिगु खँ हयाः छलपोलपिन्त बिचाः यायेत लँजक चायेकाबियागु खः, थुकीया बारय् बांलाक स्वयेत ला मूल ग्रंथ हे मस्वसें थ्वीके अःपु मजू, थन अर्थकथाचार्यपिनिगु विषयय् उल्लेख यानागु छाय्धाःसा पाठकपिनि लागी बिचाः यायेमाःगु खँ जक कनाच्वनागु खः । थनं लिपांनिसें थाइदेशय् त्रिपिटक शुध्द याःगु, च्वयातःगु, ग्रंथया रूपय् छापय्याःगु इतिहासया विषय, त्रिपिटक छापय्याःगुया विवरण पेश जूगु प्रमाणित विषय छकः सीकेधुंकाः त्रिपिटकय् सीकातयेमाःगु विषय त्रिपिटकया सारांश ब्व २,३,४ क्रमानुसारं छसिकथं वइ ।

न्हापांगु ब्व क्वचाल ।

CC-0. Nepal Sanskrit Academy, Kathmandu Collection

निगूगु ब्व

इतिहासय् प्रमाणित जुयाच्वंगु अनुसारं थाइदेशय् तिपिटक शुद्धयानाः च्वयाः अले छापयया:गु विषय–

थुगु निगूगु ब्वय् इतिहासय् उल्लेख जुयाच्वंगु ल्ययाहयाः स्वब्व थलाबिया, व थथे खः-

न्हापांगुलिइ न्हापांम्ह जुजुया इलय् त्रिपिटक शुद्ध यायेगु अले च्वयेगु विषय निगू ज्या जुल।

निगूगुलिइ न्याम्हम्ह जुजुया इलय् त्रिपिटक शुद्ध यायेगु अले छापयायेगु विषय स्वंगू ज्या जुल।

स्वंगूगुलिइ न्हय्म्हम्ह जुजुया इलय् त्रिपिटक शुद्ध यानाः छापयायेगु विषय छगू ज्या जुल।

थुकी आखरविधि न्हापांयागु ग्रंथय् गथे दुगु खः अथे हे मस्यंक रक्षा यानातयागु खः।

न्हापांगु अध्याय

न्हापांम्ह जुजुया इलय् त्रिपिटक संशोधन यानाः जुजुं हे च्वयातःगु वंशावलिइ उल्लिखित विषय

परियत्तिशासनया मूल विषयय् जुयाच्वंगु त्रिपिटकया विषयय् उम्ह जुजुयात थथे श्रद्धा उत्पन्न जुयावल, "जिं थःगु धन खर्चयानाः जूसां नं त्रिपिटक ताडपत्रय् कीके बीमाल" थथे बिचारयानाः लावसआखः व रामःञआखलं च्वयातःगु मुंकाः खःमआखलं च्वकाः दराजय् तयाः त्रिपिटक सुरक्षा यानातयेगु छेँचा दयेकाः सुरक्षित यानातल अले उगु त्रिपिटक दयेकाः जुजुया पाखें संरक्षण जुयाच्वंगु प्रत्येक विहारय् संघपिनित अध्ययन यायेया लागी इच्छानुसारं दानबिल। उकीया कारणं चाउम्हुन वैयावरनाथ धयाम्हसिनं थथे बिन्तियात, "महाराज ! त्रिपिटक दयेकातःगुली व्यञ्जनत स्यनाच्वंगु न्हापायागु ग्रंथनिसें हे जुयाच्वंगु खः। थुकीयात मिलयानाः सचयाइपिं नं सुं मदयाच्वन" थुगु खँ उम्ह जुजुं न्यनाः थथे बिचाःयात- "पालि अट्ठकथा टीका हे थथे स्यनाच्वंसा पटिपत्तिशासन पटिवेधशासनया लागि आधार कायेत मजिल, त्रिपिटकयात रक्षा यायेफुपिं नं थौंकन्हय् तस्सकं हे कम ज्वी धुंकल, वस्पोलपिं नं मंत धायेवं ला परियत्तिशासन, पटिपत्तिशासन व पटिवेधशासन याकनं हे अन्तर्धान जुयावनी अले संसारय् च्वंपिं व्यक्तितय् आधार हे मदयावनी, अथे जूगुलिं देवता व मनुष्यपिनि लागि नं बुद्धशासनयात रक्षा यानातयेमाः" थथे बिचार यानाः थःथितिपिं अमरिन्द्राभिषेक महाप्रासादय् मुनाः अनुराजाधिराज क्रमफ्राराजवङबवरयात प्रधान यानाः संघराजप्रमुख जुजुया पाखें सम्मान प्राप्तपिं सछिम्ह भिक्षुपिंत निमन्त्रणा यानाः भोजन दानविल, भोजन सिधयेकाः भुक्तानुमोदन नं सिधयेकाः जुजु व वया किजा निम्ह मिलय्जुयाः थथे न्यन, "थौंकन्हय् त्रिपिटक ग्रंथत छुं गरबर जुयाच्वंगु दुलाकि मदु थ्व गथे खः ?" संघराजप्रमुख फुकं भिक्षुपिसं थथे लिसःबिल, "पालि व अट्ठकथा टीकात स्यनाच्वंगु ताकालं हे दये धुंकल तर सुं जुजुपिसं नं शासनयात रक्षा यायेगु बिचाः मयाः,

CC-0. Nepal Sanskrit Academy, Kathmandu Collection

जिमिसं जक नं रक्षायाये थाकु, वस्पोल दशअरहादिगुणं उत्तम जुयाबिज्याःम्ह रत्नसमानम्ह बुद्ध कुशिनगरया राजधानीया सतिक लाःगु सालवनोद्यानय् निमा शालमाया दथुइ मरणमञ्चाबुद्धासनय् अनुट्ठानसैय्याय् च्वनाबिज्यात ।" उबलय् वस्पोलं भिक्षुपिंत थथे आज्ञा जुयाबिज्यात, "हे भिक्षुसंघपिं ! जिं ८४००० धर्मस्कन्धत देशना यानातये धुन । तथागत परिनिब्बान ज्वी धुंकलकि उगु ८४००० धम्मखन्धत हे छिमिगु लागि नं फुक सत्त्वपिनि लागि नं स्यनेकने याइम्ह गुरु ज्वी, ८४००० बुद्ध ज्वी ।" थुकथं बुद्धशासन परियत्तिधर्मयात लःल्हानाथकाः वस्पोल परिनिब्बान जुयाबिज्यात । वस्पोल सब्बञ्ञूबुद्ध परिनिब्वान जुयाः वस्पोलया देह दाहसंस्कार यानाः न्हय्न्हु दयेकाः भिक्षु महाकस्सप थेरं बुराम्ह सुभद्र भिक्षुं वस्पोल महान् गुरुयात निन्दा याःगुया मूल कारणयात कयाः संगायन यायेगु बिचाःयानाः चतुसम्भिदासहित अरहंत जूपिं भिक्षुपिं ल्यल, उबलय् आनन्द छम्ह सेख व्यक्ति जुयाच्वंगु खः । वस्पोल नं उकुन्हुया चान्हय् हे अरहंत जुल । उकिं कन्हय्कुन्हु न्यासःम्ह भिक्षुपिं खाःगु जुल । उबलय् शासनुपथम्भक जुयाः दाता जूम्ह अजातशत्रु खः । उगु तिपिटकया संगायन राजगृह महानगरया सत्तिक च्वंगु वेभारपर्वतया सतपन्नगुफाया मण्डपय् जूगु खः । थुगु पठम संगायन न्हय्लाबिकाः क्वचाःगु खः ।

अनं सच्छिदँति दयेकाः निर्लज्जपिं वज्जीगामवासी भिक्षुपिसं झिगू प्रकारया बस्तुया कारणं विनय उल्लंघन यात, उकिं यश थेरप्रमुख खीनासव महाथेरपिं रेवत थेरतक च्याम्ह जानाः उगु दसवत्थु अधिकरण शान्तयानाः बुद्धशासन परिशुद्ध यायेया लागि पटिसम्भिदासह अरहंत भिक्षुपिं न्हय्सः मुनाः सब्बकामि थेरयात प्रधानयानाः वेसालीनगरया सत्तिक च्वंगु बालुकाराम विहारय् तिपिटकया संगायन यात । थुगु संगायनय् शासनूपथम्भक जुयाः दाता जूम्ह कालाशोकराज खः । थुगु दुतिय संगायन च्याला बिकाः क्वचायेकूगु खः ।

अनंलिपा बुद्धशासन २१८ वर्ष बितय् ज्वीधुंकाः थुगु शासनय् तीर्थंकरत नक्कलि भिक्षु जुयाः दुहांवल, उकीया कारणं मोग्गलिपुत्ततिस्स थेरं श्री धम्माशोकराजायात बुद्धया कालया खँ कन, उकिं उबलय् चीवर तोकाछ्वःपिं तीर्थंकरत ६०००० दुगु जुल । थुकथं शासनयात परिशुद्ध यायेधुंकाः मोग्गलिपुत्ततिस्स थेरं पटिसम्भिदालाभी अरहंत भिक्षुपिं ल्ययाः पातलीपुत्र नगरया सत्तिक च्वंगु असोकाराम विहारय् त्रिपिटकया संगायन यात, उबलय् श्री धम्मासोक राजा सासनूपथम्भक जुयाः दाता जूगु खः, थुगु ततिय संगायन गुलाबिकाः क्वचायेकूगु खः ।

अनंलिपा बुद्धशासन २३८ वर्ष बितय् ज्वीधुंकाः महिन्द थेर लंकाद्वीपय् बिज्यात, कुलपुत्रपिनित प्रव्रजितयानाः परियत्तिधम्म ब्वंकेबिल, अथे धयागु लंकाद्वीपय् बुद्धशासनया जग वल्लाक तल । उबलय् खीणासवपिं भिक्षुपिं ३८म्ह खाकाः उकी भिक्षु महीन्द्र थेर व अरिट्ठ थेर प्रधान जुयाः परियत्तिधर्मयात स्यूपिं १०० म्ह संघपिं तयाः अनुराधपुरीया सत्तिक च्वंगु थूपाराम विहारय् त्रिपिटकया संगायन जुल, उबलय् देवानम्पिय तिस्स जुजु शासनूपथम्भक जुल । थुगु चतुत्थ संगायन झिला बिकाः क्वचायेकूगु खः ।

अनंलिपा बुद्धशासन ४३३ वर्ष दये धुंकाः लंकाय् च्वंपिं सकल भिक्षुपिसं थथे बिचाःयात, "बुद्धशासन लोप जुयावनीगु जुल छाय्धाःसा त्रिपिटक कंथ यायेफुपिं कम जुयावन" थथे धकाः पटिसम्भिदासहित अरहंत जूपिं भिक्षुपिं ल्ययाः हानं परियत्तियात स्यूपिं पुथुजन संघपिं द्वःछिं

CC-0. Nepal Sanskrit Academy, Kathmandu Collection

मयाक तयाः अनुराधपुरी नगरया सत्तिक च्वंगु अभयगिरि विहारय् मुंकाः वट्टगामिनी अभय जुजु शासनूपथम्भक दाता जुयाः संगायनया लागि मण्डप दयेकाबिल अले अट्ठकथा सिंहलभासं च्वकेबिल, थुकथं थुगु न्यागूगु संगायन दछि बिकाः क्वचायेकल ।

अनंलिपा बुद्धशासन ९५६ वर्ष बितय् ज्वीधुंकाः बुद्धघोष थेर जम्बुद्वीपं पिहांवनाः सिंहलभासं च्वयातःगु त्रिपिटकयात मगधभासं ताडपत्रय् च्वयेगु ज्या अनुराधपुरीया लोह प्रासादय् जुल । थुगु संगायनया सासनूपथम्भक दाता जूम्ह महानाम जुजु खः, थुगु छट्ठम संगायन दछि बिकाः क्वचायेकूगु खः ।

अनंलिपा बुद्धशासन १५८७ साल बितय् ज्वीधुंकाः लंकाद्वीपय् परकमबाहुराज जुजुं राज्य यात, अनुराधपुरी नगरयात चलात्थिमहानगरय् सारय्यात, उबलय् भिक्षु महाकस्सप थेर व पुथुजन भिक्षुपिं द्वःछिंमयाक च्वनाः त्रिपिटक शुद्ध यात, उबलय् सिंहलभाषा नं, मगधभाषा नं स्वयाः मगधभासं अनुवादयानाः तालपत्रय् च्वल, थुगु संगायनय् उपथम्भक जूम्ह दाता परकमबाहुराज खः । थुगु सत्तम संगायन दछि बिकाः क्वचायेकूगु खः । अनंलिपा धम्मा धयाम्ह जुजुं अरिमदनपुरीइ राज्य यानाच्वंबलय् फुकामनगरं वनाः लंकाद्वीपय् च्वंगु त्रिपिटक सारय्यानाः दुंगाय् तयाः जम्बुद्वीपय् स्वागत यानाहःगु खः । अनंनिसें विविध देशय् परियत्तिधम्म फैलय्जुयावंगु खः । उबलय् त्रिरत्नया प्रति श्रद्धातयाः सम्मादिट्ठि जुयाच्वंपिसं थःथःगु भासं त्रिपिटक ल्ह्ययायंकल, उकी आपालं म्हो चाःमचाः ज्वीगु स्वाभाविक हे खः ।

अनंलिपा बुद्धशासन २०२० वर्ष बितय् ज्वीधुंकाः धम्मदिन्न धयाम्ह महाथेर गुम्ह बिसी नगरयाम्ह खः अथे धयागु छियङ्म्हायिइ च्वंम्ह खः, वस्पोलं त्रिपिटक आपालं हे चाःमचाः जुयाच्वंगु खंकाः उगु पालि अट्ठकथा टीकाय् चाःमचाः जुयाच्वंगु खँ छियङ्म्हाइ नगरय् राज्य यानाच्वंम्ह श्रीधम्मचक्कवत्तितिलकराजाधिराज जुजुयात कनाः त्रिपिटकयात शुद्ध यायेमाःगु खँ धाल, उकिं उम्ह जुजुं उगु नगरया बोधाराम विहारय् मण्डप ग्वयेकेबिल । अले धम्मदिलक थेरं त्रिपिटक स्यूपिं सछिंमयाक भिक्षुपिं उगु मण्डपय् मुंकाः त्रिपिटक शुद्ध यात, आखः त्वःफियाच्वंगु फुकं मिलय्यात, थुकथं दछि बिकाः थुगु ज्या क्वचायेकूगु खः । थुगु संगायनया दाता श्रीधम्मचक्कवत्तितिलकराजाधिराज जुयाः थुगु अट्ठम संगायन क्वचायेकूगु खः । अनंलिपा जम्बुद्वीपया थेरानुथेरपिसं सयेकेसीके यानावयाच्वंगु खः । वस्पोल स्वयाः न्ह्यःयापिं सम्मादिट्ठि जुयावयाच्वंगु देश गथेकि लाउ, खमेर, बर्मा, मःञ देशया महाजन, गृहपति, जुजु व श्रमणपिसं त्रिपिटकयात शुद्ध यायेगु ज्याय् ल्हाः तःपिं मदुनि ।

अनंलिपा बुद्धशासन २३०० वर्ष बितय् ज्वीधुंकाः सम्मादिट्ठि जुयाच्वंगु देशय् परस्परया युद्ध जुल, उकीया कारणं पच्चामित्रत विनाश जुयावन, शत्रुतय्सं विहारय् नं मि तयाबिल, त्रिपिटक नं अन्तर्धान जुयावन, कुरुङश्री अयुध्या थ्यंबलय् बर्माया शत्रुतय्गु भय वल उकिं त्रिपिटक ब्वनाच्वंपिं श्रमणपिं नं आपालं हे सिनावन, इपिं शत्रुतय्त रोकय् यायेफुपिं सुं मन्त, थज्याःगु कारणं यानाः त्रिपिटक छ्यालब्याल जुयाः तनावंगुलिं थौंतक नं अपरिपूर्ण जुयाच्वंगु खः ।

संघराज व जुजुया पाखें सम्मानप्राप्तपिं संघपिनिपाखें क्रमानुसारया घटना न्यनाः जुजु व किजाम्हसिनं थथे धकाः प्रार्थना यात- छल्पोलपिसं उत्साह बरय्यानाः बुद्धचक्रया ज्या

CC-0. Nepal Sanskrit Academy, Kathmandu Collection

त्रिपिटकयात पूरा यानाबिज्याहुँ, जिपिं आणाचक्रय् च्वनापिसं सासनूपथम्भक ज्या याना: सेवा यायेगु जिपिं दातापिनिगु ज्या ख: उकिं जिमिसं जिमिगु जीवन त्रिरत्नयात पूजा याये, छल्पोलपिसं बुद्धशासनया मूल विषय जुयाच्वंगु परियत्तिशासनयात पूरा यानाबिज्याहुँ धका: प्रार्थना यात, थुगु प्रार्थनायात जुजुया पाखें सन्मानप्राप्तपिं संघपिसं साधुकार बिया: स्वीकार याना: थथे धयाबिज्यात - जिपिं न्हापान्हापायापिं संघपिं थें मखु, सतिपञ्ञा आपा: मदु, अथेसां नं जिमिगु सतिपञ्ञां भ्यावय् जूगु अनुसारं छल्पोलया प्रार्थनायात स्वीकारयाना: मेहनतपूर्वक परियत्तियात शुद्ध याये । थुगु रूपं बुद्धशासनया लागि तिब: बिया: संगायन या:गु थ्व नवम संगायन ख: । परियत्तिशासनया लागि गुक्व:तक गौरवतया: भविष्य थ्यंकं स्थिर यायेया लागि जुजुयाके बिदा कया: लिहांवया: वाद् बाङवा:ह्याइ धयागु विहारय् मुना: जुजुया पाखें सन्मानप्राप्तपिं अनुक्रमं वयाच्वंपिं परियन धर्म ब्वनाच्वंपिं, त्रिपिटक ब्वनाच्वंपिं २१८ म्ह मुंके बिया: राजपण्डिताचार्य उपासकपिं स्वीनिम्ह मुंका: त्रिपिटक शुद्ध याकेबिल । चाउम्हुनवैयावरनाथं इपिं निम्हसिके नं थथे प्रार्थना यात, निगू दरबारया नं बिचय् ला:गु वाड निब्बानाराम धयागु विहारय् संगायन यायेगु निर्णय यात, अले उगु विहारयात वाड श्रीसन्फेछदाराम धका: न्हूगु नां तयाविल, अले राजसम्पत्ति त्याग याना: इनाबिया: जुजुया थ:थितिपिं व दुने व पिनेया राजकर्मचारीपिं, राजदरबारय् च्वंपिं सत्तीपिं व तापा:पिसं त्रिपिटक शुद्ध यानाच्वंपिं संघपिनित सुथय् नं, न्हिनय् नं छक:या ४३६ भाग मिलय्याना: चाकुगु माकुगु याना: खादनीय भोजनीयाहारया लागि छगू भागयात छगू बाथ अर्पण यात । संघपिनित निमन्त्रणा याना: वाड श्रीसनफेछदारामया उपोसथय् मुंकल, उकुन्हुया दिन भिंनिगू महिनाया शुक्लपक्षया पुन्हि कुन्हु बुद्धसम्बत् २३३१ सालय् न्हिनय् ३ बजे जुजुपिं निम्ह दाजुकिजापिं महान् इशरिय यशं सम्पन्न जुया: जयगान व बाजागाजासहितं राजदरबारं पिहांवया: विहारपाखे स्वयावना: उपोसथय् दुहांवना: त्रिरत्नयात पञ्चाङ्गपूर्णज्वीक वन्दना यात । विमलधम्म संघमंडलया बिचय् च्वना: थुगु महासंघायनया ज्याय् ज्या सफल यायेया लागि फुकं देवतापिसं सहयोग यायेमा: धयागु वाक्य प्रकाशयाना: संघपिंत प्यंगू पुच: यात, उकी संघराज सुत्तपिटक संशोधन यायेगुली प्रमुख जुल, विनयपिटक संशोधन यायेत भिक्षु वनरात प्रमुख जुल, अभिधम्मपिटक संशोधन यायेगुली भिक्षु विमलधम्म प्रमुख जुल, सद्धाविसेस संशोधन यायेगुली भिक्षु बुद्धाचार्य प्रमुख जुल । उबलय् फ्रा धम्मत्राइलोक दोषी जुयाच्वंगुलिं थुगु संगायनय् दुमथ्यात, उकीया कारण फ्रा धम्मत्राइलोकं संघराजयाके थथे प्रार्थना यात - "जिं नं संगायन यायेगुली ग्वाहालि याये" उकिं प्यंगू पुच:यापिं भिक्षुसंघपिसं नं मायायाना: अलग अलग च्वना: परियत्ति शुद्ध यायेगु जिम्मा लगय्यात, व थथे ख:- उपोसथय् छगू पुच:, विहारय् छगू पुच:, मण्डपय् छगू पुच:, परियनय् छगू पुच: ख: । अले पा छपा छपा व मसि छग: छग: सकलसितं इनाबिल, थुलि सिधयेका: वस्पोल लिहांवन, उकुन्हुनिसें न्हिं निक्व: जुजु व किजाम्ह निम्ह दाजुकिजापिं नं विहारय् वइगु जुल, भोजनया समय प्रणीताकारगु खादनीय भोजनीयाहार दान प्रदान याइ अले ब:निथाय् अट्ठपान व मैनबत्ति भिक्षुसंघपिनित व अन च्वनाच्वंपिं राजपण्डिताचार्यपिनित नं वीगु ख: । थुगु रूपं पालि, अट्ठकथा टीका गरबर जुया: स्यनाच्वंगु फुकं थासय् सुधार यात, अले गनं गनं संखा जूथाय् तत:धंपिं जुजुया पाखें सन्मानप्राप्तपिंनाप छलफल याना: निर्णय जूगु अनुसारं जिम्मावारी पूरा यात । थुकथं भिंनिगू महिनाया पुन्हिसंनिसें सुरु जुया: न्यागू महिनाया पुन्हिस क्वचायेकूगु जुल ।

CC-0. Nepal Sanskrit Academy, Kathmandu Collection

थुकथं न्यालाबिकाः संगायन सिधल । थुकथं सिधयेकाः गृहस्थपिं, भिक्षुपिं, श्रामणेरपिनित पारिश्रमिक बियाः शुद्ध ज्वीधुंकूगु त्रिपिटकयात ताडपत्रय् किइसिधयेकाः द्यःने व ल्यूनेया द्यबलय् ख्वातुक लुँपातां भुंकेबिल, उकिं हे लुँपाताया त्रिपिटक धाल, रत्न जडय्यानातःगु कापतं प्वःचिकेबिल, पञ्चवर्णया रेशमं चिकेबिल, किसिया दन्तय् आखः कीकेबियाः मसं उगु फुक ग्रंथया नां तयेके बिल, थुगु संगायन पूरा ज्वीधुंकाः जुजुपिं निम्ह दाजुकिजापिं मिलय्जुयाः २१८ म्ह संघपिनित नं त्रिचीवर दान बिल, महान्उत्सव यात, स्वीनिम्ह राजपण्डितपिनित नं वसः न्यानाः उपहार बिल । अले लःधाः हायेकाः उगु राजकुसलसासनुपथम्भकया कारणं देवतापिं, मनुष्यपिं, अनन्त लोकधातुइ च्वंपिं फुक सत्त्वपिनित नं वनेमा धकाः पुण्य त्वःताबिल । थुगु पत्तानुमोदनरूपि पुण्यकिरियावत्थुया कारणं बोधिसब्बञ्ञुतञाण प्राप्त यायेफैगु कारण ज्वीमा धकाः प्रार्थना यात, थुगु लुँयागु त्रिपिटक दयेके सिधयेधुंकाः उकीयात विविध राजयन्त्रय् तयाः त्रिपिटकयात जात्रा यानाः विविध प्रकारया बाजं तयाः उत्सव न्यायेकाः परियत्तिग्रंथ त्रिपिटकयात बुत्तादुगु बांलाःगु दराजय् तयाः फ्रा श्री रतनसासदाराम विहारया पुखूया दथुइ त्रिपिटकया छेँ प्रतिस्थापन यात, थुगु विहार राजदरबारया दुने हे लाः ।

निगूगु चरण

न्याम्हम्ह जुजुया इलय्

त्रिपिटक संशोधन यानाः छापय्याःगु विषय

न्याम्हम्ह जुजुया कानूनसम्बन्धी ग्रंथय् वयाच्वंगु पेज नं ८३८ खः ।

१

जुजुया बुद्धशासनयागु गुलि उन्नति अभिवृद्धि याये मास्तिवःगु खः सकसिनं नं बुद्धशासनयात फयाकयातैगु थावरवत्थुया लागि राजकुशल श्रद्धायात सीकेमाः व जुजुया पाखें श्रमणशक्ति बरय्यायेया लागि व सकल भिक्षुसंघपिनि लागि माःगु बस्तु अनेक प्रकारया प्रणीतरूपं दानप्रदान यात । भगवान् बुद्धं प्रज्ञप्ति यानाबिज्याःगु विनययात रक्षायानाः श्यामदेशय् च्वंपिं जनतातसें पापयात त्वःताः प्रत्येक वर्षय् आपालं पुण्य यायेफयेमा धयागु उद्देश्य तयाः जुजुं थःगु राजसम्पत्ति छगू छगू वर्षय् आपालं त्याग यानाच्वंगु खः । वस्पोलया त्रिरत्नप्रति श्रद्धा दुगुलिं हे त्रिपिटकपाखे ध्यान बिल गुगु बुद्धभाषितत बुद्धशासनय् च्वनाच्वंपिसं सयेकेसीके यानाः शिक्षा कयाच्वनीगु खः । थुगु विषयय् जुजुं थेरानुथेरपिनिके प्रार्थना याःगु विषय वैहे तिनि, उकीया कारणं श्यामआखलं त्रिपिटक छापय्याके ब्यूगु खः, उकिं आपालं कापित दयेकेबियाः त्रिपिटक बांलाक स्यूपिं समर्थवान्पिं थेरानुथेरपिं ११०म्ह मुंकाः छापय् यायेमाःगु त्रिपिटकयात संशोधन याकेबिल, उगु त्रिपिटक संशोधन यानाः छापय्यायेगु ज्या थःगु राज्याभिषेकया नीन्यादँ क्यनीगु वर्षय् पिकयाः नापं हे उत्सव मानय्यायेया लागि याकनं सिधयेकेत जुजुया थःथितिपिंसहित विविध संघसंस्था राजकर्मचारी व सम्बन्धित व्यक्तिपिं मिलय्जुयाः स्वंगू महिनाया ७ तारिकया दिनय् राजकुलयापिं भिक्षु जुयाः श्रमणशक्ति प्राप्तयानाः प्रधान जुयाच्वंपिं गथेकि क्रमफ्रापवरेशवरियालंकरण व क्रमम्हुनवजिरञाणवरोरस फ्रा अरुणविभागुणाकरण व सकल राजपरिवारपिं अले जुजुया पाखें सन्मान प्राप्तपिं भिक्षु बुद्धघोषप्रमुख तःधंगु चीधंगु

CC-0. Nepal Sanskrit Academy, Kathmandu Collection

पदयापिं परियन प्रयोग पास जूपिं, त्रिपिटक स्यूपिं, स्वंगू प्रयोग पास जूपिं शहरया दुने बाय् आसपासय् च्वंपिं जम्मा ११०म्ह वाड श्री रतनसासदाराम विहारया उपोसथय् मुंका: जुजुसहित जुजुया परिवारपिं, राजकर्मचारीपिं वना: त्रिरत्नयात नमस्कार याना: खुनसुवन्नआकरक्रमफ्राआलंक्श जुजुयागु योजनाअनुसारं भिक्षुसंघपिनित त्रिपिटक संशोधन याना: छापय्यायेगु विषयय् प्रार्थना यात । थुकथं प्रार्थना याये धुंका: जुजु संघपिनिथाय् न्ह्यःने फ्यतुना: जुजुं हे संघपिनिके थथे प्रार्थना यात । थुगु प्रार्थनायात संघपिसं स्वीकार याये धुंकुसेंलि जुजुं कलम व मसि फुकसित दान यात । थुकथं त्रिपिटक संशोधन यायेत माःगु बस्तु दान बीधुंका: वस्पोलपिनिपाखें आशीर्वाद कया: जुजु लिहांवन । जुजुं थःगु दरबारय् लिहांवने धुंकुसेंलि संघपिनि ज्याया जिम्मा भाग भागथला: छुतय्यात । क्वय् क्वय्यागु परियन धर्म पास जूपिं ग्वाहालि याइपिं नं थुकथं छुतय्यात- फ्राचाउबरमवडध: क्रमफ्रावरेशवरियलङ्करणक्रमम्हुनवजिरञाणवरोरस निम्हसित त्रिपिटक जाँचय् यायेगुली प्रधान अधिपति पदय् तयाबिल ।

१) समदेच फ्रा बुद्धघोषाचार्य उपप्रधान जुल अले अनंल्यू च्यागू पुचःयागु दु, व थथे खः- क्रमम्हुनवजिरञाणवरोरस विनयपिटक जाँचय् यायेगुली नायः जुल । सुत्तपिटकयात जाँचय्यायेत न्यागू पुचः छुतय्यात, व थथे खः- भिक्षु अरुणानिभांगुनाकर छगू पुचःया नायः जुल, भिक्षु ब्रम्हमुनि मेगु पुचःया नायः जुल, भिक्षु धम्मत्राइलोक मेगु पुचःया नायः जुल, भिक्षु धम्मराजा हानं मेगु पुचःया नायः जुल, फ्रा देवमोलि मेगु पुचःया नायः जुल, अभिधम्मयात निगू पुचः यात, व थथे खः- फ्रा विमलधम्म छगू पुचःया नायः खः, फ्रा धम्मवरोदम मेगु पुचःया नायः खः, अले जुजुया थःथितिपिं व कम्मसम्पादिकसभाया कर्मचारीपिं मिलय्जुया: त्रिपिटक सछिगू प्रति पिकयाविल उकिं जुजुया इच्छाअनुसारं समयय् हे सिधल । थुगु त्रिपिटक छगू सेटया ४०गू दुगु जुल, फुकं सिधःबलय् ४०००० प्रति दत, थुगु सफू छापय् यायेया लागि २०० छाङं मयाक खर्च जुल । यदि थ्व सफू ताडपत्रय् च्वकूगु जूसा सछिगू जक पिहां वैबलय् हे दशौंहजार छाङ् खर्च जुलं नं याइमखु । सफूया रास नं यक्व ज्वी, समय नं दशौं वर्ष लगय्ज्वी, आखः मिलय्मजूगु नं यक्व दै । आः थुकथं छापय् जूबलय् छगू मिलय् जुलकि १००० गू छापय् जूसां नं अथेहे जुइगु जुल, रक्षा यानातयेत नं यक्व थाय् म्वाःल, बांलाक सचय् यानातल धाःसा ताडपत्र थें हे ताकालतक तिकय् जू, ज्या नं याकनं सिधः, ताडपत्रय् च्वकेगु स्वया: खर्च नं यक्व हे म्हंचाः, आपालं बुद्धशासनिकजनत नं प्रसन्न जू, बुद्धशासन दुहांवःसांनिसें आःतक नं थुकथं ज्वीमफुनि । जिं स्वयेबलय् गुगुं देशया जुजुं नं थःगु हे राजसम्पत्ति खर्चयाना: १००० गू सफू पिकाःगु थ्व दकलय् न्हापांगु ज्वी । उकिं आपालं हे खुसि ज्वीगु थाय् दु । थुगु पुण्यया हेतुद्वारा भ्ग्री जुजु व श्यामदेशया न्ह्याबलें उन्नति हे ज्वीमा ।

CC-0. Nepal Sanskrit Academy, Kathmandu Collection

२
संगायनया विषय देवतापिनित प्रकाश, बु.सं. २३३१
न्हापांम्ह जुजु
(राजविधि प्रकाश जूगु निगूगु ग्रंथया १० पेज)

भोतोदेवसंघायो दिब्बसोत व दिब्बचक्खुदुपिं लोकधातुइ च्वंपिं सकल देवतापिनिसं सकलसितं कनाः बुद्धशासनया ज्या यायेया लागि भिक्षुसंघपिं २१९ म्ह मुनाच्वने धुंकल, जि याकःचां प्रकाश यानाच्वनागु जूसां नं फुक्क संघपिसं प्रकाश यानाच्वंगु धकाः सम्भयज्जुयाः सकल देवतापिं मुंबिज्याहुँ, वस्पोल दशअरहादिगुणं उत्तम जुयाबिज्याःम्ह बुद्धरत्न खः । वस्पोलं न्हापां न्हापां बोधिज्ञान प्राप्त जूबलय् बोधिवृक्ष सिमाया क्वय् न्हय्न्हुतक बुद्धपिनिगु ज्याया विषयय् बिचाः यानाबिज्यात, बुद्धपिनिगु परंपराअनुसारं वेनेय्य सत्त्वपिनित बालाक बिचाः यानाः मभिम प्रदेश राजधानी व जनपदय् बुद्धशासन स्थापना यायेगु विषयय् सब्बञ्ञुतञानं स्वये धुंकाः वेनेय्य सत्त्वपिनित बोधयानाः मार्गफल प्राप्त याकाबिज्यात, थुकथं बोध यानाबिज्याःगु अञ्ञाकोण्डञ्ञनिसें सुरु यानाः सुभद्र अन्तिमम्ह शिष्य जुल, अनंलि मरणमञ्चाबुद्धआसने अनुथानसैय्याय् च्वनाबिज्यात, थ्व थाय् मल्लराजपिनिगु कुशिनगर राजधानीया उद्यान खः । अन निमा शालमाया बिचय् च्वनाबिज्याःगु खः । उबलय् वस्पोलं भिक्षुपिनित थथे आज्ञा जुयाबिज्यात, "हे भिक्षुपिं ! तथागतं छिमित धर्म व विनयया विषयय् ८४००० धर्मखन्धत कनाबिज्याये धुंकल, तथागत परिनिब्बान ज्वीवं ८४००० धर्म हे छिपिं व फुक्क सत्त्वपिनित स्यनेकने याइम्ह गुरु ज्वी धयाः ८४००० तथागत परियत्ति त्रिपिटक धर्म त्वःताबी धुंकाः वस्पोल परिनिब्बान जुयाबिज्यात, वस्पोल परिनिब्बान जुयाः न्हय्न्हु दयेकाः बुराम्ह सुभद्र भिक्षुयागु शब्दया कारणं महाकस्सप थेरं थःके दुगु महाकरुणादि गुण दुगुलिं धर्मयात संगायन यायेगु बिचालं न्यासःम्ह भिक्षुपिं ल्यल, वस्पोलपिं फुक्कं हे चतुपटिसम्भिदा ञाणलाभी अरहंत संघपिं खः, सासनूपथम्भक जुयाः दाता जूम्ह अजातशत्रु जुजु खः । थुगु संगायन राजगृह महानगरया सत्तपण्णगुफाय् मण्डप दयेकाः न्हय्ला बिकाः पठमसंगायन क्वचाःगु खः । अनंलिपा बुद्धसम्बत् सच्छिदँ दयेकाः वज्जिगामयापिं भिक्षुपिं प्रज्ञप्ति जुयाच्वंगु विनयया विपरीत जुइक भिगू बस्तुया नियम पितहःगुलिं भिक्षु यश थेरंनिसें रेवत महाथेरतक च्याम्ह खीनासव महाथेरपिं प्रधान जुयाः उकीयात समाधान यानाः हानं त्रिपिटकया विषयय् स्यूपिं चतुसम्भिदाञाणलाभी खीणासवपिं ७००म्ह ल्ययाः वैशालीया सत्तिक च्वंगु बालुकाराम विहारय् संगायन यात, थुगु संगायनया सासनूपथम्भक जुयाः दाता जूम्ह कालाशोकराज जुजु खः । थुगु संगायन च्याला बिकाः क्वचायेकूगु खः । थुगु संगायन निगूगु संगायन खः ।

अनंलि बुद्धसम्बत् २१८ दँ बितय्ज्वी धुंकाः श्री धम्माशोकराजया समय वल, वस्पोल पाटलीपुत्रयाम्ह जुजु खः । बुद्धधर्मप्रति श्रद्धा दुम्ह खः । उबलय् तीर्थंकरत आपालं भिक्षु जुयाः थःथःगु ताःलं बुद्धधर्मया विपरीत ज्वीक आचरण यानाजूपिं खनेदयावल, उकीया कारणं आर्यपिनि पुचलय् भिक्षु मोग्गलीपुत्र थेर प्रधान जुयाः धम्मासोकराजयात बुद्धया समयया विषयय् थ्वीक कन, उकिं जुजुं भिक्षुपिंत मुंकाः बुद्धधर्मया विषयय् न्ह्यसः न्यन, तीर्थंकरतसें बुद्धधर्मया खँ

CC-0. Nepal Sanskrit Academy, Kathmandu Collection

मकँसे थःपिनिगु मतया खँ कन । जुजुं अज्याःपिं तीर्थंकरत ६०००० म्हसित तुयूगु वसतं पुंकाः लित छ्वयाबिल । थुकथं शासनयात शुद्ध यायेधुंकाः संघपिं फुकंसित उपोसथ याकेबिल । उपोसथ यायेधुंकाः भिक्षु मोग्गलीपुत्र तिस्स थेरं पटिसम्भिदाञाणसहित अरहंतपिं १००० भिक्षुपिं मुंकाः असोकाराम धयागु विहारय् संगायन यात, उबलय् श्री धम्मासोक राज सासनूपथम्भक दाता जुयाः गुला बिकाः क्वचायेकूगु खः ।

अनंलिपा बुद्धसम्बत् २३८ दँ दयेकाः लंकाय् देवानंपियतिस्सया समय वल, थुबलय् नं १००० म्ह भिक्षुपिं मुंकल, उकी खीणासव अरहंतपिं ३८म्ह दुगु जुल, उकी महिन्द थेर व अरिट्ठ प्रधान जुल । थुकथं लंकाद्वीपय् बुद्धशासनया जग तयाः अन च्वंपिं कुलपुत्रपिनित त्रिपिटकया परियत्तिधर्म स्यनेकनेयानाः संगायन यात । थुगु संगायन नं प्रथम, द्वितीय, तृतीय संगायन थें हे थूपाराम विहारया मण्डपय् यात । थुगु संगायनया सासनूपथम्भक जूम्ह जुजु देवानंपिय तिस्स खः । थुगु संगायन भिला बिकाः क्वचायेकूगु खः ।

वस्पोल भगवान् बुद्ध परिनिर्वाण जुयाः ४३३ वर्षलिपा लंकाद्वीपय् वढगामिनीअभयया राज्यकाल वल, उबलय् पटिसम्भिदाञाणसमापत्तिसहित खीणासव अरहंतपिं आपालं त्रिपिटक धरपिं फुक्कं जानाः त्रिपिटक कंथ यानाः धायेफुपिं मदयाः बुद्धशासन अस्थिर जुयावनाच्वंगुयात बिचाः यानाः महाविहारय् १००० म्हं मयाक खीणासव त्रिपिटकधरपिं मुंकाः वट्टगामिनि अभय जुजु शासनूपथम्भक जुयाः विचित्रनक्सां मण्डप दयेकाः त्रिपिटक व अट्ठकथा ताडपत्रय् कीकेगु ज्या जुल । थुकथं शासनयात स्थिर यायेगु ज्या जुल । थुगु पञ्चम संगायन दछि समय बिकाः क्वचाःगु खः ।

अनंलिपा बुद्धसम्बत् ९५६ दँ दयेकाः लंकाय् महानाम जुजुया राज्यकालय् बुद्धघोषाचार्य लोहप्रासाद धयाथाय् च्वनाः त्रिपिटक अट्ठकथा सिंहलभासं च्वयातःगुयात मगधपालिभासं अनुवाद यात । थुगु ज्याय् शासनूपथम्भक जूम्ह महानाम जुजु खः । थुगु ज्या दछि बिकाः क्वचायेकूगु खः । थुकथं शुद्धयाये धुंकाः उगु धर्मयात जम्बुद्वीपय् हयाः हानं ब्वनेगु प्रथा न्ह्याकाबिल ।

अनंलिपा बुद्धसम्बत् १५८७ दँ बितय् ज्वीधुंकाः लंकाद्वीपय् परकमबाहुराज एकराजाधिपति जुयाच्वंगु खः, उबलय् भिक्षु कस्सप थेर व भिक्षु महानामप्रमुख द्वःछिंमयाक संघपिं मुंनाः न्हापा मगधभासं नं सिंहलभासं नं यानातःगुयात मगधभासं दयेकल, थुकीया लागि शासनूपथम्भक जूम्ह परकमबाहु जुजु खः, दछि बिकाः थुगु ज्या क्वचाःगु खः ।

अनंलिपा बुद्धसम्बत् २००० दँ बितय् ज्वीधुंकाः सयेकेसीकेया लागि मूल विषयय् जुयाच्वंगु परियत्तिशासन मोग्गलीपुत्र तिस्स थेर व थेरानुथेरपिसं पचन्त जनपदपाखे प्रचार याये यंकल, अले बुद्धघोषाचार्य लंकाभासं अनुवाद यानाः जम्बुद्वीपय् हयातःगुयात जम्बुद्वीपयापिं थेरानुथेरपिसं ब्वनाः परंपरा चलय्यानावयाच्वंगु खः, अनंलिपा श्रेष्ठी गृहपतिपिसं थाइ, लाउ, खमेर, वर्मा, मःत्र थें ज्याःगु सम्यक् दिट्ठि देशय् नं यंकाः दयेकातःगु खः, उकी यक्व आखः टूटफूट जुयाच्वंगुयात सुं श्रमणपिसं नं ल्ह्वनाः बांलाक सचय्याये फुपिं मदयाच्वन ।

CC-0. Nepal Sanskrit Academy, Kathmandu Collection

बुद्धसम्बत् २००० दँ बितय् ज्वीधुंका: बर्मायापिं शत्रुतय्सं विहारय् तक नं मि तया: छ्वयेकाबिल, उकीया कारणं त्रिपिटक नं अन्तर्धान जुयावन । कुरुङ श्री अयुद्धया नं विनाश जुल, चेतिय स्थानय् च्वंगु त्रिपिटक नं विनाश जुयावन, त्रिपिटक अध्ययन यानाच्वनीपिं भिक्षु श्रामणेरपिं नं आपालं सिनावन, शत्रुतय्त पनेफुपिं नं सुं मन्त । उबलय् सम्बोधिज्ञानया प्रार्थना यानाच्वंपिं निम्ह दाजुकिजापिसं त्रिरत्नया प्रति जीवन अर्पणयाना:, युद्धयाना: बर्मायापिं शत्रुतय्त हतय्याना: विजयप्राप्त यात, थुकथं विजय प्राप्तयाये धुंका: नगर, राजधानी, जनपद, श्रमण, ब्राम्हण, राजआणाचक्रया प्रजा चेत्यस्थान आरामत विनाशजुया: स्यनाच्वंगुयात न्हापाथें हे सुधार यायेया लागि कुलपुत्रपिनित प्रव्रजित जुइगुली उत्साह बिल, आपालं कुशलकार्य यात, बुद्धशासनय् आपालं ध्यानबिया: ताकालनिसें लुँ, वहँ ग्रहणयाना: भिक्षुपिं निस्सग्गिय आपत्तिइ लानाच्वंगु सुं जुजुपिसं नं पने मफयाच्वंगु वस्पोलया पुण्य पारमिया कारणं हानं उगु शिक्षाया विकास जुयावल । थुकथं धर्मया प्रभाव दये धुंका: वस्पोलं शासनया मूल विषय जुयाच्वंगु त्रिपिटकया विषयय् ध्यान बियाबिज्यात । वस्पोलं आपालं थ:गु राजसम्पत्ति खर्चयाना: थाइआखलं च्वयात:गु, म:ञभासं च्वयात:गु, लावसभासं च्वयात:गुयात ख:म आखलं च्वकेबिया: बांलाक बुत्ता कियात:गु दराजय् तया: ब्वनेया लागि इमिगु प्रार्थनाअनुसारं विहारय् विहारय् इनावीकेबिल । उकीया कारणं चाउमुन वैयावरनाथं थथे धाल, "थौंकन्हय् त्रिपिटकय् यक्व आख: गरबर जुयाच्वंगु दु, उकीयात ग्वाहालि याना: सचय्याइपिं नं मदयाच्वन ।" थ्व खँ न्यना: जुजुं थथे धाल, "त्रिपिटकया अट्ठकथा टीका पालिइ आपालं गरबर जुयाच्वंसा पटिवेधशासनया लागि मूल आधार ज्वीमखु, त्रिपिटकयात रक्षा यायेफुपिं नं तस्सकं कम, वस्पोलपिं नं मदयावनकि परियत्तिसासन, पटिपत्तिसासन, पटिवेधसासन याकनं हे अन्तर्धान जुयावनी, अथे जुलकि लिपा वैपिनित शरण कायेगु धयागु हे मदयावनी ।" उकिं वस्पोलं करुणापूर्वक उपदेश बियाबिज्या:गु, देवता व मनुष्यपिनित आपालं उपकार ज्वीगु बुद्धशासनयात बोधिज्ञाण पारमीया लागि सहयोग बिया: रक्षायाना तयेमा: धका: बिचारयाना: जुजुपाखें सन्मानप्राप्तपिं परियन पास जूपिं सछिम्ह भिक्षुपिनित निमन्त्रणा याना: अमरिन्द्रा महाभिसेक प्रासादय् बिज्याका: संघराजप्रमुख सकल भिक्षुपिनित भोजन दान बिल । संघपिनिपाखें भुक्तानुमोदनया ज्या सिधयेवं जुजु व वया किजा निम्ह दाजुकिजापिसं थथे बिन्ति यात - "थौंकन्हय् त्रिपिटकया अवस्था छु जुयाच्वन ? छुं टूटफूट जुया: स्यनाच्वंगु खने दुलाकि मदु ?" भिक्षुसंघपिसं थथे लिस: बिल- "त्रिपिटकया पालि अट्ठकथास टूटफूट जुया: स्यनावयाच्वंगु ताकाल हे दये धुंकल, थुकीयात सचय्यायेया लागि सुं जुजुपिं सहयोग याइपिं मदयाच्वन, जिमिसं जक याना: पूरा याये फैमखु ।" जुजुं थथे धाल- "छल्पोलपिसं बुद्धचक्रया जिम्मा कया: त्रिपिटकयात पूरा यानाबिज्याहुँ, सासनूपथम्भकया जिम्मा जिपिं दातापिनिगु ख:, जिमिसं जीवन अर्पणयाना: त्रिरत्नयात पूजायाना: मूलविषय जुयाच्वंगु परियत्तियात पूरा याये हे मा: ।" थुगु जुजुया प्रार्थनायात भिक्षुसंघपिसं साधुकार बियाबिज्यात, अले भिक्षुसंघपिं मुना: परियत्ति सयेकात:पिं २१९ म्ह भिक्षुपिं ल्ययाकाल, राजपण्डित उपासकपिं ३० म्ह ल्ययाकाल । अले सकलें जाना: थथे प्रकाश यात, संघपिं २१९ म्ह व राजपण्डित उपासकपिं सतिपञ्ञा आपा: दुपिं मखु त्रिपिटकधारीत नं मखु तर बुद्धशासनयात तिब: बीगु श्रद्धाजक दुगु ख: । बुद्ध ज्वीगु प्रार्थना यानाच्वंपिं जुजु व वया किजा निम्ह दाजुकिजापिनिगु बुद्धशासनयात बल्लाकेगु श्रद्धाया बलं उत्साह वयाच्वनीगु, न्हापा न्हापा जूसा आपालं ऋद्धि

CC-0. Nepal Sanskrit Academy, Kathmandu Collection

दुपिं खीणाश्रवपिं दु, उकिं बुद्धशासनय् हाकुगु सुपाँय् वलकि वस्पोलपिं देवलोकय् बिज्याना: सतिपञ्ञा व कुशल पारमिता दुपिं देवलोकय् च्वंपिं देवतापिनित निमन्त्रणा याना: बिज्याकीगु ख: । उबलय् महाब्रम्हा क्वहांबिज्याना: मोग्गलीपुत्रतिस्स थेर जुल, घोषकदेवपुत्र क्वहांबिज्याना: भिक्षु बुद्धघोष जुल, थुकथं वस्पोलपिं क्वहांबिज्याना: बुद्धशासनयात शुद्ध याइगु ख:, अले सुपाचं त्वपू व:थें व:गु कचिंग:त चीका: याउँक हे उज्वल याना: थकाइगु ख: । थौंकन्हय् जिपिं ऋद्धि व सतिपञ्ञा नं मदुपिं अनाथपिं जुयाच्वना । अज्या:पिं इद्धिऋद्धि सतिपञ्ञा दुपिं त्रिपिटकयात सीकेगु ञाण दुपिं आचार्यपिं मदु जुयाच्वना । थुगु पटकय् त्रिपिटक शुद्ध यायेगु धयागु महासमुद्रय् मुलुया च्वकां खिनाखिना: स्वयेगु थें ख: । जिपिं सतिपञ्ञा कमपिं जूगुलिं थुपिं दशौंहजार चक्रवालय् च्वंपिं सम्यक्दृष्टि त्रिपिटकधराचार्यपिं देवतापिं भगवान् बुद्धया सब्बञ्ञुत ज्ञानयात स्यूपिं शुद्धावास ब्रम्हलोकय् च्वंपिं आर्यपिं व अमरिन्द्राधिराज मैत्री बोधिसत्त्व घोषक देवपुत्र धम्मकथिक देवपुत्रपिं बुद्धया पाखें उपदेश न्यनात:पिं आर्यपिं बुद्धशासनप्रति दृष्टि तया: जिमित सतिप्रज्ञा दयेकाबिया: त्रिपिटक शुद्ध यायेगुली छुं बाधा मदयेक याउँक सिधयेकेगु शक्ति बीमाल । थुकीया कारणं देवतापिं व मनुष्यपिनि शरण कायेगु दयाच्वनीगु ख: । खन्धमार देवपुत्रपिनिपाखें रोगव्याधि इत्यादिया भय मवयेमा, क्लेशमारत दुहांवया: संघपिनित ल्वाक:बुक: याना: स्यंक: मवयेमा, सुरियवंशं व:पिं जुजु व किजा राजपण्डित सेनापतिपिं राजपरिषद्पिनि परियत्तिशासनयात सेवा यायेगुली अल्सिं मथीमा, मन छ्वासुया मवनेमा, थुगु लिपाया लागि उपकार जुइगु महाकुशल ज्याय् छुं नं बाधा मवयेमा, न्ह्याबलें मनय् उत्साह बरय्याना: परियत्तिशासनयात पूरा याये फयेमा । थुकीया कारणं देवता व मनुष्यपिनि लागि आपालं उपकार ज्वीमा, पञ्चसहस्स वर्षतक चिर स्थायी ज्वीमा, मनोरथपणिधान फुकं सफल ज्वीमा । संघपिनिपाखें प्रकाश याना: आराधना यानागु अनुसारं फुकं सफल ज्वीमा ।

२

प्रकाशसंगायन

बुद्धशासनकाल २४३१ बितय् जुयावने धुंकल, थुगु समय फ्रा चुलच:मकलाउचाउयू हुवां थुगु नियानिक धर्म जुयाच्वंगु बुद्धशासनय् श्रद्धा तया: कुशलचित्त उत्पन्न याना: थथे बिचा: यानाबिज्यात- "परियत्ति धयागु बुद्धशासनया मूल विषय ख: । आचरण याना: सुगति बाय् दु:खया रासयात मदयेका: निर्वाणय् थ्यंक: वनेत वस्पोल परमबुद्धोवाद परियत्तिधर्मया आश्रय हे कायेमा:, धर्मया आचरण यायेगु लँ क्यनीगु फुकं हे परियत्तिधर्म ख: ।" वस्पोलं थ्व नं बिचा:यानाबिज्यात, "न्हापा भगवान् बुद्धया समयय् वस्पोलया सावकपिनिगु पुचलय् परियत्तिधर्म फैलय्जुयाच्वंगु ख:, अरियसावकपिनिसं उकीयात बांलाक लुमंका: थ्वीका: व्याख्यायाना: कनेफुपिं आपालं दुगु ख: । वस्पोल भगवान् बुद्ध परिनिर्वाण जुयाबिज्याये धुंका: भगवान् बुद्धया प्रति श्रद्धा दुपिं जुजुपिसं भगवान् बुद्धया सावकसंघपिनिप्रति श्रद्धा तया: ग्वाहालि याना: त्रिपिटक परियत्तिधर्मयात संगायन याना: बुद्धशासनया आयु बरय्यायेगु क्षत्रीयपरपंरा न्ह्याकावं वयाच्वंगु ख: । थुगु राजकुशल महान् कुशल नं ख: । अले त्रिपिटकयात ख:म आखलं ताडपत्रय् च्वया: रक्षा

CC-0. Nepal Sanskrit Academy, Kathmandu Collection

यानावयाच्वंगु स्थिररूपं बल्लाका हे वयाच्वंगु नं खः तर ताडपत्रय् छपाः छपाः आखः कीत यक्व समय माः, उकीया कारणं ग्रंथ उलि फैलय् जुयावने मफुत, थौंकन्हय् ला अथे आखः कीपिं नं माले थाकुइ धुंकल, खःम आखः थाइ आखःथें ब्वनेसःपिं नं म्हो जुयावन अले त्रिपिटक दयेकेबलय् आखःयात महत्त्व बियाः थ्वहे आखलं च्वयेमाः धयागु नं दुगु मखु । बुद्धधर्म मानय् यानावयाच्वंगु देश गथेकि लाउ, मःन, बर्मा, लंका इत्यादि देशय्, थःथःगु देशय्, थःथःगु आखः थःथःगु भासं हे च्वयाः सयेके सीके याइगु खः । थुगु श्यामदेशय् जक दकलय् न्हापां खःम आखलं च्वयातःगु ग्रंथ हःगुया कारणं श्यामदेशयापिसं खःमआखःयात गौरव तयावयाच्वंगु खः । बुद्धधर्म थ्वीकेत आखःया प्रमाण मखु, न्त्यागु हे आखः जूसां ज्यू, उकिं श्यामभासं हे छगू छगू निगू निगू यानाः जक पिकाःसां नं आपालं फाइदा ज्वी, उकिं छकः छकः पिकायेबलय् सलंसः सफू पिकाल धाःसा खःम आखः मस्यूपिसं नं ब्वने फैगु जुल । उखें थुखें ज्वनाज्वीत नं थाकुइ मखुत, अध्ययन यानास्वैपिनित नं अःपुल, छगू छगू ग्रंथ नं छयालब्याल मजुल । भों ताडपत्र थें बमलाःसां छकः छकः छापय् यायेबलय् ताडपत्र स्वयाः भिदुगं नं मयाक पिकाये जिल, यदि बांलाक रक्षा यानातल धाःसा थ्व नं यक्व हे तू । अले गुगुपत्ती ग्रंथ भिक्षुसंघपिनित आपालं छ्यलेमाःगु खः व ताडपत्र स्वयाः यक्व चलाखं आपालं नं छापय्याये जिल । उकिं श्यामदेशय् परियत्ति धर्म फैलय् जुयाः याकनं पूरा नं जुइगु जुल ।" वस्पोलं थुकथं बिचाः याये धुंकाः तिनि थ्व ज्या सुरु यायेगु योजना ब्यूगु खः । थुगु त्रिपिटक छापय्यायेगु ज्या राज्याभिषेकया २५ दँ दुगुयात लाक्क नापं त्रिपिटकया उत्सव न्यायेके जीक सिधयेकेगु बचं ब्यूगु खः । छापय्याये सिधयेकाः विहारय् विहारय् बियाः, भिक्षु श्रामणेरपिनित वियाः अध्ययन यायेगु मौका दयेकावीया लागि खः । हानं वस्पोलं थथे धयाबिज्यात, त्रिपिटक छापय्यायेगु ज्या क्वातुक बल्लाक यायेमाः, आपालं प्रचारय् वनीगु ग्रंथ टूटफूट ज्वीगु उचित मजू उकिं बांलाक जाँचय् याये धुंकाः जक प्रेसय् छ्वयाबीगु यायेमाः । यदि शुद्धयाये धुंकाः छापय् यानागुली नं हानं छुं टूटफूट जूगु खनेदनिसा भिक्षु ज्वी धुंकूपिं राजपरिवारया थःथितिपिं, जुजुया पाखें सम्मानप्राप्तपिं तःधंपिं चीधंपिं परियन पास जूपिं थन बिज्यानाच्वंपिं सकलें मिलय्जुयाः जिम्मावारी पूरायानाः उकीयात बांलाक मिलय्यायेमाः । प्रत्येक ग्रंथ टूटफूट मज्वीक बांलाक शुद्ध यायेमाः । गथे न्हापा न्हापायापिं थेरानुथेरपिसं त्रिपिटक संगायन यानावःगु खः । गुकीया कारणं परियत्तिधर्म बल्लानाः वस्पोल अरहंत सम्यक्सम्वुद्ध तथागतया शासनकाल चिरकालतक स्थिर ज्वीमा ।

३

संघपिंत जुजुं बिन्ति याःगु विषय

"थुगु सभाय् बिज्याःपिं संघपिनिके हानं छगू बिन्ति यानाच्वना, थुगु पटकय् त्रिपिटक शुद्धयानाः छापय्यायेगु ज्या जुयाच्वंगु न्हापा न्हापा बुद्धधर्मयात स्वीकार यानावयाच्वंगु देशय् थःथःपिसं हे रक्षा यानावयाच्वंगु खः अले बुद्धधर्म मानय् यानावयाच्वंपिं जुजुपिसं बुद्धधर्मया लागि ग्वाहालि यानावयाच्वंगु खः, थुकथं यानावयाच्वंगु तःगूमछिं देशत दु गथेकि लंका, वर्मा, लावस, खमेर व श्याम । गुबलय् भय विघ्नबाधात वयाः गुगु देशय् त्रिपिटक अन्तर्धान जुयाः

CC-0. Nepal Sanskrit Academy, Kathmandu Collection

स्यनावनीबलय् हानं मेगु देशय् पूरारूपं रक्षा यानातःगु ग्रंथत हयाः सारय् यानाकायेगु चलन जुयावयाच्वंगु खः तर आः लंका व बर्मा नं इङ्गलैण्डया अधिकारय् लाये धुंकल, देशया संरक्षकत बुद्धशासन मानय्याइपिं मखुत उकिं इमिसं देश व जनतायात जक बिचाः याइ । इमिसं छुं प्रकारं नं बुद्धशासनया प्रति च्यूताः तैगु मखये धुंकल, बुद्धया उपदेशअनुसारं आचरण यानाबिज्याइपिं संघपिसं नं थःथःपिसं जक यानायंकीगु जुल । संसारय् भिंपिं स्वयाः मभिंपिं आपाः दैगु स्वाभाविक हे खः, इमिसं भगवान् बुद्धं स्यनेकने यानाबिज्याःगु परियत्ति धर्मयात थःथःगु इच्छाअनुसारं हीकायंकीगु याइ अले खमेर नं बिदेशीतय्गु अधिकारय् लाःवने धुंकल, उकिं इमिके नं बुद्धशासनयात स्थिरयानाः रक्षा यानातयेगु शक्ति मंत । लावसय् नं च्वंनिसें क्वथ्यंक विपरीतरूपं बुद्धशासन मानय् यानावयाच्वन, इमिसं भूत, प्रेत व देवतापिनित मानय्यायेगु ल्वाकछ्याःगुलिं अन नं स्थिरता खनेमदु । उकिं आः त्रिपिटक गरबर जुयाः स्यन धाःसा न्हापा न्हापा थें आधार कायेगु धयागु हे मदये धुंकल । बुद्धधर्म स्थिरजुयाः बल्लानाच्वंगु श्यामदेश छगू हे जक दनि उकिं थुगु समयय् त्रिपिटक बांलाक जाँचय् यानास्वयाः पूर्णरूपं मिलय्यानाः आपालं दयेकाः फैलय् यायेमाः अले वहे प्रमाणित जुयाः लिपाथ्यंक भगवान् बुद्धया धर्म ल्यनाच्वनी । गुगु धर्म भगवान् बुद्धं कनाबिज्याःगु खः व धर्म विशेषरूपं उत्तमगु खः । गुकीया कारणं सत्त्वपिंत धात्थें हे दुःख व भयं मुक्त यानाबी फैगु खः । थुगु विशेषतां जायाः स्थिर जुयाच्वंगु धर्म प्रज्ञावान्पिसं अध्ययनयानाः बिचाःयानाः आचरणद्वारा आपालं म्हो फल प्राप्त यानाच्वनीपिसं सयेकेसीके यायेगु इच्छायानाः सीकाः लिपा आचरण यानायंकेगु यानाच्वनी, उकिं लिपा वइपिनित प्रयोजनया लागि नं रक्षा यानातयेगु बिचाः यानागु खः ।

त्रिपिटकयात द्वबिद्वं मदयेक रक्षा यानातयेमाः गुकीया कारणं बुद्धशासनयात च्वय् तयाः रक्षा यानावं वने फैगु खः । उकीया कारणं थेरानुथेर संघपिं बुद्धशासनया लागि दृष्टिगत ज्वीया लागि प्रार्थना यानाच्वनागु खः । फुक जनपिनित मैत्री करुणा तयाः त्रिपिटकयात पूरारूपं मिलय् यानाबिज्याहुँ, भगवान् बुद्धं कनाबिज्याःगु धर्मयात स्थिर यानाबिज्याहुँ । थुगु पटकय् त्रिपिटक छापय् यानाः राज्यभिषेकया २५ दँ दैबलय्यात लाकेगु बिचाः यानागु खः छाय्धाःसा उबलय्या लागि मंगल यायेया लागि खः, तर उबलय्यात ला हे लाके धकाः निश्चित ला याये फैमखु तर मुख्ययानाः त्रिपिटक छापय्यानाः फैलय् यानाछ्वयाः आपालं मनूतय्त उपकार यायेगु हे धार्मिकरूपं आपालं कुशल कर्म संचय यायेगु खः । थुबलय् हे सिधयेमाः धकाः मतिइ तयेगु थःगु इच्छा पूवंकेया लागि जुल । उकिं थेरानुथेर संघपिसं जि थेरानुथेरपिनित सेवा यानाच्वंम्ह आपालं बुद्धशासनयात सेवा यानाच्वंम्ह खः धकाः भाःपाः थन बिज्यानाच्वंपिं फुकं संघपिसं परिशुद्धरूपं श्रद्धा तयाः फुकं ज्या चेतनानुसारं ज्वीमाः । छल्पोलपिनिके निगूजक प्रार्थना खः, संघया थेरानुथेरपिं फुकं मिलय्जुयाः धर्मया शीर्षक भाग भाग थलाः बांलाक त्रिपिटक जाँचय्याये धुंकाः उगु त्रिपिटक छापय्यानाः लिपाथ्यंक बुद्धशासन स्थिर यायेया लागि बुद्धशासनयात ध्यानबियाः जिं प्रार्थना यानागु प्रार्थनानुसारं ज्वीमाः ।"

CC-0. Nepal Sanskrit Academy, Kathmandu Collection

CC-0. Nepal Sanskrit Academy, Kathmandu Collection

अनुवादकया संक्षिप्त परिचय

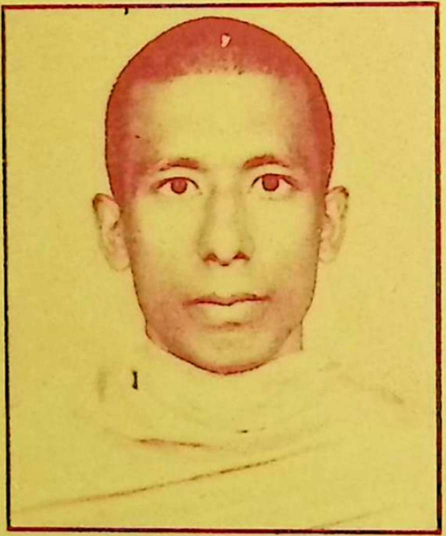

नां :- भिक्षु धीरसुमेधो

गृहस्थ नां :- कृष्णराम

जन्म :- वि.सं २०१३ जेष्ठ २०,

ख्वप, जेलांटोल ।

बा:या नां :- मानबहादुर गाईजु

मांया नां :- छलमाया

मचांनिसें धर्मय् श्रद्धा दुगुया कारणं वसपोल छन्हु बुद्धधर्मय् ला:वल । छसीकथं धर्मयात थुया: श्रद्धा क्वातुया ववं २०२८ साल जेष्ठ ९ गते पुज्य रत्नजोति भन्तेया पाखें ख्वपया मुनि विहारय् श्रामणेर जुयाबिज्यात ।

अनं लिपा बुद्धधर्म अध्ययन यायेया लागी यलया श्री सुमङ्गल विहारय् पुज्य बुद्धघोष भन्तेयाथाय् प्यदँतक च्वना: लिपा पुज्य अमृतानन्द भन्तेया सहयोगं थाइलाण्डया वाट पाकनाम् विहारय् वना: २०३३ सालय् उगु विहारया अधिपति धम्मधीरराज महामुनि भन्तेया उपज्झायत्वय् उपसम्पदा जुयाबिज्यात ।

बुद्धधर्म व पिनेया ज्ञान नं दयेकेया लागी वाट महाधातुइ च्वंगु महाचुलालङ्करण बुद्धिष्ट युनिभर्सिटिइ B.A. तक ब्वना: क्वचायेका बिज्यात । थौकन्हे वसपोल अखिल नेपाल भिक्षु महासंघया कार्यकरिणी सदस्य नं ख: ।

थौकन्हय् यँदेया मजिपाटय् च्वंगु पद्मसुगन्ध विहारय् च्वना: सुथय् ७.३०-९ ता: ईया दुने न्हिंन्हिं बुद्धपुजा व धर्मदेशना याना: त्यंगु इलय थाइभाषायागु महत्त्वपूर्णगु सफू मांभापं अनुवाद यायेगु ज्या वसपोलं यानाच्वनाबिज्या:गु दु ।

CC-0. Nepal Sanskrit Academy, Kathmandu Collection